

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MODERN KLASİKLER

Çeviren: Esen Tezel

KOMEDİ Mİ? TRAJEDİ Mİ?

THOMAS BERNHARD

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

KOMEDİ Mİ? TRAJEDİ Mİ?

Thomas Bernhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde Avusturyalı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freumbichler'in kızıdır. Bernhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Johanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir akciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubat'ında büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar Grafenhortaki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisi'nde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorf'ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.

Kitap-lık dergisinin Mayıs-Haziran 2001 tarihli 47. sayısında “vesikalık konuğu” olan Thomas Bernhard ile Kurt Hofmann'ın yaptığı bir dizi söyleşiden oluşan *Thomas Bernhard'la Konuşmalar* adlı kitap YKY tarafından 2000 yılında yayımlandı.

Türkçede başlıca kitapları: *Wittgenstein'in Yeğeni*, Metis, 1989; *Neden - Bir Değini*, Sel, 2015; *Kiler - Bir Kaçış*, Sel, 2015; *Nefes - Bir Karar*, Sel, 2016; *Soğuk - Bir Soyutlama*, Sel, 2016; *Çocuk*, Sel, 2016; *Odun Kesmek*, YKY, 1999; *Bitik Adam*, YKY, 2000; *Eski Ustalar*, YKY, 2002; *Ses Taklitçisi*, YKY, 2003; *Yok Etme*, YKY, 2005; *Don*, YKY, 2006; *Beton*, YKY, 2007, *Yürümek • Evet*, YKY, 2009; *Ödüllerim*, YKY, 2010; *Düzelti*, YKY, 2011; *Amras • Watten*, YKY, 2013; *Goethe Öleyazıyor*, YKY, 2013; *Ungenach*, YKY, 2014; *Kireç Ocağı*, YKY, 2015; *Ucuzayiyenler*, YKY, 2017; *Sarsıntı*, YKY, 2018; *Boris İçin Bir Şölen • Av Meclisi • Minetti - Oyunlar I*, YKY, 2022; *Komedi mi? Trajedi mi?*, YKY, 2023.

Esen Tezel 1978 yılında İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nü bitirdi. Franz Kafka, Stefan Zweig, Thomas Mann, Thomas Bernhard, Sándor Márai, Ralf Rothmann, Emine Sevgi Özdamar, Cees Nooteboom gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Halen serbest çevirmen olarak çalışmaktadır.

**Thomas Bernhard'ın
YKY'deki kitapları**

Odun Kesmek (1999)

Bitik Adam (2000)

Eski Ustalar (2002)

Ses Taklitçisi (2003)

Yok Etme (2005)

Don (2006)

Beton (2007)

Yürümek • Evet (2009)

Ödüllerim (2010)

Düzelti (2011)

Amras • Watten (2013)

Goethe Öleyazıyor (2013)

Ungenach (2014)

Kireç Ocağı (2015)

Ucuzayiyenler (2017)

Hakikatin İzinde (2017)

Sarsıntı (2018)

Boris İçin Bir Şölen • Av Meclisi • Minetti - Oyunlar I (2022)

Komedi mi? Trajedi mi? (2023)

THOMAS BERNHARD

Komedi mi? Trajedi mi?

Öykü

Çeviren
Esen Tezel

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları - 6145
Modern Klasikler - 123

Komedi mi? Trajedi mi? / Thomas Bernhard
Özgün adı: Erzählungen
Çeviren: Esen Tezel

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu

Kapak tasarımı: Davut Yücel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B
Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 693 00 08
Sertifika No: 52508

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 2019
1. baskı: İstanbul, Şubat 2023
ISBN 978-975-08-5625-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2020
Sertifika No: 44719

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1988.

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Innsbrucklu Bir Bakkal Oğlunun Suçu • 7
Marangoz • 18
Jauregg • 33
İki Eğitimci • 43
Kasket • 48
Komedi mi? Trajedi mi? • 60
Viktor Yarıkaçık • 66
Fransız Büyükelçiliği'nde Ataşe • 70
Orman Sınırında • 74
Midland Stils'te • 81
Pelerin • 98
Ortler'in Eteğinde • 123

Innsbrucklu Bir Bakkal Oğlunun Suçu

Kendisiyle kısa bir tanışıklığın ardından gelişimine, özellikle de çocukluğuna dair son derece aydınlatıcı bilgiler edinmiştim: Ona yıllardır uzak olan baba evindeki sesleri, kokuları bana tekrar tekrar tasvir ediyordu; kasvetli bir bakkal evinin tekinsizliği; annesi, bakkaliye sessizliği ve yüksek kubbe tavanın karanlığına hapsolmuş kuşlar; Anich Sokağı'ndaki bakkal evinde devamlı, gerçeklere ve insanlara hükmeden acımasız bir adamın emirlerini veren babasının davranış tarzı. Georg daima kız kardeşlerinin yalan ve iftiralarından bahsederdi, kardeşin kardeşe sık sık nasıl şeytani oyunlar oynatabildiğinden; kız kardeşlerin erkek kardeşlere, erkek kardeşlerin kız kardeşlere, erkek kardeşlerin erkek kardeşlere, kız kardeşlerin kız kardeşlere yönelik caniyane bir yok etme arzusu vardır. Baba evi hiçbir zaman diğer evlerin, diğer baba evlerinin, özellikle de daha iyi semtlerde, daha iyi hava koşullarında olanların çoğu gibi çocukların evi olmamıştı; içinde hiçbir zaman çocukların değil, her seferinde aynı derecede dehşetli hesapçıların, ticaret hususunda ve özgeciliği bastırma konusunda burnu iyi koku alan palavracı veletlerin dünyaya geldiği, korkunç, üstüne üstlük nemli ve devasa bir yetişkin eviydi. Georg istisnaydı. Odak noktasıydı ama işe yaramazlığından, onun yüzünden devamlı korkuya kapılıp canından bezen bütün ailesi için daima ve hep de silmeye çalıştıkları yerde leke teşkil edişinden ötürü, ne olursa olsun evden atmak istedikleri, korkunç çarpık çurpuk ve sakat bir odak noktasıydı. Doğuştan en rezil şekilde öylesine biçimsizdi ki, onu daima saklamak zorunda kalıyorlardı. Doktorluk sanatı ve genel olarak tıp bilimi tarafından dışkısız ve besinsel tiksінçiliklerinin en derinlerine kadar hayal kırıklığına uğratıldıktan sonra, ortak bir hıyanetle Georg'a onu bu dünyadan mümkün olduğunca çabuk yollayacak, ölümcül bir hastalık dilemişlerdi, onun ölmesi için her şeyi yapmaya hazırdılar ama Georg ölmedi ve onu ölümcül şekilde hasta etmek için elbirliğiyle her şeyi yaptıkları halde tek bir kez bile (ne benim birkaç yüz

metre ötemde, benden Inn Nehri'yle ayrılmış olarak –birbirimizden haberimiz yoktu– büyüdüğü Innsbruck'ta, ne de daha sonra, Viyana'daki öğrenimimiz sırasında Zirkus Sokağı'ndaki bir binanın üçüncü katındaki odamızda) *ölümcül* hasta olmadı; onların arasında sadece gittikçe daha iri ve daha iri, gittikçe daha çirkin ve daha güçsüz, gittikçe daha işe yaramaz ve daha yardıma muhtaç hale geldi ama onlarınkinden daha iyi çalışan organları zarar görmeksizin ... Georg'un bu gelişimi onları canından bezdirmişti; çünkü aslında daha böğürüp duran annesi tarafından çamaşırhane zemininin bir köşesine fırlatıldığı anda, bu ilk önce devasa, nemli ve yağlı ama daha sonra, mütemadiyen irileşse de gittikçe daha narin ve sağlıklı, silik “sakat oğul”un (babası ona böyle hitap ediyordu) korkunç bir sürpriz olan doğumunun intikamını kendilerince almaya, bu ayyuka çıkmış haksızlığın telafisine karar vermiş, kuruntu ettikleri gibi sırf varlığıyla onlara *ölümcül* bir zarar vermeden önce onu, yani Georg'u, üstelik kanunla karşı karşıya gelmeden bertaraf etmeyi ant içercesine kararlaştırmışlardı; ondan kurtulacakları günün yakın olduğuna yıllarca inanmış ama aldanmışlardı, kendilerini aldatmışlardı; Georg'un akciğerini, kalbini, bütün diğer önemli organlarını kapsayan sağlığı, hastalıksızlığı, onların iradesinden ve basiretinden daha güçlüydü.

Onun süratle daha iri, daha sağlıklı, daha narin, daha zeki ve daha çirkin hale gelişiyse kısmen dehşete, kısmen de büyüklük hezeyasına kapılarak tespit ettiklerine göre, Georg –ve buna gerçekten inanıyorlardı– onların yüzlerce yıllık bakkal nüvesini taşımıyordu ve araya karışmıştı; aslında bir sürü ölü doğumdan sonra kendilerinden birini hak etmişlerdi, daha ilk andan itibaren hepsini destekleyecek, daha sonra taşıyacak, daha da yükseltecek, hepsini, anne babasını ve kız kardeşlerini bulundukları yerden daha da *yukarı* çıkartacak, bakkal kanından, eğri büğrü değil dimdik bir direk; ellerine geçense –ki nereden olduğu onlar için bir muammaydı, çünkü neticede bu babayla bu anneden çıkmıştı– onlar açısından bütünüyle işe yaramaz, gittikçe daha derin düşünen, üstüne üstlük giysi ve eğlence talep eden, insanı desteklemek yerine desteklenmesi, beslemek yerine beslenmesi gereken bir mahluktan ve aslında şımartılması lazım gelirken şımartılmıyordu; aksine, Georg onlar için su katılmamış işe yaramazlığıyla devamlı yollarını ve midele-

rini tıkayan, bu da yetmezmiş gibi şiirler yazan bir et parçasıydı ve öyle de kaldı. Her şeyi farklıydı; onu, sadece gerçeklikten oluşan ve içinde en ufak bir hayal gücü kırıntısı barındırmayan ailelerinin en büyük yüz karası olarak görüyorlardı. Leopoldstadt semtindeki bir otelde tanışıp birlikte kalmaya karar verdikten sonra kiraladığımız, Zirkus Sokağı'ndaki odada sık sık "Innsbruck'taki çocukluk zindanından" bahseder ve söylemesi ona daima en güç gelen "kırbac darbesi"* ifadesini kullanmak zorunda olduğunu düşündüğünde, dinleyicisinin karşısında, yani yıllarca, tam sekiz yarıyıl boyunca tek dinleyicisi olan benim karşımda titrerdi. Onun için fazla büyük, fazla devasa olan üstü kubbeli mahzen, koridor ve katlar, onun için fazla yüksek taş basamaklar, kapak şeklindeki fazla ağır kapılar, fazla bol ceket, pantolon ve gömlekler (babasının eskimiş ceketleri, pantolonları ve gömlekleri), fazla keskin baba ısıkları, anne bağırışları, kız kardeşlerin kıkırtısı, sıçanların zıplayışları, köpek havlamaları, soğuk ve açlık, dar kafalı yalnızlık, onun için fazla ağır okul çantaları, ekmek somunları, mısır çuvalları, un çuvalları, şeker çuvalları, patates çuvalları, kürekler ve çelik el arabaları, anlaşılmaz talimatlar, görevler, tehditler ve emirler, ceza ve dayaklar, darbe ve vuruşlar, onun çocukluğunu oluşturan unsurlardı. Yıllarca evden uzak kaldıktan sonra bile hâlâ, kendisi tarafından sürüklene sürüklene aşağıdaki mahzene ve mahzenden tekrar yukarıya taşınan (hem de ne acılarla taşınan), tütsülenmiş yarım domuzların azabını çekiyordu. Yıllar sonra ve yedi yüz kilometre uzakta, Viyana'da hava karardığında hâlâ başı önünde, korkuyla anne babasının Innsbruck'taki bakkal avlusundan geçiyor, ateşten sarsılarak anne babasının Innsbruck'taki bakkal mahzenine iniyordu. Eğer anne babasının ona her gün tekme tokat tutturdukları bakkal hesabında hata yaparsa, baba, anne ya da kız kardeşlerden biri tarafından (bunu ilk yaptıklarında daha altı yaşında bile değildi) mahzene kapatılıyor ve ona bir süre sadece "suçlu" diye hitap ediliyordu; ilk önce sadece babası ona suçlu demiş ama hatırladığı kadarıyla sonradan kız kardeşleri ve hatta annesi de bu "suçlu" lakabını benimsemişti. Şimdi, yıllar sonra, ondan sıradağlarla ayrılmış olduğu için Viyana'daki öğrenimi sırasında daha ılımlı baktığını tahayyül

* Yazar burada *Ochsenziemerhieb* bileşik sözcüğünü kullanıyor. *Ochsenziemer*, "sığır derisinden yapılmış kılıç" anlamına gelir. (<https://rantey.org>)

ettiği, tamamen “çocuk yetiştirme kabiliyetinden yoksun” annesi Georg’la ilgili her konuda daima bütünüyle ailenin daha güçlü kısmına, yani babasına ve kız kardeşlerine katılmıştı. Babası ve annesi Georg’u feci bir düzenlilikle haftada birkaç kez kırbaçlamışlardı. Çocukluğunda Innsbruck’taki bakkal evlerinde oğullar böğürürdü; tıpkı Innsbruck’taki kasap evlerinde böğüren domuzlar gibi. Onun evindeyse her şeyin en kötüsü olmuştu. Doğumu, her fırsatta vurguladıkları üzere, onların yıkımını da beraberinde getirmişti. Babası tarafından sürekli “anayasaya aykırı” olarak niteleniyordu, babası onu devamlı “anayasaya aykırı” sözlerle iğneliyordu. Kız kardeşleri, hem de keskinleşen zekâlarından ötürü gittikçe artan bir kusursuzlukla, entrikaları uğruna onu suiistimal ediyorlardı. Herkesin kurbanıydı. Onun çocukluğuna ve Innsbruck’una baktığımda, kendi çocukluğuma ve kendi Innsbruck’uma bakmış gibi oluyordum, ne büyük bir dehşetle, aynı dönemde aynı korkunçluğun değil ama çok daha büyük bir kepezeliğin hâkim olduğu benimkine, çünkü benim anne babam onunkiler gibi hayvani değil radikal felsefi, kafada başlayan, başka hiçbir yerde değil, sadece ve sadece kafada ve kafalarda başlayan bir şiddet uygulardı.

Bize doğada kabul edilebilir olandan daha derin bir üzüntü veren acılık her gün sabahın köründe ıstırap dolu, kifayetsiz kafalarımızı tokuşturarak berbat ve boğucu tek bir varsayım hali yaratıyordu. İçimizdeki, dışımızdaki, etrafımızdaki her şey –onun da, onun gibi benim de– kayıp olduğumuza işaret ediyordu; bakmak ve düşünmek zorunda olduğumuz her şey, yürümek ve durmak, uyumak ve rüyamızda görmek zorunda olduğumuz her şey, ne olursa olsun her şey. Georg genellikle günlerce o en uzaktaki, kendi deyimiyle Yüksek İmgelem’deydi ve bir yandan, benim de devamlı gözlemek durumunda kaldığım üzere, umutsuzluklarının içinde sürekli gidip geliyor ve bu beni de karanlığa boğuyordu, yasalar, onları koyanlar ve her gün terbiyesizce bütün yasaları çiğneyenler, belli bir noktadan sonra birdenbire ikimiz birlikte ve sonsuza dek birlikteymişçesine, doğanın kendini ayrı ayrı ikimizin de içinde bütün insan acılarının en acı vericisi şeklinde ifade etmek zorunda kaldığı bütün o büyük, hastalıklı renkler şemasının içine doğru yürümeye başlamıştık. Yıllar boyunca, başkentin yüzeyinde kalsa da, bizim tarafımızdan bizim için yaratılmış bir sistemin içinde

yaşadık ve bu sistem sadece bizim tarafımızdan görülen, bizi korusan kanallardan oluşuyordu ama bir yandan da bu kanallarda aralıksız ölümcül bir hava soluyorduk; hemen her zaman gençlik umutsuzluğumuzun, gençlik felsefemizin ve gençlik bilimimizin bu kanallarında, kendimize doğru yürüyor ve sürünüyorduk ... bu kanallar bizi, genellikle tarihin hüküm gücüne, müthiş aşırılığına ve bizzat kendimize maruz kalmış vaziyette, kitaplarımız ve hem genel jeolojik soybilime hem de bizimkine dair korkunç yerin dibine sokmalar, göklere çıkarmalar ve alay etmeler eşliğinde masa başındaki koltuklarımızda oturduğumuz, Zirkus Sokağı'ndaki odamızdan şehrin yaşlı, çok yaşlı gövdesine çıkarıp oradan tekrar odamıza geri getiriyordu ... Biz, yani Georg ve ben, sekiz korkunç yarıylı Zirkus Sokağı'ndaki odada, benim burada sadece şöyle bir bahsettiğim şekilde birlikte geçirdik, birlikte geçirmek zorunda kaldık, hiçbir şekilde ara vermemize müsaade edilmedi; benim hukuk biliminden tiksindiğim, Georg'un da eczacılıktan daha az tiksindiği tam sekiz yarıyl boyunca iki büküm duruşumuzdan, sakatlığımızdan (bu arada ben de sakatlanmışım) –çünkü söylediğim gibi, sonuçta her zaman kanallarımızın içinde ve dolayısıyla iki büküm hareket etmek durumundaydık–, bu gereklilikten kurtulup biraz olsun doğrulmayı başaramadık; sekiz yarıyl boyunca bir kez olsun ayağa kalkıp kaçacak gücü kendimizde bulamadık ... Çünkü görünmez güçlerden sadece birine sahip olmak şöyle dursun, Zirkus Sokağı'ndaki odamızın penceresini açıp temiz hava alacak gücümüz –çünkü aynı zamanda istegimiz– bile yoktu ... Kalbimiz de zihnimiz gibi öylesine sımsıkı kapalıydı ki, insani ölçütlere göre –ki buna hiç de uzak değildik– ister istemez kendi içimizde boğulacaktık; tabii eğer bizden ya da içimizden birinden herhangi bir şey gelmezse, dışarıdan içimize ya da içeriden içimize yapılan metafiziksel bir müdahale iki aynı durumdan, Georg'un ve benim durumumdan oluşan durumda bir değişiklik yaratmazsa ... Bize yönelik müthiş karmaşık bir prosedürün altında, başkentin bizim için gittikçe daha gevşek hale gelen atmosferinde ruhlarımız da büzüşüyordu. Yaşıtlarımızın çoğu gibi biz de hiçbir yerde, içeride de dışarıda da temiz hava ve onun çağrıştırabileceği, yaratabileceği ya da yok edebileceği herhangi bir şey imkânı olmadığı fikrine kayıtsız şartsız derinlemesine gömülmüştük ve aslında o sıralar

Zirkus Sokağı'ndaki odada bizim için temiz hava yoktu, sekiz yarıyl boyunca temiz hava olmadı.

Ayrı ayrı ikimizin ismi de bir sürü kuşak —onunki sayısız kuşak— önce dağlarda ortaya çıkmış, biri Inn Nehri'nin solunda biri sağında gittikçe büyümüş ama şimdi, anne babalarımızın beddualarının ve hesap hünerlerinin sonunda bizim tarafımızdan bir yok edici olarak utanmazca ve bizim de görmek zorunda kaldığımız üzere, ağlaya sızlaya çürüyen başkente taşınmış isimlerdi. Ayrı ayrı ikimiz de kendi manidar ismimizde hapistik ve ondan çıkamıyorduk. İkimiz de ötekinin zindanını, ötekinin kabahatini, suçunu bilmiyor ama ötekinin zindanının, ötekinin kabahatinin ve suçunun kendimizin ki olduğunu *varsayıyorduk*. Birbirimize yönelik ve birbirimize karşı güvensizliğimiz zaman içinde öyle bir ölçüde artmıştı ki, gittikçe daha fazla birbirimize ait oluyor ve birbirimizden bir daha ayrılmak istemiyorduk. Bununla birlikte birbirimizden nefret ediyorduk ve ayrıca akla gelebilecek en zıt varlıklardık; birimizin her şeyi ötekinden, hatta *ötekinin içinden* geliyor gibiydi ama hiçbir şeyde, hiçbir konuda benzemiyorduk, hiçbir duyguda, hiçbir şeyde. Fakat yine de birimiz öteki olabilirdi, birimizin her şeyi ötekinden de geliyor olabilirdi ... kendi kendime sık sık, Georg *olabileceğimi* söyledim, Georg olan her şey *olabileceğimi* ama bunun anlamı, Georg'dan gelen hiçbir şeyin benim *içimden* gelmediğiydi ... Başkente gönderilen diğer öğrencilerin, gezme tozma imkânları karşısında nasıl böylesine büyük bir coşkuyla sevinip canlandıkları bizim için bir muammaydı; ikimizi de hiçbir şey heyecanlandırmıyordu, hiçbir şeyden zevk almıyorduk, başkentin ruhu ölü, eğlence aygıtı bizim için fazla ilkeldi.

Başından beri ikimiz de, o da ben de, keskin zekâmızla hareket ediyor, her şeyi neredeyse her durumda ölümcül eleştireliliğimize tabi tutuyorduk; en sonunda kaçış denemelerimiz başarısız oldu, her şey bizi bunalttı, hastalandık ve kendi kanal sistemimizi kurduk. Daha ilk haftalarda kendimizi Viyana'nın sessiz sedasız büyüklük hezeyanından, içinde ne tarih, ne sanat, ne bilim kalmış, hiçbir şey kalmamış olan şehirden çekmiştik. Fakat daha Viyana'ya varmadan önce trende ben (ve o da), ikimiz de birbirimizden bağımsız olarak bizi yavaş yavaş hüzünlendiren bir ateşe, bir hastalığa yakalanmış- tık; ben bilincâlmıyordum ve aynı şekilde tam bir bilinçle, dışarıdaki

her şeyden tutarlı bir biçimde içime dolan *ölümcül hassasiyet seviyesinde bir sarsıntıya* kapılmış ve coğrafyayı son sürat kateden bir sürü karanlık kompartımandan birinde otururken kendimi ve benimle daima bağlantılı olan şeyi, ilk intihar düşüncesini, intihar yaklaşımını algılayarak uzun zaman sonra şaşırmıştım. Melk Tepeleri'nin arasında birdenbire nasıl da gri ve bana karşı son derece katı bir melankoliyle yetinmek zorunda kalmıştım! İstemediğim halde çıkmaya mecbur bırakıldığım bu yolculukta sık sık ölümü dilemiştim, geriye sadece bir huzur tablosu bırakan o hızlı, ani, acısız ölümü; özellikle de Tuna Nehri kıyısında bulunan Ips şehrindeki gibi tehlikeli virajlarda. Genç insanların, ürktükleri –ve çoğunun istemediği– bir öğrenim görmek üzere taşradan başkente gelişi, söz konusu kişinin ve kandırılanın ve böylelikle işkence edilenin beyninde, aklında ve kalbinde hemen her zaman korkunç koşullar altında gerçekleşir. Trenin yarı karanlığında oturmuş, korkuyla ve her hâlükârda beklenenden gittikçe daha az cesur bir biçimde başkentteki bir meslek yüksekokuluna ya da yüksekokula ya da üniversiteye yaklaşan intihar düşüncesi en doğaldır. Nicesi –ki benim tanıdıklarımın, birlikte büyüdüğlerimin, bana haberi gelenlerin sayısı da az değildir– doğup büyüdüğü yerin istasyonunda anne babalarıyla vedalaştıktan kısa bir süre sonra kendilerini hareket halindeki trenden atmıştır... Georg ve bana gelince; intihar perspektiflerimizi karşılıklı olarak hiç açmamıştık, birbirimiz hakkında bildiğimiz tek şey, o perspektiflerin içindeyken yuvamızda olduğumuzdu. Odamızda ve kanal sistemimizde olduğu gibi intihar düşüncelerimizde de yüksek bir oyunla, yüksek matematikle kıyaslanabilecek şekilde hapistik. Bu yüksek intihar oyununun içinde birbirimizi genellikle haftalarca tamamen rahat bırakıyorduk. Ders çalışıyor ve intiharı düşünüyor, kitap okuyor ve intiharı düşünüyor, büzülüp uyuyor, rüya görüyor ve intiharı düşünüyorduk. İntihar düşüncelerimizde yalnız bırakıldığımızı, rahatsız edilmediğimizi hissediyorduk; kimse bizimle ilgilenmiyordu. Her an kendimizi öldürmekte özgürdük ama kendimizi öldürmüyorduk. Birbirimize daima öylesine yabancı olsak da aramızda yüzbinlerce kokusuz insan sırrından hiçbirisi yoktu, bildiğimiz kadarıyla sadece *kendi başına* doğanın sırrı vardı. Günler ve geceler bizim için, her tarafı eşit siyahlıktaki *sonsuz bir sarkının dizeleri* gibiydi.

Onunkiler bir yandan, babasının bakkallık işini devam ettirmesinin ve aslında onlar gibi birini gerektiren, Anich Sokağı'ndaki dükkânın sorumluluğunu üstlenmesinin hiçbir şekilde söz konusu olmadığını daha baştan biliyorlardı ama bir yandan da Georg'un, bu sakatın bir gecede, belki de bir kırbaç darbesinden diğerine, başından beri istedikleri kişiye dönüşüvereceği umudunu kaybetmemişlerdi: Artık altmışlarında olan bakkalın halefine! Fakat en sonunda sözleşmiş-çesine onun, yani Georg'un arkasından, bir gecede, nihai olarak ablasında karar kılmış ve o andan itibaren ellerinden geldiğince, ellerinden gelen her şeyi, bütün bakkallık güçlerini ve bütün bakkallık bilgilerini, kalın bacaklarıyla gün boyu ağır bir büyükbaş hayvan gibi bakkal evinde dolanıp duran bu şahsın, şişman, kanlı ve rustik Irma'nın içine tıktırtmışlardı; yaz kış karpuz kollu giyen, daha yirmisinde ve Nattersli bir kasap çırağıyla nişanlı olan bu kız bakkal dükkânının, baldırında devamlı çıban çıkan direği haline gelmişti. Ablanın babanın halefi olmasına karar verdikleri anda (muhtemelen kızın nişanlısını da göz önünde bulundurarak!) Georg'un öğrenim görmesine izin vermişlerdi. İtibarlarını kaybetmekten korkmuşlardı. Fakat Georg'un arzu ettiği gibi, bakkallığı öğrenmenin yanı sıra liseye de gidip iyi bir dereceyle mezun olabileceği Innsbruck'ta ya da yakınlardaki Münih'te değil, ancak ve ancak onun ve aslında hepsinin ezelden beri nefret ettikleri, ta doğudaki Viyana'da eczacılık okumasına müsaade etmişlerdi. Onu kendilerinden mümkün olduğunca uzakta tutmak, uzakta *bilmek* istiyorlardı ve başkent gerçekten de dünyanın bir ucundaydı; bugün her genç insan oraya sürgünün ne anlama geldiğini bilir! Georg'un onlara, başkent Viyana'nın yıllardır Avrupa üniversite şehirlerinin en gericisi olduğunu, Viyana'da eğitimi alınması tavsiye edilecek hiçbir şey olmadığını açıklamaya çalışması hiçbir işe yaramamıştı; Viyana'ya gitmek ve eğer bildiklerimin en düşüğü diyebileceğim harçlığından olmak istemiyorsa Viyana'da, bütün eski Avrupa şehirlerinin en korkuncunda kalmak zorundaydı. Ne eski ve cansız bir şehir, bütün Avrupa ve bütün dünya tarafından yalnız ve kendi haline bırakılmış ne büyük bir mezarlık bu Viyana, diye düşünüyorduk, nasıl da devasa bir ufalanan ve çürüyen garabetler mezarlığı! Beraberliğimizin son zamanlarında sürekli, yıl sonuna doğru özellikle yoğun bir biçimde, uykuya dalmadan önce Georg bütün o hak-

kında hiçbir fikrimiz olmayan şeyleri ima ederken, onun ben olabileceğim hissine kapılıyordum ... Hayatında bir kez olsun kendini anlaşılır kılma konusundaki imkânsızlığı aynı zamanda benimkiydi ... Ona, *Moby Dick*'in yazarına olduğu gibi bin yıl değil, sonsuz uzun gelen çocukluğu: anne babasının ve çevresindeki diğer insanların, en azından en yakınındakilerin güvenini kazanmak için gösterdiği aralıksız, nafil çaba. Hiçbir zaman gerçek bir dostu olmamıştı ama zaten bunun ne olduğunu kim biliyor ki, sadece onunla alay eden, ondan içten içe korkan insanlar vardı, daima başka birinin ya da birilerinin ahengini kendi tarzında, sakatlığıyla bozan biriydi, devamlı bozuyordu ... Geldiği ve aslında kalmak istediği yerde, huzur veren, güzel bir arka plandaki çirkin bir renk lekesiydi ... İnsanlar (kendisine göre) sırf ona tuzak kurmak için vardı; ne ya da kim olursa olsun, neyi temsil ederse, neyi temsile cesaret ederse etsin, her şey ona tuzak kuruyordu, ona tuzak kurmayan tek bir şey yoktu, din de dahil; sonuçta kendi duygusu yüzünden bir anda karanlığa gömülmüştü ... Ve uyanışı da muhtemelen çıkışsızlık deliliğinin içine olmuştu ... Bana birdenbire, kendimi güvende hissederken, çocukluğumun kapısını açmıştı; hastaların, ezilenlerin, umutsuzların hoyratlığıyla ... Her sabah, yeni bir çok eski günün sımsıkı kapalı hücrelerinde uyanıyordu.

Benim gözümün önüne çocukluğumun kasvetli dekoru önünde hep son derece komik, hatta muzip olarak nitelenebilecek tipler gelirken arkadaşşıma hiç öyle olmuyor, söylediğine göre geçmişe baktığında daima ürkütücü olaylar gözüne çarpıyordu, o zamanlar yaşanmış olanlar ve hâlâ yaşananlar daha da ürkütücüydü; o yüzden şimdiki zaman ve gelecek gibi olan, şimdiki zaman ve gelecek *olan* geçmişe mümkün olduğunca seyrek bakmak, hatta hiç bakmamak istediğini söylerdi hep ama bu imkânsızdı; çocukluğu, gençliği, bütün hayatı buz gibi soğuk, dev bir sahneydi ve sırf onu ürkütmek için oradaydı, bu sahnede başrolleri daima sadece anne babası ve kız kardeşleri oynuyor, sürekli onu sarsacak yeni bir şey icat ediyorlardı. Bazen ağlıyordu ve bir keresinde neden ağladığını sorduğumda şu cevabı vermişti: Çünkü sahnenin perdesini kapatamıyormuş, bunu yapamayacak kadar güçsüzmüş; sahnenin perdesini kapatmayı gittikçe daha nadir başarıyor, günün birinde hiç kapatamamaktan korkuyormuş, nereye giderse gitsin, nerede, hangi durumda bulunursa

bulunsun, oyununu izlemek zorunda kalıyormuş, Innsbruck'taki baba evinde, o bakkal evinde tekrar tekrar en korkunç sahneler oynanıyormuş, baba ve anne bu oyunun ölümcül mizanseninin itici gücüyümüş, devamlı onları görüyor ve duyuyormuş. Uykusunda sık sık “baba” ve “anne” kelimelerini söylerdi, ayrıca “kırbaç” ve “mahzen” ya da peşindekiler tarafından ölümüne kovalanan bir “Hayırhayır!”; ki bu da yediği bir yığın dayakla bağlantılıydı. Sabahları vücudu, sakat olmakla birlikte doğaya yasak bir saflık derecesinde arılaşmış vücudu (ölümcül hasta bir genç kızın tenine sahipti) sırlıslıkam oluyor, ölçülemeyen bir ateş daha yataktan kalkmadan onu halsiz bırakıyordu. Genellikle kahvaltı etmiyor, çünkü yeme içmeden tiksiniyorduk. Derslerden tiksiniyorduk. Kitaplardan tiksiniyorduk. Dünya bizim için sapıkça hayvani ve sapıkça felsefi bir veba, iğrenç bir operetti. Geçen şubat ayında Georg düzenli olarak üzgün ve üzüntüsünün içinde hep yalnızdı. Benden bir yaş küçük olan bu çocuk akşam ikimizin de bildiği koşullar altında, el hareketlerinin ve kafasının hareketlerinin desteğiyle, bütün ölmüş ya da hâlâ yaşayan varlık ve nesnelerin ona korku veren isimleri arasında dehşete kapılmış olmalıydı. Ona gelen birkaç, tek tük mektupta da tıpkı bana gelenlerde olduğu gibi sadece ıslah çağrıları vardı, iyi yüreklilikten eser yoktu. Bir keresinde “densiz” kelimesini telaffuz etmiş, dünyanın en azından densiz olduğunu söylemişti. Başkent olmuş olan, başkent *olan* bu mezarlığa sırtımızı dönmek için nasıl da başka türlü olmak zorundaydık. Bunu yapamayacak kadar zayıftık. Başkentte herkes başkenti terk edemeyecek kadar zayıftır. Son olarak, “Nesli tükenen bir mezarlık bu şehir!” demişti; tıpkı son zamanlarda ağızdan çıkan, hepsi aynı değerdeki diğer tespitler gibi ilk başta beni düşündürmeyen bu tespitin ardından, ayın on dördü akşamı saat on buçukta gidip yatmışım. Saat ikiye doğru bir gürültüyle uyandığımda –çünkü Georg muhtemelen tek bir sebeple, hiçbir koşulda beni uyandırmamak için (ki onun açısından bunun ne kadar ıstırap verici olduğunu şimdi anlıyorum) son derece sessiz hareket etmişti– tüyler ürpertici bir şey gördüm; Georg’un anne babası şimdi bu gördüğümü oğullarının kendisine ve ailesine karşı işlediği bir suç olarak niteliyor. Babası ertesi sabahın onunda Innsbruck’tan Viyana’ya gelip benden olay hakkında açıklama talep etti. Georg’un kaldırıldığı hastaneden döndüğümde

babası odamızdaydı ve kötü hava yüzünden içerisi henüz karanlık olsa bile –ki o gün öyle de kaldı– karşımda Georg’un eşyasını toplayan adamın onun babası olduğunu biliyordum. O da Innsbruck’tan olduğu halde bu adamı daha önce hiç görmemiştim. Fakat gözlerim karanlığa alışınca ve ayrıca karanlıktan istifade etmeyi bilince –gözlerimin bu keskinliğini asla unutmayacağım–, üzerinde içi koyun postu kaplı siyah bir palto olan bu insanın, acelesi olduğu izlenimini uyandıran, oğlunun her şeyini alıp götürmek üzere üst üste yığan bu adamın ve bu adamla bağlantılı her şeyin Georg’un felaketine, bu faciaya sebep olduğunu gördüm.

Marangoz

Marangoz Winkler vakasında olduğu gibi sarsıcı bir anilikle tahliye edilen birine, her seferinde saptamak zorunda kaldığım üzere, yardım edilmesi imkânsızdır. Beş yıl önce davası sürerken gazetelerin davaya ve olay yeri incelemesine dayanarak, hafta sonları kurbanının ve şahsının fotoğraflarını da koyarak hakkında inanılmaz bayağı ve iğrenç şeyler yazdığı Winkler, 25 Ekim'de Ischl'deydi. Vöklabruck'taki tabakhanede çalışan kız kardeşi yirmi beşi günü akşamüstü bana gelerek, aşağıda bekleyen Winkler'i kabul etmemi, birkaç dakikalığına içeri girmesine izin vermemi rica etti; benimle konuşacakları, kendiyile ilgili anlatacakları varmış, sevindirici ve aynı şekilde üzücü şeyler, sevindiriciden ziyade üzücü şeyler. Tahliye edilir edilmez bana teşekkür etmek istemiş, çünkü yedi yılın sadece beşini hapiste geçirmesi tamamen benim sayemdeymiş. Bu arada beş yıl önce tutuklanmasının ardından dava hazırlığı ve savunmasıyla görevlendirilen ben, şimdi, Garsten Hapishanesi'nden çıktıktan sonra, korkmadan güvendiği tek insanmışım. Diğer herkesten korkuyormuş; öte yandan diğer herkes de ondan korkuyormuş. Bilhassa eski tanıdıkları artık Winkler'le konuşmaya çekiniyor, onunla en ufak temastan kaçınıyorlarmış. Kimse ona selam vermiyor, kimse selamını almıyormuş. Hiç kimse ona tek bir kelime sarf etmiyormuş. Fakat onun hakkında son derece korkunç kelimeler sarf ediyorlarmış. Büyük ölçüde o yokmuş gibi davranıyorlarmış. O da kimseyle konuşmaya cesaret edemiyormuş. Ayrıca hakkında yalanlar yayılıyor, bütün Ischl onu ve rezilliğini konuşuyormuş. İftiralar dilden dile geziyor, onu adım adım yaralıyor ve kendisi, yani kız kardeşi sadece ağabeyinin bütün bu korkunç şeylere göre hareket etmeyeceğini umuyormuş. Winkler için her şey en alçakça şekilde zorlaştırılıyor. Bunlar kızın kendi kuruntusu değilmiş, ağabeyini yaralayan olayları gayet net görüyormuş. Kasaba ve çevresi ağabeyine yönelik haksız bir garezin daimî kaynağıymış. Hatta hiçbir suçu olmayan kendisi Ischl'e geldiğinde o da aynı mua-

meleye maruz kalmış. Bir insanın böyle bir duruma dayanabileceğine inanmıyor, ağabeyinin onu binbir türlü şeytanlıkla harap eden bu kasabada daha fazla yaşayabileceğini hayal bile edemiyormuş. Winkler'in kız kardeşi, akşamüstü saat beşe doğru büromda karşımda dururken bende umutsuz biri izlenimi yaratmıştı. Söylediğine bakılırsa ağabeyinden tokatlar, suçlamalar, dış ve iç yaralanmalar hariç hiçbir beklentisi yokmuş. Winkler'in karakteri hiç değişmemiş ve bu karakteri kendisi gibi ben de biliyordum. Kız bütün hayatı boyunca, bütün çocukluğu ve gençliği boyunca, özellikle de o en önemli gelişim döneminde, Winkler'in "korkunç" karakterinin acısını çekmiş; ağabeyinin bütün çevresi, annesi ve babası, büyükannesi ve büyükbabası daima onun tarafından ezilmişler. Aileye, huzura ve düzene ani çıkış ve müdahalelerinin kabalığı, "tahribat dürtüsü" daima herkesi korkutmuş. Annesi ve babası da, büyükannesi ve büyükbabası da, komşular da onun karşısında neredeyse kollarından bacaklarından boşalan, sürekli bir korku içinde yaşamışlar, aynı şekilde kendisinin de onun yüzünden devamlı mahkemelerle işi olmuş ve en sonunda onun tarafından temelli mahvedilmiş. Kız, anne babasının vakitsiz ölümünden de ağabeyini sorumlu tutuyordu. Winkler'in inanılmaz fiziksel kabalığına birçok örnek verdi; alelacele anlattığı her şeyde ikide bir, onun eriyip birleşerek koskoca tek bir belaya dönüşmüş doğasına değiniyordu. Ağabeyi, etrafındaki her şeye "kendi aptal kafasına göre" hükmetmiş, sık sık "en tepeden aşağıya" yumruğunu vurmuş ama işte onlar, anne babayla kız kardeş daima her şeyi örtbas etmişler. Fakat tabii daha büyük çaplı yaralanmalardan jandarmanın haberi olmuş ve ağabeyi her seferinde gittikçe kısalan aralıklarla, gittikçe uzayan sürelerle ağır yaralamadan hapis yatmış, onlardan uzaklaştırılmış. Bununla birlikte kız ağabeyini daima sevmiş; ona bugün hâlâ, kendi kendine bile açıklayamadığı bir düşkünlüğü varmış. Ağabeyi genellikle evde günlerce son derece uysal bir ruh hali içinde olur ama şimşek gibi, kızın çoğunlukla geceleri karşı karşıya kaldığı hayvana dönüşürmüş. Şu anda otuz beş yaşında olan ağabeyi hakkında anlatacak "hiçbir iyi şey" yokmuş; düşündüğünde, hafızasını yoklayıp da onun, üstelik ondan iki yaş küçük ve had safhada savunmasız bir okul çocuğu olan kendisine nasıl alacakça davrandığını, daima kötü ve yıllar geçtikçe,

o aralıksız “dehşet verici fiziksel ve zihinsel gelişimiyle” birlikte gittikçe daha kaba, daha “canavarca” davrandığını hatırladığında ister istemez susuyormuş; birlikte geçirdikleri okul yıllarını, birlikte geçirdikleri öğrenim yıllarını, kendisinin tabakhaneye, onun- sa marangozhaneye gittiği yılları düşünmemeliymiş. Ağabeyi, akli denge bozukluğu üstüne inşa ettiği pusudan kız kardeşine, kısmen onun bütün hayatını etkileyen bir dizi fiziksel ve zihinsel zarar vermiş. Kız, çocukluğunun ve gençliğinin büyük bölümünde ağabeyinin ona yönelik tehditleri altında bütün çevresine karşı dikkat çekici derecede sessiz kalmış. Sırf “tren garının arkasındaki geceyi” düşündüğünde bile (“Vaktiyle tuzlada!”) –daha ayrıntılı açıklamasına engel oldum– şu anda ağabeyine (“Yoksa acaba korkudan mı?”), onun hayatını “sistemli olarak tarumar eden” bu adama neden destek olduğunu anlayamıyormuş. (“Hepimizi mahvetti!”) Esasında ağabeyi için ricada bulunmak üzere karşımda bulunmak ona tekinsiz geliyormuş ama Winkler’i şimdi, “böylesine terk edilmiş olduğu bir anda” geri çevirmememi “ısrarla” rica ediyormuş. Onun aşağıda olduğunu haber vermek üzere önce kendisinin yukarıya, bana gelişi sadece ne olur ne olmaz diyeymiş; bir saat içinde posta otobüsüyle Vöklabruck’a, Winkler’in suç işlemesinin, tutuklanmasının ve en sonunda hüküm giymesinin ardından Ischl’de kendisine “yapacak, yaşayacak hiçbir şey” kalmadığı için dört yıl önce iş bulduğu yere dönmek zorundaymış. Vöklabruck’ta rahat geçinebiliyor mu diye sordum, geçinebildiğini söyledi. Winkler’in on yıldan fazla geride kalan şiddet eylemleri yüzünden kızın çocuk sahibi olması imkânsızmış. Fakat bu konuda beni çok huzursuz eden bir imada bulunmakla yetindi. Garsten’den erken tahliyesi bizzat kendisine sürpriz (“tatsız bir sürpriz!”) olan Winkler son günlerde her akşam kız kardeşini, önünde beklediği tabakhaneden alıyormuş. Kız, “o pis ve gudubet haliyle” her gün saat beşe doğru tabakhanenin önünde bir aşağı bir yukarı yürüyen ağabeyinin görünüşüne tahammül edemiyormuş. “Nasıl utandığımı anlatamam,” dedi. Winkler parasız pulsuz (“Vaktiyle biriktirdiği bütün parayı içkiye harcadı!”), birdenbire, haber vermeden, “ne kart ne bir şey”, pat diye çıkagelmiş. Kız Vöklabruck’un dışında oturuyormuş; “Hendekte” diye belirtti sanki bunun özel bir anlamı varmış gibi. “Bana sık sık yazabiliirdi.” dedi ama yazmamış.

Bir firar girişiminden, hapisshanede kurulan ama Winkler'in dahil olmadığı bir komplodan söz etti; bu onun tahliyesini hızlandırmış. Korkmasaymış, ağabeyinin kendi kaldığı odaya girmesine izin vermemiş, "Tek başına gelmedi, iki kişiydiler," dedi ama ikinci hemen tekrar ortadan kaybolmuş, bir daha da görünmemiş. Ağabeyi her zaman, "daha çocukken bile kapağı atmayı bilir"miş. Birkaç gün birbirleriyle iyi geçinmeyi başarmışlar ama sonrasında Winkler kız kardeşini, onun için hiçbir şey yapmamakla suçlamaya başlamış. Kız gece hiç uyumayıp sadece kendini "kollamış". Winkler de hep yerde oturmuş, "Çömeldi," dedi kız; sık sık kafasıyla ayaklarını duvara dayayacak şekilde kardeşinin yatağının yanında boylu boyunca yere uzandığı da olmuş. Çoğunlukla saatlerce duvara ya da ona, yani kız kardeşine bakıyor ve neredeyse hiçbir şey yemiyormuş. Kızı tabakhaneden almak haricinde dışarı da çıkmıyormuş. Kardeşi ona "her dakika içecek bir şey" alıyormuş; fazla değil ama "ziyadesiyle". Winkler'in kokusu, kızın hayatı boyunca korktuğu koku şimdi odasındaymış ve bu kokuyu bir daha odasından atamayacakmış. Genellikle yorgunluktan ayakta duracak hali kalmıyor ama Winkler onu acımasızca, çeşitli sert içkiler uğruna çeşitli meyhanelere sürüklüyormuş. Ağabeyi yanına yerleştiği andan itibaren kızın gözüne uyku girmemiş. "O koca elleri yok mu avukat bey!" dedi. Bir arada olmaları ve ayrıca tabakhanedeyken ağabeyi hakkında düşündükleri kendisine tekinsiz geliyormuş. Kısa bir süre sonra artık ondan nasıl kurtulabileceği konusunda aklına hiçbir fikir gelmez olmuş. "Durum vahimdi." Winkler hapisshanede, kıza göre, daha da beter olmuş. Kız en büyük korkuyu, ağabeyinin mütemadiyen yerde "çömelirken" içinde bulunduğu hareketsizlik karşısında duyuyormuş. "Öylesine kuvvetli bir insan ki," dedi. Kendisi, söylediklerini daha da açmak için anlattığına göre, "birtakım hesaplarla" tekrar tekrar onunla bir sohbet açmaya çalışmış, maksat ikisinin de kafası dağılsınmış ama Winkler asla gerekenden tek bir kelime bile fazlasını söylememiş; yiyecek, içecek ve giysileri bile kardeşinden sadece –"kısa, kesik kesik"– el hareketleriyle istemiş. Kızın bütün birikimi, ağabeyine bir kat elbise, palto, ayakkabı ve iç çamaşırı almak zorunda kaldığı için ("İstemeden yapmış değilim!") birkaç günde suyunu çekmiş. Aradan belki yarım saat geçmişti ki birden şöyle dedi: "Umarım hâlâ aşağıdadır!" Görüyor-

dum ki pencereye gidip bakmak istiyor ama cesaret edemiyordu. “Böylesine iriyarı ve sessiz” olan ağabeyine ne olacağını sordu ama bunu, “böylesine iriyarı ve sessiz” dışında tek kelime söylemeden yaptı. En sonunda tamamen mantosunun içine saklanmak istercesine, taşımak zorunda oldukları yaratığa yönelik bir haksızlığa işaret eden bacaklarının alabildiğine hantal hareketleriyle arkasını dönüp aşağıya, antreye indi. Yanından geçerken Winkler’e ne söylediğini duymadım, ki aslında duymam gerekirdi, çünkü büronun kapısı açıldı ve antrede konuşulan her şey, ne kadar alçak sesle olursa olsun, yukarıdaki bürodan gayet net duyulurdu ama ben hiçbir şey duymadım; bina kapısının beni yıllardır aynı derecede ve hep daha iğrenç bir şekilde ürküten kapanma sesi hariç hiçbir şey. Hemen ardından Winkler odamda beliriverdi.

Kız kardeşinin üzerinde yarattığı kuvvetli adam izlenimini benim üzerimde de yaratmıştı. Uzun tutukluluk döneminde yüzü kaba-laşmıştı, gözlerindeki tehlikeli ifade beni düşündürdü. Elleri huzursuzdu; genel olarak da etrafa beni şaşkına çeviren, inanılmaz bir huzursuzluk yayıyordu. Kısmen bir çocuk, kısmen fazla olgunlaşmış bir insan gibi kapıdan girivermişti; girişi öyle ani olmuştu ki ister istemez, ben kız kardeşiyle konuşurken kapının arkasında gizlice dinlediğini düşündüm. Fakat zaten kızla, ağabeyiyle konuşulamayacak herhangi bir şey konuşmuş değildik. Kapının arkasında gizlice dinlediği, kız kardeşinin peşinden göze çarpmadan binaya girip antreden geçerek yukarı çıktığı düşüncesi doğrusu beni ürkütmüştü; öte yandan nefes nefese oluşu, merdiveni süratle çıktığına işaret ediyordu. Konuşmak istiyor ama konuşamıyordu. Genel olarak, kardeşinin kendisinden önce bana gelmiş olmasından memnun görünüyordu. Paltosu ona küçük geliyordu, gömleğinin yakası açıldı; bu adamın her şeye ve herkese karşı hastalıklı bir duruşu var, diye düşündüm. Mahkemedekini andıran çaresizliği –meşru sayılanın ötesinde çaresiz olduğunu hatırlıyorum, özellikle de kritik anlarda– şimdi beni bir kez daha etkisi altına almıştı. Büroya girdiği anda ve ayrıca sonrasında, yanımda olduğu süre boyunca aramızda kesinlikle en ufak bir duygusuzluk söz konusu olmadı. Sadece iki tarafın da anlaşma imkânları ıstırap verici derecede kısıtlıydı. Kız kardeşiyle yaptığım görüşme sırasında Winkler’in dış görünüşünü hatırlayamamıştım. Özünde tam bir

bilinçsizlik olan insan türündendi. Yüzü, akşam vakti kendimiz de yorgun bir halde köylerimizdeki öbek öbek insanların o hiçbir isyana mecali kalmamış, sessiz yorgunluğunun, çiftçilerin boncuk gibi yan yana dizilmiş fizyonomilerinin arasından geçerken sık sık gördüğümüz yüzlerdendi. Şimdi görüyordum ki kız kardeşi ondan bahsederken Winkler benim için son derece silikti, şu anda karşımda durandan farklı biriydi. Bir tek sesini daha o içeri girip tek kelime söylemeden tanımıştım; sesleri bir kez duydum mu bir daha unutmam. Bütün ezilenler, dışlananlar gibi konuşma tarzı kaba saba ve tamamen açıktı, üzerine her an herkesin tuz basabileceği yaralarla kaplı bir vücut gibiydi ama aynı zamanda o kadar dokunaklıydı ki, onu dinlemek insana acı veriyordu. Bana teşekkür etmeye geldiğini söyledi; ne için olduğunu zaten biliyordum. Onun için yapabileceğimin “en iyisini” yapmışım. Mahkemenin ve suçu işlediği dönemin ta en başından beri ona düşmanlık güttüğünü, bir mahkemenin farklı olması gerektiğini söyledi ama ne “tarafsız”, ne de “objektif” kelimelerini kullandı. Bana hemen, tutukluluğu sırasında hüccesine yaptığım ziyaretleri hatırlattı. Onun için gösterdiğim, aslında vazifemden başka bir şey olmayan çabalar bağlamında anımsattığı birçok şeyi ben çoktan unutmuştum; o ise beş yıl önce kendisine söylediğim cümleleri kelimesi kelimesine aklında tutmuştu. Söylediği ve söylemediği her şeyden belli olan vefası beni şaşkına çevirmişti. Bütün olarak baktığımda bu adam bana hem abartılı hem de tehlikeli geliyordu. İkide bir ona “faydalı” olduğumu söylüyordu. Görünüşe bakılırsa benimle irtibatı beş yıl boyunca bir an bile kesmemişti. Bense onu daha mahkeme salonundan çıkarıldığı anda unutmuştum, bir avukat mahkûmiyet kararı açıklanır açıklanmaz müvekkilinin dosyasını kapatır; hatırlıyorum: Sokağa adım attığım anda Winkler davası da benim kafamdan çıkmıştı ... Aradan geçen yıllarda bana yazmak istemiş ama her seferinde ürküp vazgeçmiş. “Ben aptal bir insanım,” dedi, bunu birkaç kez söyledi: “Ben aptal bir insanım.” Onu koltuğa buyur ettim. Geçip karşıma oturdu; lambayı çalışma masasının ortasına ittim ama sonra geri çektim ve en sonunda tamamen kapadım, çünkü Winkler ışık istemiyordu ve zaten lamba kapalıyken de yeterince iyi görüyorduk. Loş ışığı ben de sevmem. İyi ki aramızda çalışma masası var, diye düşündüm; derken yere bakarak, uzun

uzun hapishanede başından geçen sıra dışı olayları anlatmaya başladı, en sonunda da orada hüküm süren monotonluktan, hapishanenin bütünüyle sürprizsiz oluşundan bahsetti. Konuşuyor, düşüncelere dalıyor, sonra yine konuşuyordu. Her şeyi biliyordum, dedi. Her konuda olduğu gibi hapishane ve onun kanunları ve kanunsuzlukları konusunda da insan lehte ve aleyhte olabilirmiş. Zaman ona günden güne daha uzun gelmeye başlamış. Gardiyanlardan şikâyet etti, yemeklerden etmedi. Hücresinden bir ormanı, hatta bazen ormanın ilerisindeki bir dağ silsilesini görebiliyormuş. Zamanla başa çıkamamanın acısı en çok tutuklulukta, hapishane ve zindanlarda çekiliyormuş. Kendisi marangozhanede çalışmış. Onun için imtiyazlar söz konusu olamazmış, bunların hepsini da-ima elinden kaçırmış. Hapishane hücresinde olduğu gibi minimum hareket alanında, başka hiçbir şey olmadan, uzun süre sadece kendi bedeniyle yetinme becerisinin ona faydası olmuş. “Fakat insan neler görüyor!” dedi. Kararın açıklandığı anı, dışarıda kar yağmaya başladığı sırada mahkeme salonuna hâkim olan sessizliği hatırlıyordu. Ben bu ayrıntıyı tamamen unutmuştum. Garsten’deki gardiyanlar ona yönelik fiziksel cezalara kalkışmamışlar ama o da bu beş yıl boyunca hiç zıvanadan çıkmamış. “Hak ve haksızlık,” dedi; onun gibi bir insan bu konuda çok düşünüp az konuşurmuş. Garsten Hapishanesi’ne dair benimle paylaştığı bazı kayda değer tuhaflıklar oldu. Şimdi ne yapmayı düşündüğünü sordum. Bunun söz konusu olmadığını bildiğim halde, iş arayıp aramadığını sordum ve ardından, bu meseleyle en hızlı şekilde “ve cesurca” ilgilenmesi gerektiğini söyledim. Bir marangoz için iş bulmak zor değildi. Kendisi işinde iyiydi. “Her yerde inşaat yapılıyor,” dedim, “ne kadar az sayıda usta olursa, her biri için o kadar iyi.” Fakat muhtemelen fazla didaktik bir tonda söylediklerim onun üzerinde en ufak bir etki yaratmadı. Birden kendi kendime, acaba bu insan kayıp olamaz mı diye sordum. Kendisi açısından her şey için çok geç olduğunu, teşebbüs etmeye degecek hiçbir şey kalmadığını söyledi. “Hiçbir şey. Hiçbir şey,” dedi. Zaten istediği herhangi bir şey de kalmamış. Bütün istedikleri için çoktan “hakkını kaybetmiş.” Büyük şehre özgü bir tatsızlığı olan bu ifadenin onun ağzından çıktığında hiçbir tınısı yoktu ama yine de kulağa mistik geliyor ve insana dokunuyordu. Koltuğundan tekrar kalkmak zorunda kal-

manın sırf düşüncesi bile o yıllardır çektiği baş ağrısına neden oluyormuş. O da “berbat olan” hayatında kendini bir kez daha bir müteahhidin, marangozun, mimarın yanında çalışırken hayal etmesi imkânsızmış. “Her şey için çok geç,” dedi. O ana dek, son derece üzücü ve bir o kadar da tekinsiz olan durumun ciddiyeti konusunda doğru dürüst fikir edinememiştin ve sözlerimin yönünü, gayet bilinçli bir şekilde, ona çok ters gelen bir kavrama çevirdim. Şimdi aynı kelimeyi tekrar edip duruyordum: İş! Fakat sonra bu davranışımın saçmalığını görerek geri çekildim. Herkesin herkes hakkında her şeyi bildiği Ischl’de iş bulamayacağı, başka yere de gitmek istemediği yönündeki gerekçesi tabii ki bir yanılgıya dayanıyordu ama karşılık vermedim; onu rahat bırakmam gerekiyormuş gibi geldi. Kız kardeşinin yanına dönemeyeceğini biliyormuş ama öte yandan ... ve sonra tekrar: En büyük hatası, “kendisinin de hiçbir şeyi olmayan” kız kardeşinin yanında bir sığınak, bir teselli aramak olmuş. İkide bir kızın ondan nasıl korktuğunu söylüyordu; “Benden!” diye bağırırdı. Şöyle dedi: “Nereye gidecektim ki? En yakında Vöklabruck vardı ...” Birkaç gün içinde kardeşinin bütün parasını –“Acımasızca,” dedim– elinden aldığı suçlamasını kabul etmedi; ona olan borcunu ödeyecekmiş. Kızı her gün tehdit ettiğini bildiğimi söyledim. O sırada sokakta bir insan gürültüsü oldu; duymazdan geldim. Ona süratle iş bulmaya çalışacağımı söyledim. İyi bir işçinin –ki kendisi öyleydi– adı Winkler olsa bile ve Ischl kentinde bile korkacak hiçbir şeyi olmadığını, aksine herkesin ona kucak açacağını belirttim. “İnsanlar,” dedim, “sadece ellere bakarlar.” O gece için, bana makul gelen bir maddi destek teklif ettim; havanın çok soğuk olacağını, kendisinin de uyuyup iyice dinlenmesi gerektiğini söyledim ama benden para almayı reddetti. Birkaç gün içinde iş bulacağını söyledim, pes etmek istemiyordum, kendi kendime şöyle diyordum: Pes etme! Belki de “hemen yarın” işe girecek, para kazanacak ve bütün borçlarını ödeyecek, böylece her şey düzelecekti, süratle düzelecekti. Kendisi uyuyup iyice dinlenmeli ve kafasını toplamış olarak tekrar gelmeliydi; ben her zaman hizmetinde olacaktım. Dinlemiyordu. Gözü, hoşuma gittiği için pencere denizliğine koyduğum mısır koçanındaydı. Sanki hapis-hanede geçen, uzadıkça uzayan o beş yıl onu her hayat belirtisinin, en küçük, en belli belirsiz olanın bile anlamsızlığına inandırmış-

çasına, söylediklerime hiçbir şekilde aldırmayarak birdenbire –ve ağzından çıkıp uzun süre ikimizin arasında havada asılı kalan cümlelerin alakasızlığıyla beni ürküterek–, artık hiçbir şekilde zarar görmeyecek kadar uzağa gitmek için insanın ne kadar paraya ihtiyacı olduğunu sordu ... Benden çıkan acı dolu kahkaha onu derinden yaralamış olmalıydı, çünkü ahlaksızlık sayılacak bu gaf karşısında dakikalarca hiç kımıldamadan sessiz kaldı. Ardından temkinli bir biçimde ona doğup büyüdüğü yeri, Niedere Tauern Sıradağları'ndaki köyünü anlattırdım; anlattıklarını bir anda, bana öyle geldi ki korkusuzca, okul yolu, öğretmen, anne baba ve kız kardeş tasvirleriyle süslemeye başladı. Dolambaçlı sokaklara, taze kesilmiş etlere düşkünlüğü dikkatimi çekti, aynı şekilde ölümler ve taşradaki politik şiddet eylemleri karşısındaki duruşu da; sosyalizmi, genel olarak siyasi partileri reddediyordu. Bu tür bir insana birçok tuzak kurulabilir ve böyle bir insan o tuzaklara düşer. Büyük bir içtenlikle bir anda tekrar hayatındaki çeşitli üzücü olaylardan bahsetmeye, bu olaylar en sonunda geriye kalan korkunç çaresizliğine yaklaştıkça sadece gri tablolar çizmeye başladı. Söylediği her şey, tuhaf talihsizliğinin her yanına eşit derecede hâkim olduğu bir gri renkteydi, ya da gri siyah, ya da siyah gri. Sesi ne alçak ne yüksekti, aslında ona ait olmayıp onun durum ve bağlamlarından oluşuyordu: Burada ancak, henüz ve artık yaşamayan ve sadece var olan, nesneden ibaret olmayan bir varlık göz önüne alındığında yapılacak türden temel bir kıyaslama yapılabilirdi. Anlattıklarını büronun geç vakit yoğunlaşan ve birdenbire her tarafı kaplayan akşamüstü sessizliğinde, özellikle de neredeyse karanlık çıktığı için, fevkalade canlandırıyordu. O akşamüstü, sıra dışı bir şekilde, ayrıca o akşam da, her zaman o kadar acil olan işlerimden hiçbirini halletmek gibi bir durumum yoktu ve binadan çıkmam gerekmediği için memnundum, dolayısıyla gitmekle kalmak arasındaki seçimi Winkler'e bıraktım. Bir an için bana, tek istediği büromda azıcık ısınmakmış gibi geldi. Kız kardeşi kuşkusuz çoktan Vöklabruck'a varmıştı. Şöyle düşündüm: Winkler kardeşler gibi iki insanın çocuksuzluğu, her birinde hangi sebeple dönüşü olmayan kalıcı bir durum haline gelmiş olursa olsun, insanı yukarı çıkarabilir, en yüksek ve baş döndürücü tepelere taşıyabilir ve en dehşet verici acizliğe düşürebilir. Akşam yemeği, yiyip yemediğini sordum, Yu-

karı Avusturya taşrasında insanlar daima akşam yemeğini erken yerler; oysa aslında midesinin boş olduğunu biliyordum, kesin öğlen de bir şey yememişti, çünkü ağabey-kardeş o sırada posta otobüsüyle alelacele Vöklabruck'tan Ischl kentine geliyorlardı; Winkler'in yorgunluğunun bir sebebi de buydu. Benimle büronun bitişişindeki mutfakta bir şeyler –“Sıcak bir şeyler,” demiştim– yemeyi reddetti. Bir şey içmek de istemedi. Bana bir yandan herkes-ten daha yabancı, diğer yandan yabancından başka her şey olan bu adam esasen beni ele geçirmişti. Bir suçlu hiç kuşkusuz zavallılığı için cezalandırılan bir zavallıdır. Bunu ileri bilimsellik sınırının bile ötesinde düşündüm. Hapishanede yaşanan, benden bilerek sakladığı ve ikide bir kafasını meşgul eden berbat olayları, açıkla-yamayacağı sebeplerden, biraz da “kafasızlığından” ötürü anlata-mayacağını söyledi. O sadece her şeyi hissediyormuş ve bunun sonuçları ölümcülmüş. Onunki gibi zayıf bir varoluş, hapsedilmek, insanın dış dünyaya yönelik bütün faydalı duygularını mahvediyor, ona olan bütün kanalları tıkıyormuş. Ondan daima beklendiği şekilde kendini iyileştirmeyi onun gibi biri yapamazmış. Hiçbir iyileşme ve ıslah imkânı kalmamış, bunlara hiçbir zaman sahip olmamış. Zaten ıslah olmak da istemiyormuş. Ne demek bu? Günün birinde iyileşme ya da ıslah olma konusundaki umutsuzluğu, çocukluğunu ve gençliğini karartmış. Fark edilmeden akıp giden ve kimsenin canını yakmayan bir hayat için gereken tüm koşullardan aslen daima yoksunmuş. Yaradılışı doğrutusunda daha en başından beri zulümlerin ve acının tek karanlık kaynağı olmuş. Temelden yanlış olan, çünkü sınırlı olarak bile verilmeyen bir eğitim onun yeteneklerini suçun içine ve aşağısına doğru geliştirmiş. Acılarına, ta en eskilerine bile duygusuzca yaklaşılmış, anne babası onu bez-lerle değil, kendi bedensel ve ruhsal soğukluklarıyla kundaklamış-lar. Ancak birdenbire bilincine vardığı fiziksel gücüyle günün bi-rinde ailesindeki zalimlerin efendisi olabilmiş: Tepesini attırdıkla-rında yumruğu indiriyormuş. Onun için ayakta kalmanın, ilgi ve hatta saygı görmenin tek yolu olan bu yöntem çok geçmeden onu hapsilere sürüklemiş. Söylediğine göre, hapsedilmek korku ve bı-kınlığı arttırıyormuş. Günümüzde çok gelişmiş bir adalet sistemi varmış ama adalet sisteminde hiçbir ilerleme yokmuş. Modern ceza infazı kendine göre birtakım “kurnazca” özelliklere sahipmiş. “Yal-

nızlık histerisi” ifadesini telaffuz etti; bunu bir yerde duymuş ya da okumuş olmalıydı, ona ait değildi. Modern ceza artık mahkûmun bedenine değil sadece ruhunun derinliklerine yönelikmiş; eskiden, ta elli yıl önce hiçbir şeyin işlemediği yere işliyormuş. Ne demek istediğini açıklayamazmış. Günümüzün adalet sistemi insanları sarsmak üzere çalışıyormuş; bunu söylediğinde şöyle düşündüm: kendi başına bir bilim olarak. Yeni alınmış giysilerinin görüntüsü aklıma tekrar, bu adamın eline nasıl mümkün olan en hızlı şekilde para geçebildiği düşüncesini getirdi. Kendini dış dünyadan bütünüyle tecrit etme, tecrit etmezse daha ilk temasta gerisin geri o dünyanın içine çekileceği için tecrit etmek zorunda kalma tehlikesi o kadar açıktı ki, onu kendi haline bırakamazdım. Nispet yapar gibi giydiği giysilerini sabah Vöklabruck’taki bir mağazadan alışını –ki belki de sırf bana geleceği için almıştı?– gözümde canlandırdım; onun, yani Winkler’in, muhtemelen kız kardeşinin lafını dinleyerek ama yine de giysileri denerken kızın lafını dinlemeyerek giysi satın alma konusunda korkunç kararlar verişini, kız kardeşinin onun bir yığın küfrünü sineye çekmek zorunda kalışını (paltonun ağabeyine omuzdan büyük ama bütüne bakıldığında küçük geldiğini görmüş olmalıydı), mağazada çalışanların dış giyim bölümünde koşturmalarını: Winkler’in solgun yüzü, aptal tezgâhtar kıza emreden ses tonunu ve sonra yine, her kadın ve genç kız kalbini yoldan çıkaran naif-taşra tarzı erkeksiliğini, fiyakasını. Kafasının yeterince dağınık olduğunu bildiğim için ona bir kez daha, sadece bir gece Aşağı Traun boyundaki nispeten konforlu ve ucuz otellerden birinde kalıp ertesi gün bana gelmesini teklif etme cesaretini gösterdim; ona ayıracak vaktim vardı, işlerim bu aralar şaşırtıcı şekilde biraz sakinleşmişti; evet, niyetim onu ertesi sabah çağırmaktı ama bu niyeti dile getirmedim. “Bu arada,” dedim ama söylediklerimle tek yaptığım onun canını sıkmaktı, “elimde birkaç adres var, kalifiye bir işçi ...” Sustum ve o gittikten sonra bir iki marangoza Winkler ilgilerini çeker mi diye sormayı tasarladım. Ona iş aramakta herhangi bir zorluk görmüyordum. Kafa patlatmasına gerek olmadığını söyledim ve hemen ardından, eğer her şey beni yanıltmıyorsa, nezaketen beni dinliyor gibi görünmekle birlikte yine hiçbir şekilde dinlemeyen, düşünceleri benden başka her yerde olan bir insana konuşup durduğumu fark ettim. Sadece bedeni

orada oturuyor, diye düşündüm, Winkler büromda ama düşünceleri büromda değil. Tahliyesini takip eden ilk birkaç gece, “daha iyi bir durumdayken”, önce geceyi bir otelde geçirip geçirmeme konusunda bir türlü karar verememiş, bırakın insanları, civardaki binalara bile yaklaşmaya cesaret edemiyormuş, korkunç üşümüş; herhangi biriyle konuşmayı başaramamış ve böylece günler geceler boyunca neredeyse sürekli açık havada, mümkün olduğunca da kimseyle karşılaşmayacağını düşündüğü ormanlarda dolanıp durmuş. Söylediğine bakılırsa bazı ormanlar sıcakmış, diğerleri değilmiş. Fakat sonra yine de, bitap düşmüş vaziyette bir otele girmiş, gece yarısına doğru, “O saatlerde öyle uzun uzadıya kontrol olmaz,” dedi. Cebindeki paraya bakmadan, sadece üşümekten kurtulmayı düşünüyormuş. “Nasıl üşüdüm!” dedi. Parasının kalan yarısını, Stadl Paura’daki bir otelin önünde karşılaştığı Lambachlı bir panayı organizatörü o uyuklarken paltosunun cebinden almaya kalkmış ama kendisi “herifi” son anda durdurmayı başarmış. Wimsbach yakınlarındaki kovukta yatarken elinde üstüne örtebileceği çarşaf çarşaf bir sürü gazete olmasının ona verdiği mutluluktan da söz etti. Dediyine bakılırsa oteller onu bir şeyler içmek için sıcak mekânlarına kabul etmişler ama yatmak için etmemişler; dış görünüşü fazla hırpaniymiş. Bu şekilde on iki gün dayanabilmiş, bir gün fazla değil. En sonunda beş parasız Vöklabruck’a, üstelik içindeki bütün doğal dirence rağmen, yürüyerek, çayırıkları ve ormanları geçmek suretiyle kız kardeşine gitmiş. Kız onun görünüşünden ürkererek onu odasına sokmak istememiş. Bunun üzerine Winkler çekip gitmiş ve kendisiyle benzer durumda birine yanaşmış: İkisi, kız kardeşi tarafından çeşitli korkunç yollarla soğğun ve karanlığın içine dönmeye mecbur bırakıldıktan sonra yine bir sürü otelde kalmış ve en sonunda, üzerinde tamirci tulumu olan ve Winkler için tam bir yabancı olarak kalan (“Adını bile unuttum!”) diğer adamın önerisiyle tekrar kız kardeşinin yanına gitmişler. Marangozun söylediğine bakılırsa kız daha baştan beri ondan korkuyormuş, bu korku Winkler’in hapis yattığı dönemden önce de varmış, kardeşinin ondan korkusu çocukluğundan beri hiç değişmemiş, sadece Winkler ve onun talihsizliğiyle ilintili, belli bir tür korkuymuş bu. Kız Winkler’in odanın altını üstüne getireceğini, ağabeyinin aniden ortaya çıkışı yüzünden ev sahibesinin onu kapının

önüne koyacağını düşünüyormuş. Tabakhanedeki işi için de ödö patlıyormuş. Winkler onu her gün saat beşte tabakhaneden almış; kendisi kızın oradaki işini “ağır” şeklinde niteliyordu. Dönüş yolunda kız onun namına utanıyormuş ve hatta ona yeni giysiler alma fikri de –üstündekiler en az on yıllıkmış!– esasen kardeşinden çıkmış. Fakat sonra, ona yeni giysiler alırsa bütün birikimini kaybedeceğini görüp vazgeçmek istemiş. Gel gör ki artık çok geçmiş: Winkler onu ayın yirmi beşi sabahı, bana gelmeden hemen önce, parasını harcamaya ve kendisiyle birlikte mağazaya girmeye zorlamış. Kız da daha önce, Winkler yüzünden yavaş yavaş artarak karakterinin kirlendiğinden söz etmişti. İlk akşam, ağabeyinin onun yanında yerde yatmasını reddetmiş ama başka seçenek yokmuş. Winkler “bir köpek gibi” kızın yanında yere uzanmış. Fazla örtü olmadığı için, ‘Linzer Volksblatt’ gazetesinin birkaç eski nüshasıyla yetinmek zorunda kalmış. Birlikte geçirdikleri ilk gece ikisi de uyuyamamış. ‘Çukurdaki’ binanın çatısı altındaki küçük odada tek kelime etmeden düşüncelere dalmışlar. Winkler’in dikkat çekici derecede durgunlaştığı sırada bir kez daha, onun tek kurtuluşunun bir iş bulmak olduğunu düşündüm. Fakat bunu anlamasını sağlamanın zorlukları o sırada acı verici derecede artmış olmalıydı. Daha insanlar hapisteyken adalet sisteminin onlara bir iş ve kalacak yer bulması gerekir, aksi takdirde adamlar hemen tekrar suç işler, bunun sorumlusu devlettir, toplumdur; resmi makamların tahliye edilenlere sağladığı tek şey ani bir özgürlük felaketidir, bu da her zaman ıslah olmaya son derece uygun sayısız insanda suçun teker-rürüne neden olur. Resmi makamlar bu konuda daima alçakça bir umursamazlık içindedir. Adli makamlar, en acizleri kollama görevinin ihmali çerçevesinde, kelimenin tam anlamıyla suçludur. Bir tek adalet sistemi Winkler’in erken tahliyesinden en az on dört gün önce bu tarihi biliyordu. Ona bir iş bulması gerekirdi. Devlet böyle yaparak her seferinde ortadan kaldırılması gereken, ortadan kaldırılabilecek zararı yükleniyor! Winkler’in ani tahliyesi şahsen bana tamamen sürpriz olmuştu; gerçi aslında yaklaşık bir yıl önce Adalet Bakanlığı’na onun ‘erken tahliyesini’ talep eden bir dilekçe yazmıştım. Fakat bu dilekçeler mecburidir ve genellikle sadece “toplum için tehlike arz etmeyen”, itaatkâr mahkûmlar söz konusu olduğunda işe yarar. Bence Winkler’in en küçük bir erken tah-

liye umudu yoktu; bu, az evvel dinlediğim hapishane tasviriyle de hiçbir şekilde bağdaşmıyordu. Bu tür sürpriz tahliyeler neredeyse tüm vakalarda kaçınılmaz şekilde yeni sorunlara, çoğunlukla da felakete yol açar. Winkler'in kız kardeşi dışında akrabası bulunmuyordu. Tahliyesi muhtemelen, Garsten hapishane binasının sokağa bakan ve Winkler'in yerleştirdiği kanadında mart ayında yapılmaya başlanan tadilatla bağlantılıydı. Bu tür durumlarda, genellikle hiç hesapta olmayan tahliyeler şaşırtıcı bir hızla gerçekleşir. Şimdi özellikle mahzun görünen Winkler'den, bana kelimenin tam anlamıyla hastalıklı gelen kız kardeşine anlayış göstermesini rica ettim. Kız onun şimdi, benimle yaptığı bu görüşmenin ardından, kendisinin yanına döneceğini düşünüyordu. Winkler bunu yapmamalıydı. Kız bundan korkuyordu. İkisinin arasındaki haddinden fazla gerilmiş ilişkiyi göz önüne alarak, Winkler'in Ischl'de kalmasını daha doğru buluyordum. Ona çözümsüz gibi gelen korkunç durumunda havanın, bu ıslak ve karanlık günün de payı olduğunu söyledim. Bundan sonra ne yapacak olursa olsun doğal olarak çaba göstermekten, fedakârlıktan kaçamazdı. İşlediği suçun, gençler tarafından işlenen yüzlerce, binlerce suçtan biri sıfatıyla affedilir olduğunu belirttim. Bütün dünya bir dışlanmışlar dünyasıydı, kendi başına toplum diye bir şey yoktu, herkes yalnızdı, hiç kimse avantajlı değildi. Söylediklerimi sadece dinler gibi yapıyordu. Baldızımın hediyesi olan, duvarda asılı saate uzun uzun baktı. Savunma masraflarının geri ödemesinden tabii ki feragat edeceğimi söyledim. Kanunda yazılı olan savunma masrafları geri ödemesi haksızca sert bir hükümdür. Önündeki bütün engeller ortadan kaldırılacaktı, bundan emin olabilirdi. Birtakım yerlerde onun yanında yer alacaktım. Suç işleme konusunda yalnız olmadığını tekrarladım; herkes suç işlerdi, hem de en büyük suçları ama bunların çoğu ortaya çıkmaz, fark edilmez, cezalandırılmazdı. Suçlar hastalık belirtisiydi, doğa hiç durmadan bütün olası suçları ve bu arada insan suçlarını su yüzüne çıkarıyordu; doğa, suçlarını meşru yoldan temin ediyordu. Her şey daima doğada ve doğadandı, doğa doğası gereği suçluydu. Böylesine zavallı bir hali olduğu için, acaba bir anda, ki bu mümkündü, hayatına dışarıdan bakacak gücü bulabilir mi diye sordum, bütün dünyayı arkasına ve sonra önüne alarak kendi görülmemiş gelişimini gözden geçirebilir miydi; orada —çün-

kü doğada bu da meşruydu— sırf karanlık şeyler bulmayacaktı. Dünya sadece korkunç değildi. Madde müthiş kesin ve güzelliklerle doluydu. Kişi daima, zaman ve mekândan bağımsız olarak, uğruna yaşamaya degecek en şaşırtıcı keşiflere muktedir. Fakat Winkler hiçbir şeye cevap ve tepki vermiyordu. Gittikçe kendi içine, daha doğrusu kendisinin dehşet verici bir temsiline içine kapanıyor gibiydi. İnsan günün birinde, diye farkına vardım —ki bu sırada Winkler'den çok kendimi düşünüyordum— yürüyüş yaparken ormana ya da nehir kenarına ya da bir şehrin sıcak ve nabızı atan gövdesine ya da genel olarak insanlığa gidip dönmek yerine, ormana ve nehir kenarına ve şehre ve genel olarak insanlığa giderken aslında karanlığa ve sadece karanlığa doğru yürüyorsa, kaybolmuş demektir. Anladım ki Winkler para alsa ve otele gitse bile bunu uyumak için yapmayacaktı ... ve ertesi gün kendini bir marangoz ustasına takdim etmeyi başaramayacaktı. Bu iriyarı, bu dev gibi insan ne kadar güçsüzdü! Acaba yerinden fırlayıp üstüme çullanır mıydı? Kavgacılar ve katiller, korkunç zayıflıklarından bir anda sıçrayarak sıyrılırlar. Winkler bana birçok vahşi ve evcil hayvanın içinde ortak olan, var olan, düşmanlık içinde, düşmanlık doğası içinde bir hayvanı anımsatıyordu. Çocukluğuna dair bilgi edinmeme gerek yoktu: Marangoz kalfası belgesi ondan ziyade anne babası tarafından en yükseğe konulan bir sıçrama tahtası olmuş, o da onun gibiler için genellikle ulaşılmaz olan bu yükseklikte kendini uçuruma, hatta uçurumun dibine bırakmıştı. Böyle beklenmedik şekilde üzücü geçen bir gecede, alışkanlığım olan kısa gezintiyi yapmaktan vazgeçtim. Winkler başka bir şey söylemedi ve önü ilikli paltosuyla, en sonunda elleri paltonun ceplerinde, oturduğu yerde hareketsiz kaldı. Sonra kafası, oturduğum yerden bakınca kitaplarımın arkasında kalacak şekilde dizlerine düştü. Winkler uyuyakaldığı esnada, tespit ettiğim üzere, daha da korkunç bir etki yaratırken, ben de çeşitli dosyaları karıştırdım. Mide ve karaciğer hastalarının yanı sıra hapishaneler için de karakteristik olan kokuyu odama yayan bu adamı uyandırıp kapıya kadar geçirmeli miyim diye düşündüm. Soğuk ve ıslak bir akşamdı. Kendine gelip tek kelime etmeden ve önce geri geri giderek odadan çıkması beni ürküttü, çok ani geldi. Durumu zordu. Bu insanı bir daha ne gördüm, ne de ondan haber aldım.

Jauregg

Üç yıl önce, akşam vakti, saat sekize doğru Jauregg'e varışımla doğan umutlar, kanaatimce, suya düştü; hatta aksine, Jauregg toprağına ayak bastığım andan itibaren durumum sadece daha da kötüleşti. Şehirden ayrılmamın bir sebebi, muazzam insan yoğunluğuydu; beden ve sinir merkezlerimin korunmasızlığı, duyu imkânlarımın eksikliği yüzünden adeta boğulacak gibi oluyordum. Her sabah uyanırken aklıma gelen, gündelik işlerimi bir milyon yedi yüz bin kişinin yükü altında yapmak zorunda olduğum düşüncesi beni az kalsın öldürecekti. Böylece ani bir kararla şehri terk ettim ve Jauregg'in efendisi olan dayımın, ona ait taş ocaklarının merkez ofisinde işe başlamam yolundaki teklifini gelişimin devamı için olumlu bir dönüm noktası saydım. Fakat şimdi görüyorum ki taşrada ilişkiler şehirdekinden çok daha bunaltıcı ve Jauregg taş ocaklarında çalışan dört yüz kişi benim gibi bir insanın kafasında şehirdeki bir milyon yedi yüz bin kişiden daha ağır bir yük teşkil ediyor. Ayrıca önceleri, neredeyse on yıllık bir zaman diliminde yeni temaslar kurmanın benim için artık mümkün olmadığı şehirdeki ilişkilerin aksine taşrada bu tür ilişkiler bulabileceğime inanırken, kısa bir süre sonra ister istemez, Jauregg taş ocaklarında işe girerek bir yanılgıya kurban gittiğimi anladım. Burada insanlarla temas kurulamaz, çünkü burada geçerli olan ilişkiler ve burada, Jauregg taş ocaklarında yaşayan insanlar, benim istediğim şekilde temas kurmayı imkânsız hale getiriyor. Jauregg taş ocaklarının bütün çalışanları arasında tam bir temassızlık olmasının sorumlusu her şeyden önce, buradaki her bir kişinin en mükemmel beceri haline getirdiği, her şeye yönelik güvensizliği. Taş ocaklarında geçirdiğim ilk saatlerde, aradığım şeyi, yani insanlarla münasebeti kısa yoldan bulduğumdan emin olsam da, uykusuz geceler bir yana, en azından uzun akşamlarım için rahatlatıcı bir sohbet arkadaşı edinmenin bile imkânsız olduğunu çok geçmeden anladım. Şimdiye dek hiç kimse beni Jauregg taş ocak-

larındaki insanlar kadar kırıncı bir şekilde reddetmemiştir. Yardım arayan, çaresiz birini yanına yaklaştırmamakla kalmayıp her seferinde, en ufak bir yakınlaşmada, münasebet kurmaya yönelik en ufak bir yakınlaşma denemesinde bile terbiyesizce bir suskunlukla ya da terbiyesizce sözlerle rencide ederek onu çaresizliği için, bana göre alçakça cezalandırmanın mümkün olması beni dehşete düşürmüştü. İlk başlarda, şahsıma karşı insanlık dışı davranışlarının Jauregg'in efendisinin yeğeni olmam gerçeğinden kaynaklandığına ya da bu gerçeğe bağlantılı olduğuna inanıyordum ama bu –itiraf etmem gerekir ki– korkunç akrabalık ilişkisinin söz konusu münasebette hiçbir rol oynamadığını çok geçmeden anladım. Bununla bir şey kazanıyor ya da kaybediyor değildim. Herkesin herkes için aynı olduğunu keşfettim; ki bu beni, çok iyi hatırlıyorum, birkaç dakikalığına rahatlatmıştı ama taş ocaklarında geçirdiğim dönemin geri kalanı boyunca, hatta belki de korktuğum gibi, önümde uzanan bütün hayatım boyunca en büyük mutsuzluğa sürükledi. Şunu bilmek gerekir ki, burada mesela erkeklerle kadınlar arasında doğal mekanik-fiziksel farklar dışında hiçbir fark yok; çocuklar, erkeklerle kadınlar arasında yerine getirmeleri beklenen doğal işlevleri hiçbir şekilde yerine getirmiyorlar, burada, Jauregg taş ocaklarında herkes aynı, ister daha genç olsun ister daha yaşlı, bütünüyle aynı ... Yüzleri açısından da birbirlerinden en ufak bir farkları yok, umutsuz fizyonomileri aynı, yürüyüşleri, konuşmaları, uyuyuşları, kendilerine sürekli gıda tedarik edişleri. Hepsinin üzerinde gri Jauregg iş kıyafeti, ayağında Jauregg iş ayakkabısı, kafasında Jauregg iş başlığı var. Jauregg ofis sistemi tarafından hepsine tamamen aynı şekilde muamele ediliyor. Ve normalde bir araya gelen insanların yerine göre davranmalarından farklı olarak bunlar her yerde, mesela çalışma sahasında ve yemekhanede hep aynı şekilde davranıyorlar. Jauregg taş ocaklarındaki monoton atmosferi mesela ara sıra bir halk dansları topluluğu, küçük bir sirk ya da bu akşam sahne alan Steierli gibi bir komedyen getirterek dağıtma yolunda işçi temsilcisi veya bazen de dayım tarafından gösterilen çabalar boşuna. Çünkü buraya genel bir güçsüzlük ve her şeye karşı genel bir isteksizlik hâkim. Fakat bu düşünceler beni sadece kafamdaki tek ve kesin-tisiz bir düşünceden, dayım hakkında düşünmekten uzaklaştırıyor.

Öte yandan, bu düşünceden uzaklaşmayı çok istesem de, ne düşünürsem düşüneyim, neyle meşgul olursam olayım aslında gece gündüz bunu, annemin ölümünden sorumlu olan dayımı ve ona nasıl davranacağımı düşünüyorum. Beni taş ocaklarına getiren de esasen dayımın annemin ölümündeki bu kabahati ... Başka bir şey değil. Gerçek bu. Ve düşünüyorum da, Jauregg'de bulunduğum üç yıl boyunca dayımı yalnızca bir kez gördüm; Viyanalı bir iş adamına borçlu olduğu büyükçe bir sipariş vesilesiyle onun için yemekhanede verdiği öğle yemeğine katılmama izin verilmişti. Dayım yemek boyunca bir kez olsun dönüp bana bakmadı ve beni misafirleriyle sohbetine –Viyanalı iş adamı dışında iki bey, arkadaşı olan iki fabrikatör de oradaydı– kasten dahil etmedi. O zamanlar kendi kendime, yemeğe katılmama neden izin verdiğini sormuştum. Bunun sebebini kendime sorup duruyor ama bir cevap bulamıyordum. Beni beylere “yeğenim” kelimesiyle tanıttıktan sonra bir daha bana tek bir bakış bile bahşetmedi. Aklımda kaldığına göre bu yemek, taş ocaklarında işe başlamamdan tam üç gün sonra verilmişti. Bütün yemek boyunca dayımın bana nasıl olduğunu, en azından oraya alışıp alışmadığımı sormasını beklediğimi hatırlıyorum. Kaldığım (mütevazı) evin nerede olduğunu. İşe başlarken bana nazik davranıp davranmadıklarını. O sırada hastaydım ve masada kendi kendime dedim ki, sen onun teklifini kabul ederek iş sözleşmesini imzalayıp işe başlarken o seni “ortada bıraktı”. Düşünün ki yemek bir buçuk saat sürdü ve dayım benimle tek kelime konuşmadı. Muhtemelen onları fark ettirmeden kontrolü altına aldığı için Viyanalı beylerin de benim için sarf edecekleri tek bir kelimeleri olmadı; bu densizliğin de ötesinde, bana birkaç kez masanın altından tekme atıldılar, özür mözür de dilemediler. Neden şimdi bu yemek aklıma geldi bilmiyorum. Üzerinden üç yıl geçti ve dayımı bir daha hiç görmedim, oysa iki üç haftada bir taş ocaklarını denetlemeye geldiğini biliyorum. – Ondan kaçan benim; geldiğini duyunca beni bulamayacağı bir yere gidiyorum. Ah bir kez olsun beni çağırtsa! diye düşünüyorum. Ofis barakasında onun girmediği, hatta haberi bile olmayan odalar var; geldiğinde o odalara çekiliyorum ... Her seferinde o gittikten sonra, ofise dönünce, beni sordu mu diye soruyorum ve her seferinde sormadığı cevabını alıyorum. Ofis müdürü çalışmamdan memnun

olduğu için o da memnun. Fakat günün birinde karşısına çıkmak durumunda kalacağım ve diyeceğim ki ... diye düşünüyorum. Onunla yüzleşmekten korkuyorum, bu durumda sessiz kalamam ama gerçek de onu önünde sonunda yaralayacaktır, gerçek onu en azından yaralamazsa, ben en azından ... Fakat aslında kendimi ondan büsbütün geri çekmeyi çoktan kabullendim ve günün birinde pat diye karşısına dikildiğimde her şeyi söyleyip bir tek gerçeği söylememe, onun hakkında ne düşündüğümü söylememe, onu yaralamama, hatta rahatsız bile etmeme, bunun için fazla zayıf olma ihtimalim, iş o noktaya geldiğinde açık ve dolayısıyla güçlü olma ihtimalimden daha yüksek ... Artık çıkamadığım güçsüzlüğümün içinde bir kez olsun onun hakkında ne düşündüğümü, artık kendini savunamayacak durumda olan annemle arasındaki ilişki çerçevesinde onun hakkında ne düşündüğümü dayımın yüzüne söyleyecek gücü bulabilsem! Fakat dayıma yaklaşmak benim için başlı başına bir imkânsızlık ... Peki ama neden, diye düşünüyorum, bütün bu korkunç durum ve koşullar altında taş ocaklarında çalışma teklifini kabul ettim? Neden *buradayım*? Ve, diye düşünüyorum, neden bana sözlü olarak yaptığı taş ocaklarına gitme teklifi üzerine (“Benim taş ocaklarına gitsene!”) –babacan-alaycı sesi hâlâ kulaklarımda– gerçeği yüzüne söylemedim ve *o sırada* –şimdi değil, şimdi artık çok geç– korkunç gerçeğin anısını sonsuza dek canlandırmadım? Dayımla kayınbiraderinin evinde tesadüfen bir araya geldiğimiz o sefer güçsüzlüğümün kurbanı mı oldum? Keşke, diye düşünüyorum, durumum hakkında, o zamanki korkunç fiziksel ve zihinsel durumum hakkında o iki adamın karşısında sessiz kalsaydım ... Ya da en azından dayımın taş ocaklarında işe girmem yönündeki teklifini derhal, lafı dolandırmadan reddetseydim ... Oysa ben, şimdi artık umutsuzluğumun efendisi olmayan dayımın içimi görmesine izin verdim ... Benim gibi bir insan beceriksizliğinden, ani akli ve bedensel güçsüzlüğünden ötürü düşmana, özellikle de kendi düşmanına devamlı kapıları açar. Muhtemelen dayımı değil kendimi cezalandırmak üzere, ne için olduğunu bilmeden cezalandırmak üzere, ölümcül bir cezaya teslim olarak, dayımın beni en insan onuruna aykırı ucuzlukta Jauregg taş ocaklarına satma teklifini kabul ettim ve üstelik hemen *yazıhanede işe başladım*. Dayımın Viyanalı iş

adamları için verdiği yemekte böylesine belirgin şekilde hissettirdiği, bana yönelik horgörüsü bir ihtimal tam da bu ona *teslim olma* kararından kaynaklanıyor ... Beni o yemeğe tam da bu horgörüüyü gösterebilmek için davet etti ... Taş ocaklarına çalışmaya gitme teklifini reddedeceğimi hesaba katmış olma ihtimali de var ... Bir sürü ihtimal ... Fakat Viyanalı iş adamları için verdiği yemeğe davet etmesindeki amaç kesinlikle beni uzun süreliğine yaralamaktı, hatta o sırada muhtemelen tamamen çöküşümü hedefliyordu ... Bende hayatı boyunca daima anneme karşı işlediği suçları gördü ... Fakat dayımın annemle ilişkisini daha net tanımlayabilmek için düşüncelerimde ta ikisinin çocukluğuna dönmem gerek. Beynimde bu ilişkiye dair, yüzlerce bölümden oluşan bütün bir arşiv var ... Dayım daha doğmadan önce doğa tarafından seçilerek annemin hayatını sistematik bir biçimde mahvetmekle, ona *daima ve daima* korkunç bir ölümü yaşatmakla görevlendirilmişti. Doğanın onun içine yerleştirdiği bütün korkunçluğu yüksek zekâsı vasıtasıyla yavaş yavaş ve gittikçe artan bir kurnazlıkla geliştirerek kız kardeşini, yani annemi planlı yok etmeye kadar götürdü ... Bu yok etme taslağının, daha doğrusu yok etme sürecinin zirvesi, annemin ormandaki evde onunla geçirdiği ve akabinde, herkesçe bilinen feci bir şekilde kendi hayatına son verdiği geceydi. O gece ormandaki evde olup bitenleri kimse bilmiyor ama ben yıllar süren uykusuzluğum boyunca bunların bilgisine ve bilincine ulaştım, hem de en küçük ayrıntısına dek. Bu yöndeki araştırmalarımın zaman içinde dehşet verici sonuçlar elde ettim ama bunlar öyle sonuçlardı ki, beni nihayet dayımın hak ettiği şekilde harekete geçebilir hale değil, bütünüyle harekete *geçemez* hale getirdi ... Herhalde şimdi işin içine, beni bütünüyle aciz kılan ölçüde bir sarsıntı girdi ... Uzun süredir daha ziyade, o zamanlar, dört yıl önce 7 Temmuz'da ormandaki evde olup bitenleri dikkate alarak, göz önünde bulundurarak yaşıyorum ... Fakat bir yandan da, her türlü eylemi dışarıda bırakan bir acizlik içinde yaşıyorum ... Dolayısıyla burada hüküm süren bütün o gülünç aleladelige tamamen teslim olmuş durumdayım ... Ve kendime gece gündüz, tekrar tekrar gece gündüz, *acaba gerçekleşmesi gereken* günün birinde gerçekleşecek mi diye soruyorum ... Burada ne arıyorum, kendime hiç durmadan *bunu soruyorum, burada burada, Jauregg taş ocak-*

larında; hatırladığım kadarıyla daima nefret ettiğim dayıma karşı kullanabileceğim, akla gelebilecek her türlü silahı aramıyorsam ne arıyorum? Hayır, ben de onun etkisi altında kalarak mahvoluyorum, tıpkı onun etkisi altında kalarak mahvolan annem gibi ... Ve düşünüyorum da, her günkü gibi, alışkanlığım olduğu üzere, ofis kapanır kapanmaz barakanın önünde bir aşağı bir yukarı yürürken düşünüyorum da, daha önce bir kez gördüğüm, yetenekli genç bir adam olan Steierli komedyen bu akşam gelmeyecek olsaydı, bugün, bu karanlık, gri günde umutsuzluğa kapılmam gerekecekti ... Dün, yine ofis kapandıktan sonra barakanın önünde bir aşağı bir yukarı yürürken de, kâğıt oynamak için yemekhaneye gidemeseydim umutsuzluğa kapılmam gerekeceğini düşünmüştüm ... ve evvelsi gün aynı şekilde barakanın önünde bir aşağı bir yukarı yürürken, berberde saç kestireceğime sevinmiş ve umutsuzluğa kapılmamıştım. Böylece umutsuzluğa kapılmam gerektiği, hatta gerçekte umutsuz olduğum halde her gün akşam vakti mesai bittikten sonra beni umutsuzluğa kapılmaktan alıko-yan bir şey çıkıyordu. Ve bunu bildiğim halde –çünkü aslında ofis kapandıktan sonra her zaman beni *oyalayan*, her zaman *sevindiren* değil ama en azından *oyalayan* bir şey oluyor– her seferinde ofis kapanmadan önce korkuya kapılıyorum. Çünkü günün birinde, diye düşünüyorum, bana sevinç verecek ya da sadece beni oyalayacak bir şey kalmayabilir. Artık sevinç ve oyalanma söz konusu değildir; günün birinde artık sevinç ve oyalanmanın, en ufak bir sevincin ve en önemsiz bir oyalanmanın bile söz konusu olmaması her insan için geçerli bir doğa yasasıdır ... Ve düşünüyorum da, burada hüküm süren koşullar doğrultusunda, aslında, iyice düşününce, en umutsuz kişi olmalıydım ve muhtemelen de en umutsuz kişiyim ama düşünüyorum, yürüyorum, daha hızlı yürüyorum, gittikçe hızlanarak bir aşağı bir yukarı yürüyor ve kendi kendime diyorum ki, umutsuz olmalısın, en büyük umutsuzluk içinde olmalısın ve buna hakkın var, bu umutsuzluğa, her gün yeniden umutsuz olmaya hakkın var; ve ofis kapandıktan sonra, birdenbire yalnız bırakılmış halde barakanın önünde bir aşağı bir yukarı yürürken ve bir aşağı bir yukarı yürümek dışında ne yapacağımı bilmezken, daha doğrusu akşamki oyalanmanın, değişikliğin, yalnızlığımı aşmanın ön sevinciyle ani caresizliğim, iç sıkıntım kar-

şısında, varoluşumun aslında umutsuz bir varoluş olduğunu düşünüyorum ... Fakat umutsuz bir varoluş sürmenin gülünç olduğunu da biliyorum, insanın sırf umutsuz bir varoluş sürdüğü tespitini yapması bile gülünç, tıpkı “umutsuzluk” kelimesinin kullanımının başlı başına gülünç olması gibi ... ve tıpkı, üstüne kafa yorunca, kullanılan *bütün* kelimelerin bir anda gülünç hale gelmesi gibi ... fakat kendime konuyu değiştirme izni vermiyorum, gülünç ya da değil, benimki umutsuz bir varoluş, zaten Jauregg taş ocaklarında sadece umutsuz varoluşlar var, umutsuz *olmayan* tek bir tane bile yok ama diğerleri gibi benimki de Jauregg taş ocaklarındaki koşullar doğrultusunda hissizleşti, iddiasız hale geldi ... Kendi kendime diyorum ki, umutsuzum ama umutsuzluğa kapılmam gerekmiyor, esasında daima umutsuzum, esasen, ama umutsuzluğa kapılmam *gerekmiyor* ... Ve mütemadiyen ertesi akşam için bir oyalanma, bir değişiklik vesilesi buluyorum: Geçen cuma kendime bir kitap, geçen salı yiyecek iyi bir şeyler, kuvvetli bir şeyler aldım ... Mektup yazıyorum, doğa bilimleri çalışıyorum ... Çarpıyorum ve bölüyorum, isprizma ve jeofizik alıştırmalarıyla oyalanabiliyorum ... kendi kendime konuşuyorum. Pencere-lerden barakaların içine saatlerce bakarak gözlem yapıyor ya da kendimi yatakta derin düşüncelere bırakıyorum. Fakat bu zaman doldurma şeklinden korkuyorum, çünkü oyalanmanın tam tersine sebep oluyor ve er ya da geç, sebepler doğrultusunda, baş ağrısı ve bulantıya yol açıyor. Her akşam, bu alışkanlığı değiştiremeden, değiştirmek istemeden, ofis kapandıktan sonra, ama muhtemelen yeni başlayan bir akıl hastalığının, öğrendiğime göre anemden ziyade babamdan kaynaklanan katıksız bir varlık hastalığının yüzeyinin çok altında dönüşümlü olarak gidip geliyorum, Jauregg taş ocaklarının kapalı, dış dünyadan tamamen *tecrit* edilmiş alanında, üstelik hep ofis barakasıyla işçi barakaları arasında gidip geliyorum ... İşçiler için ben saat beşten sonra, şimdi artık benim için bile şaşırtıcı hale gelen oyalanma becerim sayesinde onlardan koparak hep aynı hızla barakaların arasında gidip gelen birinden başka bir şey değilim, öte yandan hakikaten ofis kapandıktan sonra barakaların arasında gidip gelen biriyim ama aynı zamanda –ve çok daha derin bir bilinçle– *hastalığının içinde gidip gelen biriyim*; yüksek sesle verilen cevaplarla, yüksek sesle sorulan

sorulara verilen selamlarla, yoldan geçenlere verilen selamlarla rahatlamaya çalışan, hastalığına ciddi bir bilimsel alıştırmamışçasına müptela biri. Jauregg taş ocaklarında hayat tam anlamıyla korkunç olmasa da zor ... Benim gibi bir insan çok kısa değil de daha uzunca bir süre aralarında barınmak istiyorsa, Jauregg taş ocaklarının tecrit edilmişliğinde kabalaşıp küskünleşmiş bir topluluğa elbette son derece büyük bir maharetle yaklaşmalı. Birbirini yok etmeye çalışan, ekmeğini sadece merak ve başkalarının acılarından haz duymakta arayıp üstelik de çıkaran bu insan yığınının karşı bir kez yapılan hata bir daha düzeltilemez, en küçük hata, icabında bir suikastın, şehitliğin yolunu açar; Jauregg taş ocaklarında kim bilir kaç kez –buna benzer o kadar çok vaka biliyorum ki!– böyle bir hata, bu tür düşünülmeden söylenmiş bir söz, ölçülüp biçilmeden yapılmış bir açıklama, bir insanın ölümüne sebep olmuştur. Eblehlik ve sıradan Jauregg kitlesinin eblehliğinin sonucu olan vahşilik, herkes için daima bunaltıcı bir olay örgüsünün her aşamasını felakete çevirir ... Uykudan uyanmamdan itibaren her şeye karşı kendimi savunuyorum, ta ki tekrar uykuya dalana dek. Özellikle de onların ölümcül konuşmalarından birinin içine çekilmekten, bütün o haftalar boyunca genel olarak muhatap alınmaktan, keşfedilmekten korkuyorum. Fakat yaşayabilmek için insanlarla bir arada olmak şart ... Jauregg taş ocaklarından çekip gitmek, çıkıp gitmek, şehre geri gitmek, diye düşündüm birçok kez ama çekip gitmedim, ve şehre geri gitmedim ... Jauregg taş ocaklarındaki işim çok kısa sürede şahsımın neredeyse tamamen tecrit edilmesi sonucunu doğurdu ... Artık daha ziyade sadece kendimle temasım var ... Sebebiyse Jauregg taş ocaklarının haki-katen ölümcül tecrit edilmişliği, dört bir yanda yükselen dağlar, bütün beyinlere korku salan hayvan türlerinin daimî yansıması ... Bana gelince, Jauregg taş ocaklarının doğaya itaat ederek insan düşmanı olduğunu anladığım andan itibaren çekip gidecek gücü bulamadım ... Halbuki buraya ne maksatla, sözümona sağlıklı bir kavrayış keskinliği içinde gelmişim! – Şimdi komedyeni görüyor ve kurtulmuşçasına derin bir nefes alıyorum! Tek yapmam gereken, Steiermarklı adamın izinden gitmek, diye düşünüyorum, daha dışarıda ceketimi çıkarıyor, şapkamı vestiyere fırlatıyorum ... Tıklım tıklım dolu yemekhanede tek bir boş yer buluyorum ... Ko-

medyen bir şeyler söylüyor, herkes gülüyor, ne ümitsiz ne de monoton olan önceki hayatıma şehirde bıraktığım yerden, yani bütün olası insanlarla ve bütün olası koşullarla, yani bütün olası imkânlarla devam etmeye yönelik bütün girişimler, diye düşünüyorum, başarısızlığa uğradı. Gerçekten neden şehirden ayrılıp Jauregg taş ocaklarına geldiğimi bugün artık anımsamıyorum. Annemin hatırına mı? ... Bu soruya artık veremediğim cevapla kendime eziyet ediyor ve soruyorum: Mesele şehir hayatının ani dayanılmazlığı mıydı? Hayır, hiçbir şey, açıklanabilecek hiçbir şey değil. Böylece aradan üç yıl geçti ve ben Jauregg taş ocaklarındaki işi *gerçekten*, evet, *gerçekte* neden kabul ettiğimi, neden hâlâ Jauregg taş ocaklarında *olduğumu* bir daha kendime sormadım. Her şey, diye düşünüyorum, hayatım boyunca Jauregg taş ocaklarında kalacağıma işaret ediyor ... düşüncelerimde hep dayımla meşgulüm ... annemle. Ofis müdürü bir keresinde benim iyi bir sayı toplayıcı olduğumu söylemişti. Demek ki iyi bir sayı toplayıcıyım ... Zaman zaman, diye düşünüyorum, kendi uydurduğum bir fıkra anlatıyorum, iş arkadaşlarım da gülüyorlar ... Beni iyi bir fıkra anlatıcısı olarak biliyorlar. Fıkra anlatmaktan daha büyük eziyet tanımam ama iş arkadaşlarım arasında, sevmek için demek istemiyorum, kastettiğim, sadece paçayı kurtarmak için, ara sıra kendi uydurduğum bir fıkra anlatıyorum, onlar da bunu iyi bir fıkra olarak niteliyorlar. Fakat ben komedyen değilim. Böyle bir fıkrayı günler geceler boyu tasarlıyorum. Ben komedyen değilim. Fıkrayı anlatabilirim batmam. Özellikle iyi anlatırsam, iş arkadaşlarım arasında bir süreliğine çok yükselirim. Fakat ben komedyen değilim. Kim olduğumu söyleyecek olsalar kuşkusuz iyi bir sayı toplayıcı ve neredeyse aynı derecede iyi bir fıkra anlatıcısı olduğumu söylerler. Fakat ben komedyen değilim. Daha başka neyle öne çıkabilirdim bilmiyorum. Jauregg spor salonuna hiç gitmiyorum, havuzda ancak en pısırikça girişimlerde bulunabiliyor ve her seferinde kendimi gülünç duruma düşürüyorum. Yemekhanede her zaman (komedyen uzun bir süredir sırf Steier aksanından ötürü komik!) en düşük seviyedeki rolü oynuyorum. Hikâye anlatıcılığında fazla yavaşım; bütün hikâyeleri aralarda büyük boşluklar bırakarak anlatıyorum. Hoş bir sesle de kendimi gösteremiyorum. **Mesele ıslık çalamıyorum. Giyimimde tercih**

ettiğim gösterişsizlik, diğerlerine kibirli görünüyor; üzerimdeki hiçbir şeyi Jauregg taş ocaklarına uygun bulmuyorlar. Burada işçilerden söz etmiyorum, ofisteki darkafalı, ahmak insanları kastediyorum; onlar kim olduğumu, neden şöyle değil de böyle olduğumu ve bilhassa, *genel olarak* neden var olduğumu hiç durmadan yüzüme vuruyor gibiler. Fakat aslında burada (işte yine gülüyorlar!) herkes her şeyi herkesin yüzüne vuruyor.

İki Öğretmen

Yeni öğretmen, öğle vakti benim için artık alışkanlık haline gelen yürüyüşümüzü yaparken şimdiye dek sadece sustuğu halde bugün daha baştan itibaren benimle sohbet etme ihtiyacı duydu. Uzun süre hiçbir şey konuşmayıp aniden bunu korkunç bir eksiklik, kendileri ve kendileriyle bağlantılı bütün cemiyet için ürkütücü bir şey olarak gören insanlar gibi birdenbire bana heyecanla, aslında daima konuşmak istediğini ama konuşamadığını, sohbet edemediğini açıkladı. Onlar varken konuşması imkânsız insanlar olduğu gerçeğini kuşkusuz bilirmişim ... Ben varken bir şey söylemek onun için o kadar zormuş ki, her kelimedenden korkuyormuş, nedenini bilmiyormuş, araştırabilirmiş ama böyle bir çaba muhtemelen fazla uzun bir dönem boyunca onu rahatsız edermiş. Tam da şimdi, okul başlarken, disiplin düşmanı yüzlerce yatılı öğrencinin baskısı altında, gittikçe kabalaşan mevsimin baskısı altında, en küçük bir rahatsızlıkla bile başa çıkamazmış. “Şu anda kendime hiçbir şey için izin vermiyorum,” dedi, “yüzde yüz kişisel sorunlarımdan ibaretim.” Kendisine, akla gelebilecek en büyük anlayışı gösteren –ona öyle geliyormuş– insan olmama rağmen veya tam da öyle olduğu için benim yanımda daima, en iyi ihtimalle, kendi deyimiyle “gülünç, hatta utanç verici yorumlar” yapmaya mahkûmmuş, evet, ya da mutlak suskunluğa mahkûmmuş, ki bu da onun için daimi bir işkence kaynağıymış. Haftalardır yan yana yürüyoruz ve daha tek bir kez sohbet etmedik. Gerçekten de biz, yeni öğretmen ve ben, yani eski olan, o ana dek tek bir kez bile sohbet etmeyi becerememiştik; sıradışı hava koşulları, renkler, doğanın egoizmi, Alpler bölgesinin toprağı yüzeyindeki ani taşkınlar, okunmuş ve okunmamış kitaplar, amaçlar, amaçsızlıklar, bütün öğrencilerin ders çalışma konusundaki feci isteksizliği, kendi isteksizliğimiz, yemek ve uyumak, hakikat ve yalan ama özellikle de yürümekte olduğumuz, sorumlular tarafından en hain şekilde ihmal edilmiş dağ yolları üstüne yaptığımız yorumlar sohbet değil, yorumlarımız sohbet seykimini kırıyor, yo-

rumlarımızın –genel olarak bütün yorumlar gibi–, onun deyimiyle “bu tali zaman portresi denemelerinin” sohbet kavramıyla alakası yok. Burada, Mönchsberg’de yürüyerek, yürüyerek ve düşünerek, ikimiz de kendi kendimize ve tamamen içimize kapanarak yüzlerce yorum yapıyoruz ama henüz sohbet etmeyi başaramadık, sohbeta tahammül edemiyoruz. Aslında, biz *biz* olduğumuz için, sohbet malzemesinden yana eksiklerimiz yok ama o malzemeyi sırf hoşbeş amaçlı kullanmayı kendimize çok görüyoruz. Okul başladığından beri, dehşet verici okul konsantrasyonunu birlikte aşarcasına yan yana yürüyoruz ve henüz tek bir sohbetimiz olmadı. Sohbetten tiksiniyormuşçasına onu engelliyoruz. İnsan sefilliklerinin en gülüncünün ifadesi olarak sohbet bizim için mümkün değil. Sohbetle ilgili şöyle bir durum var ki, ikimiz de ölümcül bir korkudan kaçıp bütüncül bir deliliğe sığınmak için onu engellemek zorunda olan karakterleriz. Bugün de bir sohbet doğmadı. Şehrin çok dışında, üstünde ve ortasında, kireçtaşı kaplı Alpler’e özgü grotesk bir bitki örtüsünün içinden geçerek yürüyoruz; sürekli eleştirel gözleme teslim olarak ve sürekli eleştirel gözlem yaparak. Bir sohbetin yattırtıcılığı – bunu kendimize çok görüyoruz. Yeni öğretmen bugün yürüyüş sırasında ilk önce kendine “itiraf” olarak değerlendirme özgürlüğünü tanıdığı şeyi –sanki böylece, bu “itirafa” benden gelecek bir müdahaleyi daha baştan engellemek, imkânsız kılmak istiyordu– hemen birkaç cümle sonra yine sadece bir yorum olarak niteledi. Fakat bugünkü yorum son derece büyük bir önem taşıyor. Şahsı bakımından ve özellikle de onun şahsıyla benimki arasındaki ilişki bakımından, yeni öğretmenin bugünkü yorumunun en aydınlatıcı yorum olduğu kesin.

Yeni öğretmen sabahki dersten sonra büyük yatakhane pencerele-
rinin altında yanıma yanaştı. Aşırı efor sarf etmekten rengi atmıştı
ama şikâyet etmedi. Hızla ilerleyerek en sonunda bira fabrikası
duvarının önüne kadar geldiğimiz sırada birden çocukluğunun
ilk döneminden ve hemen ardından, çocukluğunun ilk dönemiy-
le yakından ilgili olan uykusuzluğundan bahsetmeye başlayınca,
kanaatkârlığı en acı verici şekilde düşüncelerimi meşgul eder oldu.
Bu acımasızca doğuştan olan uykusuzluk zamanla kötüleşiyormuş
ve ilacı yokmuş. Uykusuzluk çektiğini, uykusuzluğunun beyni
ve bedeni mutlak surette mahveden bir uykusuzluk olduğunu,

kendisinin ölüm sebebi olacağını şimdi böyle pat diye söylemesi saçmaymış –her şey saçmaymış– ama artık saklayamayacağı şey, itirafı için, “az sonra gelecek olan” için zaruriymiş.

“Düşünsenize,” dedi, “daha çocukken peş peşe on-on iki gece yatakta uyanık olarak yatmak zorunda kalıyordum, yorgunluktan ölüyor ama uyuyamıyordum.” “Bir yetişkin,” dedi, “uykusuzluğuna aklıyla hükmedebilir, onu gülünç kılabilir, bir çocuk bunu yapamaz. Çocuk uykusuzluğa teslim olur.” Yeni Kapı’nın tepesinde, aşağıda kalan şehre başka zamanlarda yaptığımız şekilde diklemesine bakmadan, her günkü gibi sağa gittik, sola değil: O, sağa gitmek istiyor, sağa gidiyor, dolayısıyla ben de sağa gidiyorum, çünkü o Yeni Kapı’nın tepesinde kalan bu noktada daima sağa gitmiştir, artık sola gitmeye cesaret edemiyor, diye düşünüyorum ... Günün birinde sola gitmek benim elimde, o zaman o da sola gider, peşimden gelir, çünkü o daha da güçsüz olan ... Aynı sebepten ötürü ben de haftalardır onu sağa giderken takip ediyorum ... Neden? Bir dahaki sefere sola gideceğim, o zaman o da sola gider ... Alışkanlığı doğrultusunda sağa gitmesine izin vermemin ona faydalı olabileceği zamanlar geçti, diye düşünüyorum, şimdi artık sağa gitmesine izin verip ben de peşinden gidersem ona sadece zarar vermiş olurum ... Bir anda sola gidecek gücü kalmadı ... Yol ayrımından hemen sonra şöyle dedi: “Size uykusuzluğum konusunda söylediklerim, bildiğiniz üzere tatil öncesine kadar çalıştığım Innsbruck’taki okuldan atılmamla bağlantılı.” Dedi ki: “Hayatım boyunca korkunç bir hayat sürdürdüm ve korkunç bir hayat sürmek benim hakkım; ve bu korkunç hayat benim uykusuzluğum ... Fakat şimdi gelelim Innsbruck’taki okuldan atılmama yol açan sürecin hikâyesine. Bütün hikâyelerim gibi bu da uyuyamamamla başlıyor. Uykuya dalamıyordum. Bir yığın ilaç alıyorum ama artık hiçbir fayda etmiyor. O gün,” dedi, “öğrencilerimle kuzey sahilinde saatlerce yürümüştüm. Hepimiz yorulmuştuk. Gözlerim açık, kitap okuyarak kafamı dağıtmaktan aciz, hayat boyu süren uykusuzluğuma teslim olmuşum, en habis düşüncelere takılıp kalmıştım ve kendi kendime tekrar tekrar şöyle diyordum: *Onlar uyuyorlar, ben uyumuyorum, onlar uyuyorlar, ben uyumuyorum, ben uyumuyorum, onlar uyuyorlar, ben uyumuyorum* ... O yatılı okul sessizliği, o yatakhanelerden yayılan korkunç sessizlik. Herkes uyuyor, bir tek

ben uyumuyorum, bir tek ben ... Genç insanların yatakhanelerindeki şu muazzam sermaye, diye düşünüyordum ... Uykuyu insanların içine tıka basa dolduran ve uykuyu insanların içinden emip bitiren lodos şartları ... Öğrenciler uyuyorlar, *ben uyumuyorum ...* Kalp ve ruh için şu sonsuz tükenip gitme geceleri ... Uykusuzluğumun ilacı olmayışının derinden bilinciyle, uykuya dalamıyordum ... Düşünün ki, haftalardır uyumamıştım ... Bazı insanlar uyumadıklarını iddia ederler ama uyurlar. Haftalardır uyumadığını iddia edenler vardır ve aslında daima fevkalade uyurlar ... Oysa *ben gerçekten haftalardır uyumamıştım! Haftalardır, aylardır! Karalamalarım-* dan, çizimlerimden de anlaşılacağı üzere, aylardır uyumamıştım. Uykusuzluğumun kaydını tuttuğum kalın bir defterim var. Gece uyumadığım her saat siyah bir çizgiyle, uyuduğum her saatse siyah bir noktayla belirtiliyor. Bu defterde,” dedi yeni eğitmen, “binlerce siyah çizgi ve sadece beş ya da altı nokta var. Artık beni tanıyan biri olarak, uykusuzluğumun kaydını nasıl bir titizlikle tuttuğumdan şüpheleniz olmadığını varsayıyorum. Ve onun yüzünden şimdi birden tekrar, gücendirmekten, evet, sizi gücendirmekten korkmama neden olacak kadar öfkeye kapıldığım o gece, öğrencilerime yönelik kızgınlıklarla, aralıksız gençlik saçmalıkları ve dayanılmazlıklarıyla geçen bir günün ardından gelen o gece, karşımda Hafelekar Dağı’nın boğun eğmez şekilde sapkın sarp kayalığı, uyuyamıyor, uykuya dalamıyordum, üstelik benim için çoktan felakete dönüşen okuma seçeneklerim yönünde neredeyse en utanç verici kaçışları denediğim halde ... Orada uzanmış,” dedi, “karmakarışık bir şekilde *Korku ve Titreme*’nin, *Ya-Ya da*’nın ve Pascal’in düşünce parçacıklarının sayfalarını karıştırıp duruyordum, sanki bunlar tamamen aşağı seviyedeki eblehlik vakaları için yazılmış popüler-mazoşistik eczacılık kitaplarıymış gibi ... Sonra birdenbire, sabaha karşı ikide, yorgunluğumun uykusuzluğuma dış geçirebildiği anda birdenbire hissettim: Yorgunluk uykusuzluğun hakkından geldi, uykuya daldım, hakikaten, sizin de bildiğiniz gibi artık uzun zamandır uykuya dalmayı düşünmediğim, düşünemediğim halde, uykuya daldım ... Fakat henüz dalmıştım ki tekrar uyandım – hem de bir hayvan, ormandan çıkıp gelen bir hayvan yüzünden ... Bu süreç o güne dek haftalarca tekrarlanmıştı ... Uyanıp hayvanı duyuyorum, haftalardır pencereimin altında hayvanı duyuyorum ... karların

içinde ... her gece aynı saatte penceresimin altında, karların içindeki hayvanı duyuyorum ... Hangi hayvan olduğunu bilmiyorum; kalkıp pencereye gidecek, dışarı ve aşağı bakacak gücüm yok ... Hangi hayvan olduğunu bugün hâlâ bilmiyorum ... Uykuya dalamamam ama sonra dalmam ve hemen ardından hayvan tarafından uyandırılmam şeklindeki süreç, uykusuzluk çizimlerimden de anlaşılacağı üzere, tam otuz altı gece tekrarlandı. Otuz yedinci gece yine aynı süreç: Uyuyamıyor, uykuya dalmıyordum ve uykuya dalamama, uykuya dalmış olamama düşüncesi tarafından en feci şekilde aşılanırken, tıpkı ondan önceki otuz altı gece olduğu gibi, uykuya dalmış olmalıyım, çünkü bir anda uyandım, sizin de bildiğiniz üzere kara kışta bile her zaman açık olan penceresimin altındaki karların içine gelen hayvan yüzünden uyandım ... Yiyecek arıyordu ... İşte o zaman,” dedi yeni eğitimci, “yataktan kalktım, eğitimci kariyerim boyunca daima yastığımın altında tuttuğum tabancanın emniyetini açtım ve hayvanı kafasından vurdum.”

Şimdi ikimiz de aşağıya, bira fabrikasının önündeki meydana bakıyorduk. “Tabii herkes uyandı,” dedi yeni eğitimci, “önce öğrenciler, sonra eğitimci, öğretmenler, okul müdürü. Vurulan hayvanı su kuyusundan çıkarıp duvar boyunca çekişlerini izliyor, duyuyordum. Eğitimci onu binanın içine sürüklediler. Adımı seslendiklerini duydum. İsabetli bir atış. Elbette derhal işi bıraktım. İsabetli bir atış. Innsbruck’tan nefret ediyorum. Öte yandan burada, Salzburg’da da şimdi, çok kısa bir sürenin ardından, yeni bir facianın alametlerini görüyorum. Sizden, sevgili meslektaşım,” dedi yeni eğitimci, “açıkça affınızı rica ediyorum.”

Kasket

Kendisine muazzam bir kariyer öngörülen erkek kardeşim, mutasyon araştırmaları alanında yaptığı ve Avrupa'daki bilimsel yayınlarda da neredeyse ürkütücü bir coşkuyla yer verilen keşifler üstüne Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en önemli üniversitelerde konferanslar verirken, Orta Avrupa'da hasta insan kafası üstüne uzmanlaşmış sayısız kurumdan bitap düşen ben onun evinde kaldım ve hiçbir şart öne sürmeden bütün evi kullanmama izin verdiği için ona gerçekten minnettarım. Yarım yıl önce aniden ölen karısından kalan ve daha önce hiç görmediğim bu ev, oranları, yani ağırlık ve ölçüleri doğadaki genel ve özel uyumla bütünüyle örtüşen bu tür eski evlere yönelik bana özgü düşkünlükle içinde yaşadığım ilk haftalarda, bana yıllardır en derinden azap çektirmeyi ve beni hücrelerimin içine dek en ölümcül şekilde rahatsız etmeyi başaran tüm sezgilere rağmen, her halükârda şüpheli varoluşum için tek olası sığınak haline geldi.

Atter Gölü kıyısındaki evde geçirdiğim ilk iki hafta, rahat nefes almamı sağlayan bir yenilik oldu; bedenim yeniden yaşamaya başladı, beynim bir süredir uzak kaldığım, sağlıklı insanlar için muhtemelen gülünç ama benim gibi bir hasta için olağanüstü mutluluk verici akrobasi girişimlerinde bulundu.

Unterach'taki –kardeşimin evinin bulunduğu yerin adı buydu– daha ilk günlerimde en azından bağlantılar kurmayı, dünyayı bir anda yeniden bir alışkanlık olarak tasavvur etmeyi, kavramların bir kısmını, son derece kişisel olanları, tekrar canlanan düşünce biçiminin deyim yerindeyse başlangıç amaçları uğrunda dize getirmeyi başardım. Elbette Unterach'ta da çalışmam mümkün olmadı. İlk teşebbüslerin ardından acıklı bir şekilde, bence benim alanım olan ormanbilimde ilerlemek için elzem sayılanlardan, Chabulas'dan, Diepold ve Heisenberg'den, Hilf, Liebig, Kriszat ve Sir Isaac Newton'dan kendimi çektim. Hasta kafama boyun eğerek çok geçmeden Unterach'ta da kendimi sadece İngilizce'nin izini sürmekle, sırf analiz

yapmakla, renkler tarihinin, bütün oluşum tarihinin büyük unsurlarından daha küçüklerini çekip çıkarmakla sınırladım; daha önce olduğu gibi yine bir anda fırçayı yiyerek temel renk görüşü dersine geri postalanmıştım. Evet, iç gözlemin ve *içimdeki* –kendi nitelemle– renk histerisinin en sefil kategorilerine düştüm, sürekli bütün çıkış yollarımı gözleyerek ama bir çıkış yolu bulamadan; kafamın sebep olduğu ve ana hatlarıyla artık sadece hayvansı varoluşumun sürmesine, genel olarak maddenin yarattığı aşırı zorlanmaya, üstelik korkunç bir şekilde, Unterach'ta maruz kaldım. Evde etrafımdakilerin vaziyetimi anlamalarından korktuğum için bütün hizmetçileri gönderdim ve kardeşim Amerika'dan gelip her şey tekrar her zamanki düzenine dönene dek eve adım atmamaları talimatını verdim. Hastalığıma, *hastalıklılığ*ıma dair hiçbir şüphe uyandırmamaya çalışıyordum. Dediğimi kabul ettiler ve memnun bir şekilde, ödemelerini fazlasıyla almış, sevinç içinde oradan ayrıldılar. Onlar dışarı çıkıp da artık kendime hâkim olmam için hiçbir sebep kalmayınca –ki kendi kendime itiraf ettiğim üzere, bu evde ve bu insanların arasında kendime en feci şekilde aralıksız hâkim olmak, şimdi geriye dönüp hesapladığıma göre iki hafta boyunca hâkim olmak zorunda kalmıştım– bir anda vaziyetimin müptelası oldum. Daha fazla dışarı bakmak zorunda kalmamak için evin ön cephesindeki bütün panjurları kapadım. Arka cephe-
deki panjurları kapamak manasız olacaktı, çünkü oradaki pencereler kuru ormanına bakıyordu. Panjur ve pencereler kapalı değil de açık olduğunda kuru ormanından evin içine çok daha büyük bir karanlık doluyordu. Sadece kaldığım odanın panjur ve penceresini açık bıraktım. Boğulmak istemiyorsam odamın penceresi açık olmalıydı; bu oldum olası böyleydi. Aslında evde yalnız kaldıktan sonra çalışmalarına devam etmek üzere derhal ikinci bir teşebbüste bulundum ama Doktor *Mantel*'in mazur görülemeyecek şekilde ihmal ettiğim öğretisiyle meşgul olduğum daha ilk dakikalarda, bu çabamın fiyaskoyla sonuçlanacağını biliyordum. Beynimin asgari varoluş seviyesine alçalarak kitaplarımdan ve hocamın kitaplarından kendimi çekmek zorunda kaldım. Kafamın arka kısmında daima yıkıcı durumlar yaratan bu küçük düşürölme yüzünden artık hiçbir şeye tahammül edemiyorum. Daima büsbütün delirmenin eşiğinde ama *büsbütün delirmeksizin* beynime artık

sadece el ve ayaklarımın korkunç komutları ve bedenime yönelik özel muayeneler konusunda hükmediyorum. Fakat bu evde en korktuğum şey –Amerika’daki kardeşime bundan hiçbir şekilde bahsetmiyor, aksine, anlaştığımız üzere haftada iki kez yazdığım mektuplarda iyi olduğumu, ona minnet duyduğumu, sağlığımda olduğu gibi çalışmalarım da ilerleme kaydettiğimi, evini ve bütün çevreyi *sevdiğimi* belirtiyordum– oysa ki Unterach’ta en korktuğum şey, alacakaranlık ve alacakaranlığın hemen ardından gelen zifiri karanlıktı. Burada bu alacakaranlıktan söz ediyorum. Bu zifiri karanlıktan. Bu alacakaranlığın, bu zifiri karanlığın *nedenlerinden değil, nedenselliklerinden* değil, sadece Unterach’taki bu alacakaranlığın ve bu zifiri karanlığın benim üzerimdeki etkisinden. Fakat görüyorum ki şu anda bu konuyu bir meseleymiş gibi, benim için bir meseleymiş gibi ele alacak gücüm yok ve ayrıca kendimi sadece imalarla sınırlamak, Unterach’taki alacakaranlığı ve Unterach’taki zifiri karanlığı sırf benim Unterach’ta içinde bulunduğum durum çerçevesinde değerlendirmekle yetinmek istiyorum. Hem zaten böyle bir incelemeye ayıracak vaktim de yok, çünkü kafam, çünkü kafamın hastalığı bütün dikkatimi, bütün varoluşumu talep ediyor. Unterach’taki alacakaranlığa ve alacakaranlığın ardından gelen zifiri karanlığa odamda tahammül edemiyorum, o yüzden de her gün, alacakaranlık zifiri karanlığı bu dehşetli dağ atmosferinin içine çekerken odamdan çıkıp evden sokağa fırlıyorum. Sadece üç seçeneğim oluyor: ya Parschallen, ya Burgau, ya da Mondsee yönünde yürümek. Fakat daha hiç Mondsee yönünde yürümedim, çünkü bu yönden korkuyorum, sürekli Burgau’ya doğru gidiyorum; fakat bugün aniden Parschallen’e gittim. Hastalığım, bana dört yıldır eziyet çektiren sefalaljim beni alacakaranlıkta (burada çok erken saatte, daha dört buçukta!) odamdan antreye, zifiri karanlıkta da sokağa sürüklediği ve ben kafamdan gelen ani bir işarete uyarak kendime önceki günlerden daha fazla işkence etmek istediğim için, Unterach’ta kalmaya başladığımdan beri alışkanlığım olduğu gibi Burgau’ya değil, çirkin bir köy olan ve artık öğrendiğim üzere yüz kişi bile yaşamadığı halde sekiz kasabı bulunan Parschallen’e doğru yürüdüm; düşünsenize, sekiz kasap ve köyde yüz kişi bile yaşamıyor ... Bugün kendimde sadece Burgau değil, çok daha büyük bir Parschallen bitkinliği yaratmak istiyordum,

uyumak istiyordum, uykuya *dalmak*, nihayet bir kez olsun tekrar uykuya dalmak. Fakat şimdi artık, bu cümleleri yazmaya karar verdiğim için, uykuya dalmak söz konusu olamaz. Bir Parschallen bitkinliği bana bugün için avantaj gibi göründü, o yüzden de Parschallen yönünde yürüdüm. Hastalığım Unterach'ta yine zirveye çıktı, şimdi beni öyle bir şekilde delirtiyor ki, Amerika'yı turlayan sevgili kardeşimi hiçe sayarak kendimi bir ağaca asmaktan, suya doğru yürümekten korkuyorum; buz tabakaları henüz ince, insan hemen dibe gidebilir. Yüzme bilmiyorum, bu da işime yarar ... Gerçek şu ki haftalardır intiharımı ölçüp biçiyorum. Fakat karar verme gücüne sahip değilim. Gerçi nihayet kendimi asmaya ya da suda boğulmaya karar verseydim bile uzun süre kendimi asmaz ve uzun süre boğulmazdım. Müthiş bir güçsüzlük ve bunun sonucu olan bir işe yaramazlık bana hükmediyor. Bir yandan da ağaçlar adeta bana kendilerini sunuyorlar, su bana kur yaparak beni içine çekmeye çalışıyor ... Fakat ben yürüyorum, gidip geliyorum ve kendimi hiçbir suya atmıyor, hiçbir ağaca asmıyorum. Suyun istediğini yapmadığım için sudan korkuyorum, ağaçların istediğini yapmadığım için ağaçlardan korkuyorum ... her şeyden korkuyorum ... Üstüne üstlük, düşünün ki bir tek ceketimle yürüyorum, o da yazlık ceket, pardösü yok, yelek yok, yazlık pantolonum ve yazlık ayakkabılarımla ... Fakat üşümüyorum, aksine, korkunç bir sıcaklık içimdeki her şeyi devamlı kıskırtıyor, beni kafamdaki sıcaklık harekete geçiriyor. Parschallen'e cırılçıplak yürüseydim bile üşümezdim. Konuya dönersek: Parschallen'e gittim, çünkü delirmek istemiyorum; delirmek istemiyorsam evden çıkmak zorundayım. Fakat hakikat şu ki delirmek istiyorum, *delirmek istiyorum*, *gerçekten* delirmekten daha çok istediğim bir şey yok ama korkarım daha uzun bir süre *deliremeyeceğim*. Önünde sonunda delirmek istiyorum! Sadece delirmekten korkmak değil, önünde sonunda delirmek istiyorum. Bir tanesi en yüksek akademik dereceden olan iki doktor delireceğimi öngörmüştü, bu iki doktorun öngörüsüne göre pek yakında delirecektim, pek yakında, pek yakında; iki yıldır delirmeyi bekliyorum ama henüz delirmiş değilim. Fakat alacakaranlıkta ve aniden bastıran zifiri karanlıkta hiç durmadan düşünüyorum da, akşam odamda, bütün evde artık hiçbir şey göremezken, elimin değiştiğini göremezken, çok şey *duyup* hiçbir şey *göremezken*,

duyarken, hem de *nasıl* duyarken ama hiçbir şey göremezken bu dehşet verici hale dayansam, odamdaki ya da en azından antredeki ya da en azından evin herhangi bir yerindeki alacakaranlığa ve zifiri karanlığa dayanabilsem, o hakikaten tasavvur edilemez acıya rağmen evi hiçbir şekilde terk etmesem, *ister istemez* deliririm. Fakat alacakaranlık ve aniden bastıran zifiri karanlık haline asla dayanamayacağım, Unterach'ta olduğum sürece her seferinde evden çıkmak zorunda kalacağım ve kardeşim Amerika'dan dönene dek, Stanford ve Princeton'dan dönene dek, bütün Kuzey Amerika üniversitelerinden dönene dek, panjurlar tekrar açılıp hizmetçiler eve geri gelene dek de Unterach'ta olacağım. Her seferinde evden çıkmak *zorunda kalacağım* ... Bu da şöyle oluyor: Daha fazla dayanamayıp dışarı fırlıyorum, arkamdan bütün kapıları kapatıyorum, bütün ceplerim anahtarla doluyor, ceplerimde, bilhassa pantolon ceplerimde o kadar çok anahtar oluyor ki, yürürken korkunç bir gürültü, üstelik sadece korkunç bir gürültü de değil, feci bir şıngırtı çıkarıyorum; ben yürürken, Burgau'ya ya da bu akşam olduğu gibi Parschallen'e doğru koşar adım yürürken anahtarlar uyluklarıma ve karnıma, ceketimin cebindekilerse kalçalarıma çarpıyor ve böğrümü zedeliyor, çünkü evden çıktıktan hemen sonra mecburen vardığım yüksek hızdan ötürü huzursuz vücuduma *vuruyor*, sırf pantolon cebindeki anahtarlar yüzünden bile birçok sakatlanma geçirdim, hatta şu anda, özellikle de zifiri karanlıkta hunharca donmuş zeminde ikide bir kayıp düşüğüm için karnımda iltihap toplamış yaralar var. Bu sokaklarda yüzlerce kez gidip geldiğim halde hâlâ düşünüyorum. Evvelki gün dört kez, geçen pazar on iki kez düştüm ve ancak evde fark ettiğim üzere çenemi yaraladım, baş ağrım yüzünden çenemin acısını hissetmiyordum bile, alt çenedeki derin bir yaranın yol açtığı acıyı bastırabildiğine göre baş ağrımın ne kadar şiddetli olduğu anlaşılabilir. Çenemdeki yarayı ancak eve döner dönmez karşısına geçip bitkinliğimin, *bedensel bitkinliğimin, zihinsel bitkinliğimin, gündelik bitkinliğimin* derecesini tespit ettiğim, odamdaki büyük aynaya bakınca gördüm (aslında böyle bir yaraya doktor tarafından dikiş atılması gerekir ama doktora gitmedim, artık kesinlikle doktora gitmiyorum, doktorlardan tiksiniyorum, yarayı olduğu gibi bıraktım), hatta ilk gördüğüm çenemdeki yara değil, ceketimde kurumuş çok miktarda kan oldu.

Kanlı ceketi görünce korkuya kapıldım, çünkü, diye geçti kafamdan, sahip olduğum tek ceket kan içinde. Fakat, dedim hemen kendi kendime, zaten sadece alacakaranlıkta, sadece zifiri karanlıkta sokağa çıkıyorum, dolayısıyla ceketimin kanlı olduğunu kimse görmez. Fakat ceketimin kanlı olduğunu ben kendim *biliyorum*. Kanlı ceketimi temizlemeye de kalkmadım. Daha aynanın karşısında bir kahkaha patlattım ve çenemi yardığımı, üzerimde ağır bir bedensel yarayla dolaştığımı tam bu kahkaha sırasında fark ettim. Yarılmış bir çeneyle tuhaf görünüyorsun, diye düşündüm kendimi aynada yarılmış çenemle görünce. Bu çene yarasının şeklimi şemalimi bozması bir yana, bütün şahsım bir anda görmezden gelinemeyecek biçimde gülünçlüğe, hatta mutlak insanlık komedisine meyletmişti ve çenemdeki yaradan akan kanı dönüş yolunda farkında olmadan elimle ta alnıma, *saçlarıma içine!* kadar bütün yüzüme sürmem yetmemiş, pantolonumu da yırtmıştım. Fakat dediğim gibi, bu geçen pazardı, bugün değil; ve şunu söylemek isterim ki bugün Parschallen yolunda bir kasket buldum ve şu anda bunları yazıya geçirirken kafamda bu kasket var, bulduğum kasketi farklı nedenlerden ötürü taktım ... Bu gri, kalın, kaba saba, kirli kasketi o kadar uzun süredir takıyorum ki, kafamın kendine özgü kokusu içine sindi ... Bu kasketi, artık onu görmek istemediğim için taktım. Eve döner dönmez onu odama saklamak istedim, antreye saklamak istedim, üstelik muhtemelen ileride de bütünüyle anlaşılmasız kalacak sebeplerden ötürü; bütün evde onu bir yerlere saklamak istedim ama kaskete uygun bir yer bulamayınca ben de onu kafama taktım. Ona bakamıyor ama bir yandan da onu atamıyor, yok edemiyordum. Ve şimdi saatlerdir kafamda kasketle evin içinde dolanıp duruyorum, onu görmek zorunda kalmadan. Şu son saatlerin tamamını kasketin altında geçirdim, çünkü onu daha dönüş yolunda takmış ve sadece bir dakikalığına çıkarmıştım, o da ona uygun bir yer bulmak için; uygun bir yer bulamayınca da geri taktım. Fakat bu kasket hep kafamda da kalamaz ... Doğrusu şu ki, uzun süredir bu kasketin hâkimiyetindeyim, bütün bu zaman boyunca kafamdaki kasketten başka hiçbir şey düşünmedim ... Korkarım bu durum, yani kasketi kafama takmam ve kafamdaki kasketin hâkimiyetinde olmam, zihnimin olduğu kadar bedenimin de, önemle vurguluyorum, bedenimin *de* en küçük ve en en küçük

varoluş imkânlarına kadar onun hâkimiyetinde olmam, onu kafamdan çıkarmamam, hep kafamda tutmam ve hiç çıkarmamam hastalığımla bağlantılı, öyle tahmin ediyorum: tam dokuz doktorun, önemle vurguluyorum, dokuz doktorun, iki yıl evvel doktor defterini kapamadan önceki son aylarda gittiğim dokuz doktorun bana bugüne dek açıklayamadıkları hastalıkla; genellikle bu doktorlar benim için ancak akıl almaz derecede zor şartlar altında ulaşılabilir ve en rezil harcamalarla ilintiliydi. Doktorların utanmazlığıyla bu vesileyle tanıştım. Fakat, diye düşünüyorum şimdi, kasketi bütün akşam taktım ve *neden* taktığımı bilmiyorum! Onu kafamdan çıkarmadım ve *neden* çıkarmadığımı bilmiyorum! Bu kasket benim için korkunç bir yük, sanki bir demirci onu çekiçle döverek kafama işlemiş gibi. Fakat bütün bunlar tali, çünkü ben aslında sadece kasketin nasıl elime geçtiğini not etmek, kasketi nerede bulduğumu ve tabii neden hâlâ taktığımı yazıya dökmek istemiştım ... Bütün bunlar tek bir cümleyle söylenebilirdi, zaten her şey tek bir cümleyle söylenebilir ama hiç kimse tek bir cümleyle her şeyi söyleyemiyor ... Dün bu saatlerde kasketten haberim bile yoktu, şimdiyse kasketin hâkimiyetindeyim ... Üstelik söz konusu olan tamamıyla alelade bir kasket, yüzbinlerce kasketten biri! Fakat düşündüğüm, hissettiğim, yaptığım, *yapmadığım*, her şey, olduğum, büründüğüm rol, bu kasketin hâkimiyetinde, olduğum her şey bu kasketin altında, her şey birdenbire (benim için, *Unterach'taki ben için!*) bu kasketle bağlantılı hale geliyor; özellikle civardaki kasapların taktığını bildiğim kasketlerden biri olan bu kasketle, bu kaba saba, kalın, gri kasketle. İlle de kasap kasketi olması gerekmez, oduncu kasketi de olabilir, oduncular da bu kasketi takıyor, çiftçiler de. Burada herkes bu kasketi takıyor. Fakat artık konuya dönelim: Her şey, Burgau'ya giden daha kısa yol yerine Parschallen'e giden daha uzun yolu yürümemle başladı; neden dün hiç hesapta yokken Burgau yerine Parschallen'e yöneldim bilmiyorum. Birden sağa değil de sola, Parschallen'e doğru yürüdüm. Burgau benim durumuma daha uygun. Parschallen'e büyük bir antipati duyuyorum. Burgau çirkin, Parschallen ise değil. Aynı şekilde Burgau'daki insanlar da çirkin, Parschallen'dekilerse değil. Burgau'da feci bir koku var, Parschallen'de yok. Fakat Burgau benim durumuma daha uygun. Buna rağmen bugün Parschallen'e yürüdüm. Parschallen

yolunda da kasketi buldum. Yumuşak bir şeye bastım ve önce bunun bir leş, ölü bir sıçan, ezilmiş bir kedi olduğunu sandım. Ne zaman zifiri karanlıkta yumuşak bir şeye bassam ölü bir sıçana ya da ezilmiş bir kediye bastığımı zannederim ... Fakat belki de ölü bir sıçan, ezilmiş bir kedi filan değil, diye düşünüyor ve bir adım geri çekiliyorum. Yumuşak şeyi ayağımın ucuyla sokağın ortasına doğru itiyorum. Bunun ne ölü bir sıçan ne de ezilmiş bir kedi olduğunu tespit ediyorum, kesinlikle bir leş değil. O zaman ne? Leş değilse ne? Zifiri karanlıkta hiç kimse beni izlemiyor. Elimi atar atmaz bunun bir kasket olduğunu anlıyorum. Siperli kasket. Civarındaki kasapların ama aynı zamanda oduncu ve çiftçilerin taktıkları türden bir siperli kasket. Siperli kasket, diye düşünüyorum; şimdi birden benim de elime, kasap, oduncu ve çiftçilerin kafalarında hep gördüğüm türden bir siperli kasket geçiveriyor. Onu ne yapacağım? Kasketi denedim, kafama oldu. Böyle bir kasket hoş olur, diye düşündüm, ama onu takamazsın, çünkü ne kasapsın, ne oduncu, ne de çiftçi. Böyle kasket takanlar ne akıllı, diye düşünüyorum. Bu soğukta! Acaba, diye düşünüyorum, gece odun keserken benim Unterach'tan duyacağım kadar gürültü çıkaran odunculardan biri mi kaybetti? Yoksa bir çiftçi mi? Yoksa bir kasap mı? Muhtemelen bir oduncu. Kesin bir kasap! Kasketi kimin kaybetmiş olabileceği konusundaki bu tahmin yürütmeler beni kışkırtıyordu. Yetmezmiş gibi, kasketin ne renk olduğu sorusu da kafamı kurcalıyordu. Siyah mı? Yeşil mi? Gri? Sonuçta yeşil kasketler de var, siyah da, gri de ... eğer siyahsa ... eğer griyse ... yeşilse ... Bu korkunç tahmin oyunu sırasında hâlâ kasketi bulduğum yerde olduğumu fark ediyorum. Kasket ne kadar zamandır sokakta duruyor? Bu kasket kafada ne hoş olur, diye düşündüm. Sonra onu elime aldım. Biri beni kafamda bu kasketle görse, diye düşündüm, ortalığı kaplayan, dağlar yüzünden, dağlar ve gölün suları yüzünden ortalığı kaplayan zifiri karanlıkta benim kasap ya da oduncu ya da çiftçi olduğumu zanneder. İnsanlar kıyafete aldanıverirler, kasketlere, ceketlere, pardösülere, ayakkabılara, hiçbir yüzü, hiçbir yürüyüş tarzını, hiçbir kafa hareketini görmez, kıyafetten başka bir şey fark etmezler, sadece kişinin içine girdiği ceketle pantolonu, ayakkabıları ve tabii özellikle taktığı kasketi görürler. Yani ben, beni kafamda bu kasketle gören biri için kasap ya da oduncu ya da çiftçiyim.

Dolayısıyla, ne kasap ne oduncu ne de çiftçi olduğum için, bu kasketi kafama takmama izin yok. Bu kandırmaca olur! Düzenbazlık! Bir hak ihlali! Birdenbire herkes benim ormanbilimci değil kasap, ormanbilimci değil çiftçi, ormanbilimci değil oduncu olduğumu zanneder! Fakat aslında üç yıldan uzun süredir ormanbilim alanında çalışmadığıma göre kendimi nasıl hâlâ ormanbilimci olarak niteleyebilirim, Viyana'dan ayrıldım, laboratuvarımdan ayrıldım, bilimle ilgili, ormanla ilgili bütün bağlantılarımı tamamen kopardım, Viyana'yla birlikte ormanbilimi de, üstelik kendi kafamın acınası bir kurbanı olarak, terk etmek, geride bırakmak zorunda kaldım. Akla ziyan deneylerimden, keşiflerimden uzaklaşıp kafa uzmanlarının eline düşeli üç yıl oldu. Bir kafa hastanesinden diğerine sürükleneli. Toplamda son, diyebilirim ki, dört yıl boyunca hayatımı sadece akla gelebilecek her türlü kafa uzmanının elinde geçirdim, en sefil şekilde geçirdim. Ve itiraf edeyim ki artık onlara gitmiyor olsam da, sırf bütün o kafa uzmanlarımla tavsiyeleri sayesinde bugün hâlâ yaşıyorum. Kafa uzmanlarımla bana yazdıkları binlerce, yüzbinlerce ilaç sayesinde yaşıyorum, bu yüzlerce, binlerce ilaç önerisi sayesinde! Varoluş imkânımı her gün işte tam da bu kafa uzmanları tarafından verilen saatlerde kendime enjekte ediyorum! Şırıngam sürekli cebimde. Hayır, artık ormanbilimci değilim, araştırmacı bir kişilik değilim, araştırmacı bir *karakter* hiç değilim ... Yirmi beş yaşında, hasta bir insandan başka bir şey değilim, evet, *başka bir şey değilim!* Yine de, aslında tam da bu yüzden bu kasketi takmaya hakkım yok. Bu kaskete hakkım yok! Ve şöyle düşündüm: Kasketi ne yapmalı? Devamlı bunu düşünüyordum. Alıp götürsem hırsızlık olur, orada bıraksam alçaklık, demek ki kasketi takıp kafamda taşıyamam! Onu kaybedeni bulmalıyım, dedim kendi kendime, Parschallen'e gidip önüme gelene bu kasketi o mu kaybetti diye soracağım. İlk önce, dedim kendi kendime, kasaplarla görüşeceğim. Sonra oduncularla. Son olarak da çiftçilerle. Parschallen'in bütün erkekleriyle görüşmek zorunda kalmanın ne kadar dehşet verici olduğunu tasavvur ediyor ve Parschallen'e gidiyorum. Bir sürü ışık yanıyor, çünkü kesimhanelerde faaliyet şu anda had safhada, kesimhanelerde, mezbahalarda ve ahırlarda. Elimde kasketle kasabaya girip karşıma çıkan ilk kasap evinin kapısını tıklatıyorum. İnsanlar, kimse açmıyor, kesimhanedeler,

duyuyorum. Kapıyı ikinci kez, üçüncü kez, dördüncü kez tıkladıyorum. Hiçbir şey duymuyorum. En sonunda ayak sesleri duyuyorum, bir adam kapıyı açıp ne istediğimi soruyor. Elimdeki kasketi bulduğumu söyleyerek acaba bu kasketi o mu kaybetti diye soruyorum. “Bu kasketi,” diyorum, “kasabanın çıkışında buldum. Bu kasket,” diye tekrarlıyorum. Şimdi görüyorum ki kasket gri ve tam o anda, elimdeki kasketi o mu kaybetti diye sorduğum adamın kafasında tıpatıp aynı kasketin olduğunu fark ediyorum. “Yani,” diyorum, “tabii, siz kasketinizi kaybetmediniz, çünkü kafanızda.” Ve özür diliyorum. Adam beni kesin serserinin teki sandı, çünkü kapıyı yüzüme çarptı. Ayrıca çenemdeki yarayla onda şüphe uyandırmış olmalıyım, ki bunda hapishanenin yakın olmasının da payı var. Fakat bu kasketi kesin kasaplardan biri kaybetti diye düşünüyorum ve bir sonraki kasabın kapısını tıkladıyorum. Yine bir adam açıyor, onun da kafasında böyle bir kasket var, onunki de gri. Acaba kasketini kaybetmiş olabilir mi, diye sorduğumda hemen, benim de gördüğüm gibi kendisinininkinin kafasında olduğunu söylüyor, yani “Gereksiz bir soru,” diyor. Bana öyle geldi ki, adam ona kasketini kaybetti mi diye sorarak bir numara çevirdiğimi düşündü. Taşradaki suçlular herhangi bir bahaneyle kapıyı açtırırlar ve bilindiği üzere ileriki hırsızlık vesaire girişimlerine yönelik bilgi edinmek için antreye şöyle bir bakmak yeter. Benim yarı şehirli yarı taşralı şivem en büyük şüpheyi uyandırıyor. Bana mesleği için fazlasıyla sıska gelen adam (bu bir yanılgı, çünkü en iyi, yani en acımasız kasaplar sıska olanlardır), göğsüme dayadığı avucuyla beni zifiri karanlığın içine geri itti. Genç, kuvvetli, üstüne üstlük zeki ama tembel insanlardan tiksindiğini söyledi ve bana yönelik aşağılamasını kasaplara özgü en sessiz tarzda, kasketini havaya kaldırıp çizmesinin tam önüne tükürerek teyit etti. Üçüncü kasapla görüşmem birinciyle aynı, dördüncüsü ikinciyle hemen hemen aynı geçti. Şunu söylemek zorundayım ki bütün Parschallen kasaplarının kafasında aynı gri, kaba saba, kalın kasket, siperli kasket vardı, hiçbiri kasketini kaybetmemişti. Fakat ben pes etmek ve bulduğum kasketten en acınası şekilde (yani *kasketi fırlatıp atarak*) kurtulmak istemiyordum, o yüzden oduncularla da görüşmeye gittim. Ancak odunculardan hiçbiri kasketini kaybetmemişti; bana açmak üzere kapıda belirdiklerinde (taşrada zifiri karanlıkta er-

kekler karıları tarafından evin kapısına doğru itilirler), hepsinin de kafasında benim bulduğum türden bir siperli kasket vardı. Neticede bütün Parschallen çiftçileriyle de görüştüm ama çiftçilerden de hiçbiri kasketini kaybetmemişti. Son olarak bana kapıyı açan ve kafasında aynı kasket olan yaşlı adam ne istediğimi sordu, söyleyince de beni resmen, korkunç sözlerinden ziyade suskunluğuyla, Burgau'ya gitmeye ve içlerinden biri bu kasketi kaybetti mi diye Burgau'daki kasaplara sormaya zorladı. Bir saat önce Burgau'dan yedi kasabın Parschallen'e geldiğini ve Parschallen'deki bütün kesimlik domuz yavrularını satın aldığını söyledi. Burgau'daki kasaplar Parschallen'de Parschallen kasaplarından daha iyi fiyat veriyorlardı, tam tersine Parschallen kasapları da Burgau'da domuz yavrularına Burgau kasaplarından daha iyi fiyat veriyorlardı, dolayısıyla Parschallen'deki domuz yavrusu yetiştiricileri öteden beri kendi domuz yavrularını Burgau kasaplarına, tam tersine Burgau'daki domuz yavrusu yetiştiricileri de öteden beri kendi domuz yavrularını Parschallen kasaplarına satıyorlardı. İhtiyar, kesin Burgau kasaplarından biri Parschallen'den ayrılırken, o domuz yavrusu kargaşasında kasketini kaybetmiştir diyerek kapıyı yüzüme çarptı. Bu yaşlı, siyah lekeli, kirli surat, bütün Burgau yolu boyunca kafamı kurcaladı. Kirli surat ve üzerindeki siyah lekeler ikide bir gözümün önüne geliyordu, ölü lekeleri, diye düşündüm: Adam yaşıyor ama yüzünde ölü lekeleri var. Ve düşündüm ki, adam kasketin bende olduğunu bildiği için Burgau'ya gitmek zorundayım. İstesem de istemesem de Burgau'ya gitmek zorundayım. İhtiyar beni ele verir. Ve yürürken sürekli KASKET HIRSIZI sözünü duyuyordum, durmadan KASKET HIRSIZI, KASKET HIRSIZI. Burgau'ya vardığımda yorgunluktan bitmiştim. Burgau'daki kasap evleri dip dibe- dir. Fakat uğradığım ilk kasap ustası tıklatmam üzerine kapıda belirlediğinde kafasında Parschallenlilerle aynı kasket olduğunu görünce korkuya kapıldım. Derhal dönerek bir sonraki kasaba gittim. Ancak onunla da aynı şey oldu, sadece bu kasabın kasketi kafasında değil, benim gibi elindeydi, dolayısıyla ona da kasketini kaybetti mi diye sormadım ... Peki kapıyı neden tıklattığımı nasıl açıklayacağım, diye düşündüm. Saatin kaç olduğunu sordum, kasap da "Saat sekiz" dedikten sonra beni geri zekâlı olarak niteledi ve orada öylece bıraktı. Neticede Burgau'daki bütün kasaplara kas-

ketlerini kaybettiler mi diye sordum ama hiçbirini kaybetmemişti. Akla hayale gelebilecek en eziyetli durumda olmama rağmen oduncularla da görüşmeye karar verdim. Fakat oduncuların da hepsi kafasında aynı kasketle kapıda belirdi; hatta sonuncusu beni tehdit etti, çünkü ben, tahmin edilebileceği üzere korku içinde, derhal toz olmam yolundaki ihtarına karşılık derhal toz olmadım, o da kasketiyle kafama vurup beni yere itti. Herkesin kafasında aynı kasket var, dedim kendi kendime Unterach'a dönüş yolunda, "herkeste aynı kasket, herkeste," dedim. Birdenbire koşarak, ki koştuğumu hissetmiyordum bile, Unterach'a girdim ve dört bir yandan şunu duydum: "Kasketi geri vermelisin! Kasketi geri vermelisin!" Yüzlerce kez bu cümleyi duydum: "Onu sahibine geri vermelisin!" Fakat bulduğum kasketi kaybetmiş kişi o olabilir mi diye tek bir kişiye daha soramayacak kadar bitkindim. Gücüm tükenmişti. Aslında daha düzinelerce kasaba, oduncuya ve çiftçiye gitmem gerekiyordu. Ayrıca, eve girerken aklıma geldiği üzere, bu tür bir kasket takan çilingir ve duvar ustaları da görmüştüm. Hem kim bilir, belki de bu kasketi Yukarı Avusturya taşrasının tamamen dışından biri kaybetmişti? Daha yüzlerce, binlerce, yüzbinlerce adama sormam gerekiyordu. Sanırım hiçbir zaman kendimi, kasketi elde tutmaya karar verdiğim andaki kadar bitkin hissetmemiştim. Herkesin böyle bir kasketi var, herkesin, diye düşündüm antrede kendimi tehlikeli bitkinliğime büsbütün bırakırken. Yine sona geldiğim, işimin bittiği hissine kapıldım. Boş evden ve boş, soğuk odalardan korkuyordum. Kendimden korkuyordum ve sırf bu benimki gibi ölümcül biçimde ölesiye korkmak zorunda kalmaktan kurtulmak için oturup bu birkaç sayfayı yazdım ... Büyük bir beceriyle ama dehşet verici bir şekilde bir kez daha hastalığıma ve *hastalıklılığ*ıma teslim olurken şimdi ne yapacağımı düşündüm ve oturup yazmaya başladım. Yazarken de hiç durmadan sadece, bunu bitirince bir şeyler pişirmeyi düşünüyordum, bir şeyler yemeyi düşünüyordum, nihayet yine sıcak bir şeyler yemeyi; ve yazarken çok üşüdüğüm için birden kasketi taktım. Herkesin kafasında böyle bir kasket var, diye düşündüm, herkesin; bir yandan da yazıyor, yazıyor, yazıyordum ...

Komedi mi? Trajedi mi?

Haftalarca tiyatroya gitmedikten sonra dün tiyatroya gitmek istedim ama daha oyun başlamadan iki saat önce, bilimsel işim sırasında ve dolayısıyla odamda, anne babamdan ziyade fazlasıyla zorlanmış kafamın hayrına artık bitirmek zorunda olduğum tıbbi çalışmanın tam olarak anlayamadığım ön ya da arka planında, acaba tiyatroya gitmekten vaz mı geçsem diye düşündüm.

Sekiz on haftadır tiyatroya gitmedim, dedim kendi kendime, ve neden artık tiyatroya gitmediğimi biliyorum, tiyatroyu hor görüyorum, oyuncuların nefret ediyorum, tiyatro emsalsiz biçimde haince bir edepsizlik, edepsizce bir hainlik ve ben birdenbire tekrar tiyatroya gideceğim ha? Bir oyuna? Bu da ne demek oluyor?

Tiyatronun bir alçaklık olduğunu biliyorsun, dedim kendi kendime, ve kafadaki tiyatro üstüne incelemeyi, tiyatronun suratına nihai tokadı çarpacek olan o tiyatro incelemesini yazacaksın! Tiyatronun ne *olduğunu*, oyuncuların ne *olduklarını*, oyun yazarlarının, genel sanat yönetmenlerinin vs ...

Gittikçe tiyatro bana daha çok hükmediyor, patoloji giderek bana daha az hükmediyordu; tiyatroyu göz ardı etme, patolojiyi zorlama girişimimde çuvallamıştım. Çuvallamıştım! Çuvallamıştım!

Giyinip sokağa çıktım.

Tiyatroya gitmem sadece yarım saat sürüyor. Bu yarım saat içinde, tiyatroya *gidemeyeceğim*, tiyatroya, bir tiyatro oyununa gitmenin bana kesinkes yasak olduğu kafama dank etti.

Tiyatro incelemeni yazdıktan sonra, diye düşündüm, tekrar tiyatroya gitme vakti gelecek, o zaman gidebileceksin ki tezinin *doğru olduğunu* göresin!

Kendime tiyatro bileti alacak kadar –bileti *satın almıştım*, bana *hediye edilmiş* değildi– ileri gidebilmiş olmak ve tiyatroya gideceğim, bir tiyatro gösterisi izleyeceğim, oyuncuların ve bütün o oyuncuların arkasındaki leş gibi kokan sefil yönetmenin (Herr T. H.'nin!) kokusunu alacağım vesaire inancıyla kendime eziyet

etmiş olmak şimdi bana utanç verici geliyordu ... özellikle de tiyatro için üstümü değiştirmiş olmak. Tiyatro için üstünü değiştirdin, diye düşündüm.

Tiyatro incelemesi, bir gün mutlaka tiyatro incelemesi! İnsan nefret ettiği şeyi iyi betimler, diye düşündüm. Beş, belki de yedi bölümden oluşacak olan TİYATRO –TİYATRO MU? başlıklı incelemem yakında biter. (Bittiğinde onu yakacaksın, yayımlamak saçma olacağı için baştan sona okuyup yakacaksın. Yayımlamak gülünç olur, *amacından sapar!*) Birinci bölüm OYUNCULAR, ikinci bölüm OYUNCULARIN İÇİNDEKİ OYUNCULAR, üçüncü bölüm OYUNCULARIN OYUNCULARININ İÇİNDEKİ OYUNCULAR vs ... Dördüncü bölüm SAHNE TAŞKINLIKLARI vs ... Son bölüm: O HALDE TİYATRO NEDİR?

Bu düşüncelerle Volksgarten Parkı'na kadar geldim.

Café Meierei'nin yanındaki banka oturuyorum, oysa bu mevsimde Volksgarten'da bir banka oturmak *ölümcül* olabilir, ve gergin bir şekilde, keyifle, müthiş yoğunlaşarak, tiyatroya *kimin nasıl girdiğini* gözlüyorum.

İçeri girmemek beni tatmin ediyor.

Fakat aslında, diye düşünüyorum, içeri girmeli ve parasızlığını göz önüne alarak biletini satmalısın, içeri gir, diyorum kendi kendime, bunu düşünürken bir yandan da tiyatro biletimi sağ elimin başparmağıyla işaret parmağı arasında un ufak etmekten, tiyatroyu un ufak etmekten çok büyük bir zevk alıyorum.

İlk başta, diyorum kendi kendime, gittikçe daha fazla insan tiyatroya girer, sonra gittikçe daha az. En sonunda da artık tiyatroya giren hiç kimse kalmaz.

Gösteri başladı, diye düşünüyorum ve ayağa kalkıp şehir merkezine doğru biraz yürüyorum; üşüyorum, hiçbir şey yemedim ve birdenbire birisi benimle konuşunca, bir haftadan uzun süredir kimseyle konuşmadığım aklıma geliyor: Bir adam benimle konuştu, bir adamın bana saati sorduğunu ve benim de "Sekiz" dediğimi duyuyorum. "Saat sekiz," diyorum, "tiyatro başladı."

Şimdi arkama dönüp adama bakıyorum.

Adam uzun boylu ve zayıf.

Volksgarten'da bu adam dışında hiç kimse yok, diye düşünüyorum. Hemen, kaybedecek bir şeyim olmadığını düşünüyorum.

Fakat “*Kaybedecek bir şeyim yok!*” cümlesini söylemek, *yüksek sesle* söylemek bana saçma geliyor ve bu cümleyi söylemeyi çok istediğim halde söylemiyorum.

Adam saatini kaybettiğini söyledi.

“Saatimi kaybettiğimden beri zaman zaman insanlarla konuşmak zorunda kalıyorum.”

Güldü.

“Saatimi kaybetmemiş olsaydım sizinle konuşmazdım,” dedi, “hiç kimseyle konuşmazdım.”

Ben ona saatin sekiz olduğunu söyledikten sonra artık saatin sekiz olduğunu bilmesi ve bugün kafasında tek bir düşünceyle on bir saat aralıksız –“Hiç ara vermeden,” dedi– yürümüş olduğu gözleminin kendisi için başlı başına son derece ilginç olduğunu söyledi adam; “bir aşağı bir yukarı değil,” dedi, “hep dümdüz ileri ve şimdi gördüğüm üzere,” dedi, “buna rağmen hep daireler çizerek. Delice, öyle değil mi?” Adamın kadın mokaseni giydiğini gördüm, adam da benim onun kadın mokaseni giydiğini gördüğümü gördü.

“Evet,” dedi, “işte şimdi endişelenebilirsiniz.”

“Ben,” dedim çabucak, adamın kafasını ve kendi kafamı kadın moka-seninden uzaklaştırmak için, “tiyatroya gitmek istiyordum ama tam tiyatronun önünde geri döndüm ve tiyatroya girmedim.”

“Ben bu tiyatroda çok kez bulundum,” dedi adam, kendini tanıtmıştı ama ismini hemen unutmuştum, isimleri aklımda tutamam, “günün birinde son kez, tıpkı her insanın günün birinde son kez tiyatroya gittiği gibi, sakın gülmeyin!” dedi adam, “her şey bir gün son kez olur, sakın gülmeyin!”

“Ah,” dedi, “bugün ne oynanıyor? Yok yok,” dedi çabucak, “sakın bana bugün ne oynandığını siz söylemeyin ...”

Her gün Volksgarten’a geldiğini söyledi adam, “Sezonun başından beri hep bu saatte Volksgarten’a geliyorum; buradan, bu köşeden, Café Meierei’nin duvarının üstünden, görüyorsunuz ya, tiyatroya gidenleri gözleyebilmek için. Tuhaf insanlar,” dedi.

“Elbette, bugün ne oynandığını bilmek gerek,” dedi, “fakat bana bugün ne oynandığını siz söylemeyin. Bir kez olsun ne oynandığını bilmemek benim için son derece ilginç. Komedi mi? Trajedi mi?” diye sordu ve hemen şöyle dedi: “Yok yok, ne olduğunu söylemeyin. Söylemeyin!” Adam ellisinde ya da elli beşinde, diye düşünüyorum.

Parlamento binasına doğru yürümeyi teklif etti.

“Parlamentonun önüne kadar gidelim,” dedi, “sonra da geri döneriz. Gösteri başladıktan sonra hep tuhaf bir sessizlik çöker. Bu tiyatroyu seviyorum ...”

Çok hızlı yürüyordu ve yürüyüşünü izlemek benim için dayatılmazdı; adamın kadın mokaseni giydiği düşüncesi bende mide bulantısına sebep oluyordu.

“Burada her gün aynı sayıda adım atıyorum, yani,” dedi, “Café Meierei’den Parlamento’ya, bahçe parmaklığına kadar tam üç yüz yirmi sekiz adım. *Atkılı* ayakkabıyla üç yüz on adım oluyor. Ve İsviçre Kanadı’na –Hofburg Sarayı’nın İsviçre Kanadı’nı kastediyordu– *bu* ayakkabıyla tam dört yüz on dört, *atkılı* ayakkabıyla üç yüz yirmi dokuz adım! Kadın ayakkabısı diye düşünebilirsiniz ve bu size iğrenç gelebilir, biliyorum,” dedi adam.

“Fakat zaten sadece karanlıkta sokağa çıkıyorum. Her akşam bu saatte, daima gösteri başlamadan yarım saat önce Volksgarten’a gelmem, sizin de tahmin edebileceğiniz üzere, bir sarsıntıdan kaynaklanıyor. Bu sarsıntı yirmi iki yıl geride kaldı. Ve kadın mokaseniyle yakından ilgili. Beklenmedik bir hadise” dedi, “beklenmedik bir hadise. Tam o zamanların havası: Tiyatroda perde henüz açılmış, oyuncular oynamaya başlıyorlar, dışarıda insan yok ... Hadi şimdi de,” dedi adam, tekrar Café Meierei’in oraya geldiğimizde, “İsviçre Kanadı’na yürüyelim.”

Acaba deli mi? diye düşündüm, yan yana, İsviçre Kanadı’na yürürken, adam şöyle dedi: “Belki bilmediğiniz üzere, dünya bütünüyle, baştan sona hukuki bir yer. Dünya tek ve dev bir hukuk sistemi. Dünya bir hapisane!”

Dedi ki: “Burada, Volksgarten’da bu saatte son kez bir insana rastlamamın üzerinden tam kırk sekiz gün geçti. O insana da saatin kaç olduğunu sordum. O insan da bana saatin sekiz olduğunu söyledi. Tuhaf bir şekilde saatin kaç olduğunu hep saat sekizde soruyorum. O insan da benimle Parlamento’nun önüne ve İsviçre Kanadı’na yürüdü. Bu arada,” dedi adam, “gerçek şu ki saatimi kaybetmedim, saatimi kaybetmem. Saatim, işte bakın, burada,” dedi ve saatini görebilmem için bileğini yüzüme doğru uzattı.

“Numara yaptım,” dedi, “ama devam edeyim: Kırk sekiz gün önce rastladığım o insan, sizin yaşıınızda bir insandı. Sizin gibi sessiz,

benimle yürüme konusunda sizin gibi önce kararsız, sonra kararlı. Doğa bilimleri öğrencisi,” dedi adam. “Her akşam burada, Volksgarten’da bulunma sebebimin çok geride kalmış bir sarsıntı, beklenmedik bir hadise olduğunu *ona* da söyledim. Ayağımda kadın mokaseniyle. Aynı tepki,” dedi adam; ve:

“Bu arada burada daha hiç polis görmedim. Polis günlerdir Volksgarten’dan uzak durarak Şehir Parkı’na yoğunlaşıyor ve ben nedenini biliyorum ...”

“Şimdi aslında,” dedi, “İsviçre Kanadı’na yürüdüğümüz sırada tiyatrodaki komedi mi trajedi mi oynandığını bilmek sahiden ilginç olurdu ... İlk kez ne oynandığını bilmiyorum. Fakat bunu bana siz söylememelisiniz ... Hayır, söylemeyin! Sizi inceleyerek,” dedi, “tamamen size odaklanarak, sadece ve sadece sizinle meşgul olarak, tiyatrodaki şu anda komedi mi trajedi mi oynandığını bulmam zor olmasa gerek. Evet,” dedi, “şahsınızı incelemek bana yavaş yavaş tiyatrodaki olup biten her şey ve tiyatro dışında olup biten her şey, dünyada olan ve her an bütünüyle sizinle bağlantılı her şey hakkında bilgi verecektir. En sonunda bir gün sahiden öyle bir an gelecektir ki, sizi en yoğun şekilde incelemem, sizin hakkınızda her şeyi bilmem sayesinde ...”

İsviçre Kanadı’nın duvarı önüne vardığımızda şöyle dedi: “Kırk sekiz gün önce karşılaştığım genç adam benden tam burada, bu noktada ayrılmıştı. *Ne şekilde* olduğunu bilmek ister misiniz? Dikkat! Ah!” dedi, “Yani siz ayrılmıyor musunuz? İyi geceler demiyor musunuz? Peki,” dedi, “o zaman İsviçre Kanadı’ndan, geldiğimiz yere dönelim. Nereden gelmiştik? Ah evet, Café Meierei’dan. İnsanların tuhaf yanı, kendilerini devamlı başka insanlarla karıştırmaları. Demek,” dedi, “bugünkü oyuna gitmek istediniz. Üstelik, söylediğiniz üzere, tiyatrodan nefret ettiğiniz halde. Tiyatrodan *nefret etmek* ha? Bense onu *seviyorum* ...”

Adamın kafasında da kadın şapkası olduğu tam o sırada dikkatimi çekti, bütün bu zaman boyunca bunu fark etmemiştim.

Üzerindeki manto da kadın mantosuydu, kışlık kadın mantosu.

Sahiden üzerindekielerin hepsi kadın giysisi, diye düşündüm.

“Yazın,” dedi, “Volksgarten’a gitmiyorum, zaten tiyatro da oynamıyor ama *ne zaman* tiyatrodaki oyun oynansa Volksgarten’a gidiyorum, tiyatro oynandığında benim dışımda kimse Volksgarten’a

gitmiyor, çünkü o zaman Volksgarten çok soğuk oluyor. Kırk yılda bir Volksgarten'a genç adamlar giriyor, ben de, sizin de bildiğiniz üzere, hemen onlarla konuşup birlikte yürümeyi teklif ediyorum, bir kez Parlamento'nun, bir kez de İsviçre Kanadı'nın önüne ... ve her seferinde İsviçre Kanadı'ndan ve Café Meierei'dan geri ... Fakat şimdiye dek hiç kimse benimle, ki bu şu anda dikkatimi çekti," dedi, "iki kez Parlamento'nun önüne, iki kez de İsviçre Kanadı'na dek yürümedi, yani dört kez Café Meierei'a geri dönmedi. Şimdiyse sizinle iki kez Parlamento'ya, iki kez de İsviçre Kanadı'na yürüyüp döndük," dedi, "bu kadar yeter. İsterseniz," dedi, "eve giderken bana biraz eşlik edin. Daha önce tek bir kişi bile buradan eve giderken bana biraz eşlik etmedi."

Yirminci bölgede oturuyormuş.

Altı hafta önce ölen ("İntihar, genç adam, intihar!") anne babasının evinde *kalıyormuş*.

"Tuna Kanalı'nın üzerinden geçmemiz gerekiyor," dedi. Bu insan ilgimi çekmişti ve ona mümkün olduğunca eşlik etmek istiyordum. "Tuna Kanalı'ndan geri dönmelisiniz," dedi, "Tuna Kanalı'ndan sonra artık bana eşlik edemezsiniz. *Neden* eşlik edemeyeceğinizi Tuna Kanalı'na gelene kadar sormayın!"

Rossauer Kışlası'nın arkasında, yirminci bölgeye bağlanan köprü'nün yüz metre önünde adam birdenbire durup kanalın suyuna bakarak şöyle dedi: "İşte tam burada."

Bana dönerek tekrar etti: "Tam burada."

Ve şöyle dedi: "Onu şimşek hızıyla suya ittim. Üzerimdekiler *onun* giysileri."

Sonra bana bir işaret yaptı, anlamı şuydu: *Kaybol!*

Yalnız kalmak istiyordu.

"Gidin!" diye emretti.

Hemen gitmedim.

Konuşmasını bekledim. "Yirmi iki yıl sekiz ay önce," dedi.

"Ve eğer cezaevlerinin eğlenceli olduğunu sanıyorsanız yanılıyorsunuz! Bütün dünya tek bir hukuk sistemi. Bütün dünya bir hapis-hane. Ve bu akşam, size söyleyeyim, oradaki tiyatrodaki, ister inanın ister inanmayın, komedi oynanıyor. *Hakikaten* komedi."

Viktor Yarıkakık

Bir Kış Masalı

Dün gece koru ormanından geçen yolda, düşünün ki adı Viktor Yarıkakık olan ve bacakları olmayan bir adama ayağım takıldı. Üstelik dün özellikle acelem vardı, çünkü ben hiçbir şey yapmama merakımın yanı sıra doktorum: Koru ormanının bir tarafında kalan Traich'taki sağlıklı bir insan beni koru ormanının diğer tarafında kalan Föding'deki birine, birdenbire korkunç etkileri tıp kitaplarında yer alan ama sebeplerini hiç kimsenin açıklayamadığı bir kafa hastalığına yakalanan hasta akrabasına göndermişti. Uzun lafın kısası, koru ormanından, diz boyu karların içinden geçerek ve elbette en mükemmel karın-içinden-yürüme-becerilerimi kullanarak bu hastaya gitmeye çalışıyordum ki, bir anda ve tahmin edilebileceği üzere korkuyla, koru ormanının ortasında Viktor Yarıkakık'a ayağım takıldı.

“Viktor Yarıkakık”; ayağımın takıldığı ve daha önce hayatımda hiç görmediğim adam kendini bu şekilde takdim etmişti.

“Lokomotif onları vücudumdan kopardı!” diye bağırdı adam, bacaklarının olmadığını fark ettiğim anda, hem de felaketi daha yeni geride bırakmış bir felaketzede gibi. Fakat tam o sırada, koru ormanından tren geçmediği aklıma geldi, koru ormanında ray yoktu, ayrıca bir çığlık, herhangi bir insan sesi de duymamıştım; ve “Tabii,” dedi Viktor Yarıkakık, “felaketin üzerinden sekiz yıl geçti!” Koru ormanının ortasında, yolun ortasında yatıyormuş, çünkü iki bacağı, tahta bacakları, “Bir ara her zamankinden hızlı yürümeye çalıştığım için olabilir,” dedi Viktor Yarıkakık, aniden kırılmış. “Kendi bacaklarım değil tahta bacaklarım olduğunu bir anda unuttum, yine kendi bacaklarım var sandım!” Bir insanın, yani benim ortaya çıkmama sevinmiş. Ayrıca sesim nedeniyle, ayak seslerim nedeniyle ona zifiri karanlıkta bile sempatik geliyormuşum. “Eğer,” dedi Viktor Yarıkakık bana, “siz gelmeseydiniz, kaçınılmaz olarak korkunç bir

şekilde ölecektim. Bilirsiniz ya, en korkunç ölüm donarak olandır.” Doktor olduğumu söylemem, itiraf etmem gerekir ki uğradığı felaket ve o anki durumu değil asıl adı fazlasıyla ilgimi çeken (düşünsenize, adı Yarıkaçık’tı) adamı muslukçu, tesisatçı, fırıncı ya da çiftçi olduğumu söylemiş olmamdan çok daha büyük çapta sevindirdi. İcabında en sağlıklı insan için bile ölümcül olabilecek kuru ormanına, üstelik gece on birle on iki arası nasıl girdiğini sorduğumda, yıllardır sadece duyduklarından bildiği ama hiç görmediği, Traich’tan bir değirmenciyle Traich’ta, kuru ormanının bir tarafında, daha bir saat önce bahse girdiğini söyledi. Traichlı değirmenci onunla tam sekiz yüz şiline (Yarıkaçık’ın on yıldır hayalini kurduğu ve en iyi ayakkabıcımızın yaptığı en iyi bir çift telatin çizmenin ederi buymuş) bahse girerek, onun, yani Yarıkaçık’ın saat tam on birde Traich’tan yola çıkarsa on ikiden önce Föding’de olamayacağını öne sürmüştü. Tahta bacaklarıyla kuru ormanını bir saatte geçemezmiş; kış mevsiminde, böyle bir kışta, bu kadar soğuk bir gecede mümkün değilmiş. Yarıkaçık kendisi de on ikiye kadar Föding’de olabileceğine inanmıyormuş ama yine de (“Akılsız ben!”) hiçbir şeyi denememiş olmamak, kendini düzeltmeye yönelik hiçbir iyi fırsatı pas geçmemek gerektiği için, kararlaştırıldığı üzere saat on birde Traich’tan yola çıkmış. Değirmenci ona korkunç bir ölüm, yani kendisinin az önce bahsettiği donma ihtimalini söylemiş (“Değirmenci az kalsın ne kadar haklı çıkacaktı!”). Şimdi kendisi, yani Yarıkaçık, bahsi kaybetmiş ama sayemde donmaktan kurtulmuş. Üstüne üstlük, ısrarla vurguladığına göre dünyadaki her şey gibi gülünç bir yanı olan feci durumundan “bir hekim”, “yüksek tıbbın bir temsilcisi”, düzgün bir doktor tarafından kurtarılma şansına sahip olmuş.

Onu yerden kaldırıp üzerindeki karların çoğunu silkeledikten sonra, iki tahta bacağıнын tam da iki tahta bacak gibi hakikaten ortadan kırıldığını gördüm. En hızlı şekilde hastama gitmem gerektiği için adamı derhal omzuma aldım. Onu tahta bacaksız taşısam daha iyiydi ama buz tutmuş tokaları ikimiz de açamadık. Kırık tahta bacakları donup uyluklarına yapışmıştı ve adamın korkunç acılar çekmiş, bir yandan da yaklaşan ölümün verdiği korku yüzünden güçsüz düşmüş olması gerektiğini düşündüm. Fakat bu tür insanlar büyük acılara alışkın oldukları için (insan, bacakları, kemik, et ve

kandan oluşan kendi bacakları yoksa ve sadece takma bacakları varsa buna alışkındır) adam feryat etmedi, zırıldamadı, inlemedi, bağırmadı, hiç sızlanmadı. Hayır, aksine ben onu omuzlayıp, çaprazlayarak göğüs kafesime sımsıkı bastırma cesaretini gösterdiğim iki kırık tahta bacağından tuttuğumda, kurtulduğu ve böylece, bana öyle geliyordu ki taşıyacağım ağırlık şimdi iki kat değil, üç kat, beş kat, on kat artmış şekilde, ilerleyip mümkün olduğunca hızlı bir biçimde kuru ormanından çıkarak Föding'e varacağı için mutluydu. Kendisinin, yani Yarıkaçık'ın saat on ikiden önce Föding'de olacağını ve böylece, anlaştıkları üzere arabasıyla dolambaçlı bir yoldan gittiği Föding'de onu bekleyen değirmenciyle girdiği bahsi kazanacağını düşünüyor değildi. Böyle bir şey düşünmeye cesaret edemiyordu, bense saate bakınca, tam on bir buçukta, birdenbire benim ve dolayısıyla sırtımdaki Yarıkaçık'ın, ikimizin saat on ikide Föding'de olabileceğimiz hissine kapılmıştım; o yüzden de, zaten beni bekleyen hastayı göz önünde bulundurarak yeterince hızlı yürüyeceğim kuru ormanında daha da hızlı yürümeye başladım; sırtımda, bacaksız her insan gibi şişman ve gevşek etli olan, kırık tahta bacakları bir inleyen, bir çıtırdayan, bir gıcırdayan ve sırf hızımın yarattığı korkudan tek kelime söylemeye cesaret edemeyen adamla kuru ormanında gittikçe hızlanarak yürüyordum. Sadece kuru ormanından çıkıp Föding'in ışıklarına yaklaşırken şöyle dedi: "Şurası Föding değil mi?" Ben de cevap verdim: "Evet, Föding, Föding, evet!" Saat on iki oldu mu diye sordu, ben de bunun üzerine "Hayır, olmadı, henüz vakit tamam değil," dedim. Ben kendimden geçmişçesine yürürken, Yarıkaçık değirmenciyle sadece Föding'de değil, "Föding'deki kilisenin kapısı önünde" buluşmayı kararlaştırdıklarını söyledi. "Kilisenin kapısı önünde mi? İyi denk geldi," dedim, "çünkü beni bekleyen hastam hemen oranın bitişiğinde!" Yürümeye devam ederken, tam kilise meydanına vardığımızda "Daha on iki olmadı!" diyerek kilise kapısının önüne koştum ve hakikaten kapının önünde uzun boylu, esmer bir adam duruyordu; Viktor Yarıkaçık'ı, düşünce canı yanmayacak şekilde bu adamın ayaklarının dibine bırakmalısın diye düşündüm. Öyle yaptım ve canlar on ikiyi çaldı. Yarıkaçık değirmencinin ayaklarının dibinde yatıyor ve son derece haklı olarak parayı almak üzere elini uzatıyordu.

Bütün bunlara epey şaşırان uzun boylu, esmer değirmenci en sonunda, benim kendimi tanıtıp ona bir güzel çıkışmamın ardından, bahsi kaybettiğini anlamasından ziyade korkmuş olması sebebiyle büyük siyah cüzdanını çıkararak sekiz tane yüz şilinlik banknotu yerde yatan Viktor Yarıkaçık'ın eline saydı.

“Bahis bahistir,” dedi birisinin Viktor Yarıkaçık'ı koru ormanının ortasında yerden kaldırıp onunla Föding'e koşma ihtimalini hesaba katmamış olan değirmenci. Viktor Yarıkaçık'ın hayatı üstüne girdiği bir bahiste bir kuruş fazlasını vermeyeceğini söyledi. Genel olarak birisinin böyle bir bahse girebilmesi onu hayrete düşürmüş. “Ben Yarıkaçık'ı daha önce ölü olarak gördüm!” dedi değirmenci, sonra da: “Ah bu doktorlar! Gerçekten, doktorlar her işe burunlarını sokuyorlar!” diyerek gözden kayboldu.

Yarıkaçık'ı omuzlayarak, ona da vaktinde yetiştığım hasta ziyaretime giderken yanımda götürdüm. Sonra da yakınlardaki küçük otelde ona gecenin geri kalanı için, ücretini önden ödediğim bir oda tuttum.

Birbirimizle daha fazla meşgul olmama konusunda anlaştık. Yarıkaçık vedalaşmamızı tuhaf bir şekilde bana teşekkür etmek için kullandı. Ne için? diye soruyorum kendi kendime; ve eve dönerken, anlaştığımızı bütünyle göz ardı ederek, onun şimdi bahsi, yani sekiz yüz şilini, yani en iyi ayakkabıcımızın yaptığı en iyisinden bir çift telatin çizmeyi kazandığını ama tahta bacaklarını kaybettiğini düşündüm. O tahta bacakların ona maliyeti iki bin beş yüz. Ne mene bir insan, diye düşündüm dönüş yolunda ölüyorum sanmama neden olacak kadar üstüme üstüme gelen koru ormanında, bu Yarıkaçık? Yoksa deli mi?

Fransız Büyükelçiliği'nde Ataşe

Tatil Günlüğü, Son

21.9.

Tek tek bakıldığında önemsiz ama bir araya geldiğinde belirleyici sebeplerin yarattığı mutlu bir havanın ve ortamın ne kadar kısa sürede, birdenbire kararabileceği bu vakada akşam yemeğinde ortaya çıktı. Yemek yerken elimizde olmadan düşündüğümüz korkunç şeye teslim olmak istemiyormuşçasına bütün düşüncelerin sonuçlarından korkuyorduk. Varsayım ve endişelerin bilhassa kayıp adamın karısı açısından korkunç bir suskunluğa yol açtığı son derece büyük bir huzursuzluk içinde, tam vaktinde yemeğe başlanmıştı. Dayım orman teftişinden dönmemişti. Onu aramıştık ama boşuna. (Henüz dönmemesi gerçeğinin bu kadar felç edici bir etkisi olmasının sebebi, geriye dönüp bakıldığında bugüne dek akşam yaptığı orman teftişlerinden eve hiç vaktinden geç dönmemiş olmasıydı.)

Tek kelime etmeden akşam yemeğimizi yerken, özellikle dayımın karısının davranış şeklini inceliyordum. Fakat dayımı doğal olarak bir dizi dehşet verici felaketle, suçla ilişkilendirdiğini bugün artık bildiğim sofradakilerin gerginliğini ve hatta ümitsizliğini tarif etmek şu anda hiç ilgimi çekmiyor; beni tek ilgilendiren, yemek başladıktan yarım saat sonra pat diye çıkagelen dayımın anlattıkları. Artık beklenmeyen dayım içeri girerek hiçbir şey olmamış gibi yerine oturdu ve ormanda, çam ormanı ile sınır komşusu olan karma ağaçlı bölümde, öncesinde bu karşılaşmaya dair en ufak bir şey sezmemsizin genç bir adama, kendi deyimiyle “en gösterişli genç adamlardan birine” rastladığını söyledi. Adam fevkalade çıkmış. Dayım hava koşulları nedeniyle yabancının yüzünü görmemiş ama sesini derhal ortalamanın üstünde zeki birinin sesi olarak sınıflandırabilmişti. (Yabancıyla bu karşılaşmayı dayım daha ilk anda bir şans olarak görmüştü.)

“Sanki,” dedi dayım, “tuhaf bir şekilde, yıllardır beklediğim tek şey bu karşılaşmaydı.”

Dayım herhangi bir suç, bir insan tuzağı ihtimalini bir an olsun düşünmemiştir.

Adını söyleyen ama yine de tamamen anonim kalan genç adama kendisiyle biraz yürümesini teklif etmişti.

Kesim olgunluğu yönünden incelemesi gereken birçok ağaç gövdesi olduğunu, iki kişi yürümeyi tek başına yürümeye tercih ettiğini söylemiş ve bu güvenilir bir insan diye düşünmüştü, bir de: “Muhtemelen o da aynı benim gibi düşünüyor, karşıdaki kişiyi tepkilerinden, hareketlerinden tanımak mümkün” vesaire. “Bu orman,” demişti dayım genç adama, “iyidir”, sonra da: “Şu orman kötüdür ve ben size neden *bu* orman iyiyken diğerinin kötü olduğunu açıklamak istiyorum. Neden *bunun* iyi diğerinin kötü olduğunu zifiri karanlıkta göremezsiniz. Fakat ben size neden *bu* ormanın iyi diğerinin kötü olduğunu söylüyorum (“İnsanlar!”). Bu sizin hiç ilginizi çekmiyor olabilir. Fakat bu tuhaflıklar, *toprağın* tuhaflıkları benim her zaman ilgimi çekmiştir. Bu düşünceler gece gündüz kafama takılır: *Bu* orman mı iyi? *Şu* orman mı kötü? Neden *bu* iyi? Neden *şu* kötü? Gündüz olsaydı, içinde bulunduğumuz *şu* ormanın (“İnsan!”) kötü olduğunu hemen fark eder ve girmek üzere olduğumuz ormanın iyi olduğunu da aynı kesinlikle söyleyebilirdiniz. Oysa şimdi hiçbir şeyi fark edemiyorsunuz. Zifiri karanlık, ormanın (“İnsan!”) iyi mi, ormanın (“İnsan!”) kötü mü olduğunu tespit etmeyi imkânsız hale getiriyor. Oysa ben, *şu* anda içinde bulunduğumuz ormanın kötü, girmek üzere olduğumuz ormaninsa iyi olduğunu biliyorum. Bütün ormanlarımın niteliklerine hâkimim ... Gece gündüz arazilerimi görüyorum ... Aralıksız ... Benim meselem arazilerimdir. Bir filozofun, eğer ideal filozofsa, gece gündüz bütün felsefelerini gördüğünü tahayyül edebiliyorum. Buradaki maharet, filozofun daima bütün felsefelerin iç yüzünü görmesidir, aynı şekilde benim maharetim de daima bütün arazilerin iç yüzünü görmek. Ağaç çürüdü mü ve *ne suretle* çürüdü, bilmem gerek. Ağacın içinde ne *olduğunu* bilmem gerek. Ne olursa olsun daima bilmem gerek. Dünya, bildiğiniz gibi, bir olanaklılık dünyası, benim arazilerim olanaklılık arazileri, tıpkı felsefelerin olanaklılık felsefesi olması gibi. Hepimiz daima olanaklarla düşünüyoruz.”

Genç yabancı ormancılık bilimiyle ilgili görünmekle kalmayıp bu alana son derece hâkimmiş. (Ortaya çıktığı üzere yabancı, ormancılık biliminin tüm gelişimi konusunda uzmanmış.)

“En hoşuma giden de şu oldu ki,” dedi dayım, “genç adam *doğanın kendisini* alıntılıyordu, *doğa üstüne* yazılanları değil.”

Dayımın bu karşılaşmadan aldığı keyif gittikçe artıyordu. Söylediğine bakılırsa ikisinin sohbet konusu çok geçmeden sadece ormancılık bilimi olmaktan çıkmış ve en sonunda –ki bu dayımı şaşırtmış, çünkü ikisi de deyim yerindeyse yirminci yüzyılın zirvesindeki *tatbikat adamlarıymış*– sanat üstüne sohbet etmeye başlamışlar. Edebiyat üstüne konuşulmuş. Müzik üstüne. (İnsanın onu ve aynı zamanda kendini her an en utanç verici şekilde bayağılaştırmak zorunda kalmaktan korkmadan her şey hakkında konuşabileceği gençlerden biri olarak bu yabancı, edebiyat ve özellikle müzik gibi şeylere merakıyla, doğa konusundaki bilgisiyle çok geçmeden dayımın sempatisini kazandığından emin olmuş.)

“Genç adamın Almancası fevkaladeydi ama yine de bir yabancının Almancasıydı,” dedi dayım. Bir Fransız! diye düşünmüştü hemen, evet, bir Fransız! ve: *Bir Fransız bu saatte benim ormanıma nasıl gelmiş olabilir?* Fakat sonra kendi kendine şöyle demişti: Tabii ya, tarım bakanının Fransız akrabalarından biri olsa gerek. Genç insan şu ya da bu sebeple –ki genç insanların *genç işi sebepleri* olur– yatmadan önce son bir yürüyüş yaptı; onu evden çıkmaya iten biraz da *günbatımında* fiziksel, kimyasal ve felsefi doğanın pek çok tuhaflıklarıyla dolu Yukarı Avusturya’daki görüngülere duyduğu ilgiydi. Elbette zifiri karanlıkta ormanda tek başına bir insan sadece burada değil her yerde en ciddi şekilde şüphelidir. Fakat bu düşünce dayımın kafasını meşgul etmemişti. “Güven,” dedi, “karşılıklı güven.”

Dayım herhangi bir silah ihtimalini bir an olsun düşünmemiş.

“Daha şimdiden zifiri karanlık olan günbatımındaydı,” dedi.

“Tuhaf,” dedi ve sonra: “Genç adama gübreleme ve tohumlama kesiminden, gölgeye uygun odun türlerinden bahsedip Weymouth çamları üzerine çok ilginç bir hikâye anlatmamın ardından politika üstüne konuşmaya başlamıştık. İki zeki erkeğin sohbetinde konunun doğal olarak daima politikaya, politik olana, sağduyunun olmazsa olmazlığına gelmek zorunda olduğunu bir kez daha tespit

ettim. Karşımdaki adamın yüksek zekâsı işte asıl burada kendini gösterdi. Hiç kuşkusuz, diye düşündüm, bu konuşan bir Fransız!” (Dört dörtlük bir dinleyici olan dayım üzerinde en büyük etkiyi, adamın demokrasi konusunda söyledikleri uyandırmıştı.)

“Fransız, demokrasinin ne olduğunu biliyordu,” dedi dayım, “ve günümüzde devletin, özellikle gençlik ve devletin, gelecek ve devletin.”

“Kesinlik,” dedi dayım, “Fransız’ın alameti farikası kesinlikti, zarif bir kesinlik.”

Dayımın anlattığına göre genç Fransız sadece Avrupa değil, bütün dünya politikasının en karanlık bağlantılarını bile ustalıkla aydınlatan biriydi. Tek bir kez olsun *tarihyazımından* alıntı yapmaksızın, *tarihin bugünkü konumunu* birkaç cümleyle öyle bir açıklığa kavuşturmuştu ki, ister istemez dayımın hayranlığını kazanmıştı.

“Siz şu aslında var olmayan ama yine de en iyisi olan okula gitmişsiniz,” demişti dayım adama.

İkisi meşelere kadar yürümüşlerdi.

“Fransız’a akşam yemeğini bizimle yemesini teklif ettim,” dedi dayım, “ama Fransız davetimi reddetti. Benden kendisini ormandan çıkarmamı rica etti, çünkü yolunu kaybetmişti, ben de çıkardım,” dedi dayım. Ardından: “Bu insanı belki de son kez görmüş olma düşüncesi içimi acıtıyor.”

Karma ormandan geçen dönüş yolunda Fransız ona hayatındaki “en önemli insanlardan biri” gibi görünmüş. (“Bu insan tümüyle ayrıcalıklı,” dedi dayım, “aynı şekilde böyle bir insanla karşılaşmak da bir ayrıcalık.”)

23.9.

Bugün, “kafasından vurularak ölmüş” bir adamdan söz edildiğini duydum.

25.9.

“Fransız Büyükelçiliği'nde ataşeymiş,” dedi dayım.

Orman Sınırında

Ayın on birinde, akşamın geç bir vakti, sonradan ortaya çıktığı üzere Mürzzuschlaglı genç bir kızla genç bir adam burada, otelde bir oda tuttular. Geldikten kısa bir süre sonra, akşam yemeği yemek üzere misafir salonuna girdiler. En ufak bir acemilik göstermeksizin, çabucak siparişlerini verdiler, bunu yaparken ikisi birbirinden tamamen bağımsız davrandı; üşümüş olduklarını ve şimdi sobanın yanında ısındıklarını görüyordum. Burada hüküm süren insansızlığa şaşırdıklarını söyleyerek, Mühlbach'ın ne kadar yüksekte olduğunu sordular. Otel sahibesinin kızı bin metreden fazla yüksekte olduğumuzu söyledi, bu doğru değil ama “dokuz yüz seksen metre” demedim, hiçbir şey söylemedim, çünkü bu ikiliyi gözlerken rahatsız edilmek istemiyordum. Misafir salonuna girerken ilk başta beni fark etmemişlerdi, sonra, gördüğüm kadarıyla, fark edip korkuyla irkildiler, başlarıyla selam verdiler ama bir daha benden yana bakmadılar. Tam o sırada nişanlıma mektup yazmaya başlamış, ben Mühlbach'a alışana kadar bir süre daha anne babasının evinde dişini sıkmasının daha akıllıca olduğunu belirtmiştim; ancak ben otelin dışında ikimiz için, “muhtemelen Tenneck'te”, diye yazdım, bizim için iki oda ayarladıktan sonra gelmeliydi. Son mektubunda bana, anlayışsız anne babasından şikâyetlerinin yanı sıra, Mühlbach'tan korktuğunu yazmıştı, ben de cevabımda korkusunun yersiz olduğunu belirttim. Durumunun şimdi *her şeyden* korkmasına yol açacak, hastalıklı bir şekilde değiştiğini, daha sonra, çocuk doğunca her şeyin yolunda *olduğunu* tekrar açıkça göreceğini yazdım. Yıl sonundan önce evlenmenin yanlış olduğunu yazdım, şöyle yazdım: “Gelecek ilkbahar iyi bir dönem. Çocuğun doğacağı zaman,” diye yazdım, “her halükârda doğal çevre için sıkıntı verici.” Hayır, diye düşündüm, bunu yazamazsın, şu ana kadar mektupta yazdığın hiçbir şeyi yazamazsın, yazmamalısın; ve baştan başlayarak daha ilk cümlede konuyu mutsuzluğumuzdan uzaklaştıran hoş şeylerden, bana ağustosta ufukta görünen maaş artışından bahset-

tim. Mühlbach'taki görevimin تنها bir yerde olduğunu yazdım ama aslında Mühlbach'ın benim için ve ikimiz için bir ceza, ölüm cezası olduğunu düşünüyordum ve şöyle yazdım: "Jandarmanın içinde herkesin yeri bölge müfettişinin keyfine göre değiştiriliyor. İlk başta, Mühlbach'a tayin edilmemin benim için ve bizim için her şeyden önce bir felaket olduğunu düşünüyordum ama artık öyle düşünmüyorum. Bu görevin birtakım avantajları var. Müfettiş ve ben tamamen münferidiz," diye yazdım ve şöyle düşündüm: ölüm cezası; ve ayrıca, günün birinde tekrar Mühlbach'tan çıkıp vadiye, yani insanların arasına, uygarlığa inmek için ne yapmak gerektiğini de düşündüm. "Hiç olmazsa Mühlbach'ta üç otel var," diye yazdım ama bunu yazmak akılsızca diye düşündüm ve cümlemin üstünü çizdim, onu okunmaz hale getirmeye çalıştım ve en sonunda, bütün mektubu üçüncü kez yazmaya karar verdim. (Son zamanlarda bütün mektupları üç, dört, hatta beş kez yazıyorum; her seferinde mektup yazarken hem yazdıklarım hem de düşüncelerim konusunda kapıldığım telaşa rağmen.) Jandarmanın ikimiz için iyi bir temel olduğunu, maaş artışını, sonbahar sonu Wels'te başarıyla geçmem gereken silah talimini, –tam bunları yazarken ikisi, tuhaf bir şekilde önce genç kız, arkasından genç adam misafir salonuna girdi– müfettişin Slovenya'nın Celje şehrinden, akciğer hastası ve umutsuz vaka olan karısını anlattım. Yazmaya devam ettim ama bu mektubu da gönderemeyeceğimi hissediyordum, iki genç insan daha ilk andan itibaren dikkatimi üzerlerine çekmişti, nişanlıma yazdığım mektup yönünden kendimde ani ve tam bir konsantrasyon kaybı tespit etmiştim ama bir şeyler yazdığım kandırmacasıyla iki yabancıyı daha iyi gözleyebilmek için saçma sapan şeyler yazmayı sürdürüyordum. Bir kez olsun yeni yüzler görmek hoşuma gitmişti; artık bildiğim üzere bu mevsimde Mühlbach'a kesinlikle yabancılar gelmez, dolayısıyla adamın zanaatkâr, kızın öğrenci ve her ikisinin de Kärntenli olduğunu tahmin ettiğim bu ikilinin ortaya çıkışı daha da tuhaftı. Sonradan, Steiermark şivesiyle konuştuklarını fark ettim. Kapfenberg'de yaşayan, Steiermarklı kuzenimin bir ziyaretini hatırladım ve karşımdaki ikilinin Steiermarklı olduğunu anladım, orada böyle konuşurlar. Genç adamın hangi zanaat kolunda çalıştığından emin olamadım; önce söylediklerine, 'duvar gergisi, şamot' gibi kelimelere dayanarak duvar ustası olduğunu

düşündüm, sonra elektrikçi olduğunu sandım, gerçekteyse çiftçiydi. İkisinin konuştukları yavaş yavaş, hâlâ genç adamın altmış beş yaşındaki babası tarafından idare edilen güzel bir çiftliği ('Yamaçta' diye düşündüm) gözümde canlandırdı. Oğulun babanın fikirlerini, babanınsa oğulun fikirlerini saçma buluşunu, babanın kendini oğula, oğulunsa kendini babaya karşı savunmasını. 'Dikkafalılık' diye düşündüm. Oğulun haftada bir eğlenmek amacıyla gittiği ve şu anda sobanın başında, babasının malına mülküne dair planlarını anlattığı genç kızla buluştuğu küçük bir şehir gördüm. Babasını işi bırakmaya, işten çekilmeye zorlayacakmış. Birdenbire ikisi de güldü, sonra uzunca bir süre tamamen sessiz kaldılar.

Otel sahibesi onlara bol bol yiyecek içecek getirmişti. Yemeklerini yerlerken davranışlarındaki birçok şey bana bizim davranışlarımızı anımsattı. O genç adam gibi benim de her zaman anlatacak bir şeylerim olur, nişanlımsa susar. Genç adamın ağzından çıkan her şeyde tehdit vardı. Tehdit, hepsi tehdit. Kızın yirmi bir yaşında olduğunu (Adam daha mı yaşlı?, daha mı genç?), eğitimini (hukuk!) yarıda bıraktığını duyuyorum. Ara ara çıkışsızlığını fark ediyor ve o zaman bilim (hukuk?) içerikli okumalara sığınıyormuş. Adam 'kötüleşiyor', kız onda gittikçe artan bir -kendi deyimiyle- 'fiili vahşet' görüyormuş. Adam gitgide babasına benziyor, bu da kızı korkutuyormuş. Erkek kardeşlerin ve kuzenlerin suratına atılan yumruklardan, ağır fiziksel yaralanmalardan söz ediyor; güveni suiistimalden, adamın gaddarlığından. Sonra şöyle diyor: "Wartbergkogel güzeldi." Adamın takım elbisesini ve içine giydiği yeni gömleği beğenmiş. İkisinin okul yolu zifiri karanlık bir koru ormanından geçiyormuş, oraya girince korkuyorlarmış, bunu hatırladılar: Göllersdorf'tan kaçan ve mahkûm kıyafetiyle koru ormanında bir ağaç gövdesinin üstüne yığılmış, kafasındaki derin yaradan kan kaybından ölmüş, tilkiler tarafından parçalanmış halde buldukları bir mahkûmu. Bir *erken doğumdan* ve bir para transferinden söz ettiler ... Birden öğrendim ki dört gündür Steiermark'tan uzaktaydılar; önce Linz'e, sonra Steyr'e, sonra da Wels'e gitmişlerdi. Nasıl bir bagajları var, diye düşündüm. Görünüşe bakılırsa yüklü bir bagaj, çünkü otel sahibesi zar zor taşıymıştı, sesleri hâlâ duyuyorum, birisi birinci kattaki yabancı odalarına çıktığında aşağıdan duyuluyor. Otel sahibesi iki kez yukarı çıktı. Bu arada, diye düşündüm,

oda ısınmış olacak. Nasıl bir oda? Kışın taşra otellerindeki zorluk, ısıtmadır. Odun sobaları, diye düşündüm. Kışın taşrada hemen her şey ısıtma odaklıdır. Genç adamın ayağında kaba saba, kalın tabanlı, genç kızın ayağındaysa şehir işi, ince tabanlı mokasenler olduğunu gördüm. Genel olarak, diye düşündüm, kız bu bölgeye ve bu mevsime hiç uygun olmayacak şekilde giyinmiş. Muhtemelen bu ikisi, diye düşündüm, taşrada kalmayı planlamamışlardı. Neden Mühlbach? Eğer mecbur değilse kim Mühlbach'a gelir? Sonra bir yandan ikisinin yemeği bitirmiş artık sadece bira içerken konuştuklarını dinledim, bir yandan da durmadan yazdıklarımı okudum ve bunun bütünüyle işe yaramaz bir mektup olduğunu düşündüm; saygısızca, haince, akılsızca, yanlışlarla dolu. Böyle yazamam, diye düşündüm, böyle olmaz; ve gece uyuyup ertesi gün yeni bir mektup yazmayı düşündüm. Mühlbach'taki gibi bir tecrit, diye düşündüm, sinirleri harap ediyor. Hasta mıyım? Deli miyim? Hayır, hasta değilim ve deli değilim. Yorgundum ama bir yandan da bu iki genç insan yüzünden misafir salonundan çıkıp birinci kata, odama gidemiyordum. Kendi kendime, saat on bir, git yat diyor ama gitmiyordum. Bir bira daha söyleyerek oturmaya devam ettim ve mektup kâğıdına desenler, yüzler karaladım; daha çocukken daima can sıkıntısından ya da gizli bir meraktan, üzeri yazılı kâğıtlara karaladığım hep aynı yüzler ve desenler. Keşke bu iki genç insan, bu âşıklar konusunda birden kafam netleşirse, diye düşündüm.

Otel sahibesiyle sohbet ederken bir yandan da iki yabancıyı dinliyordum, her şeyi duydum ve birdenbire, onların *kanun kaçağı* olduğu düşüncesine kapıldım. Tek bildiğim, bu ikisinin akşamın bir vakti posta otobüsüyle Mühlbach'a gelip bir oda tutmasının normal olmadığıydı ve asıl dikkatimi çeken, ikisinin karı koca gibi tek bir odada kalmasına otel sahibesinin izin vermesiydi; ki aslında ben bunu doğal karşılıyor ve kılımı bile kıpırdatmıyor, gözlüyor, merak ediyor, duygudaşlık kuruyor, hiç şüphesiz müdahale edilmesi gereken bir durum olduğunu düşünmüyorum. Müdahale mi? Bir anda suç bağlamında kafamda ikisiyle oynamaya başlıyorum, tam o sırada genç adam yüksek sesle, emredercesine hesabı istiyor, otel sahibi yanlarına giderek yiyip içtiklerini hesaplıyor ve genç adam cüzdanını açtığında içinde çok para olduğunu görüyorum. Çiftçi

çocukları, her ne kadar anne babaları onlara pek bir şey koklatmıyor olsa da, diye düşünüyorum, kendilerine açık olan banka hesabından ara sıra yüklüce bir meblağ çeker ve bu parayı bir kızla yiyiverirler. Otel sahibesi onlara sabah kaçta uyandırılmak istediklerini soruyor, genç adam “Sekizde” deyip şöyle bir bana baktıktan sonra masaya otel sahibesinin kızı için bahşiş bırakıyor. İkili misafir salonundan çıkarken saat on bir buçuk. Otel sahibesi bardakları toplayıp yıkıyor ve sonra gelip yanıma oturuyor. Bu ikisinin ona şüphe uyandırıcı gelip gelmediğini soruyorum. Şüphe uyandırıcı mı? “Tabii ki,” diyor açık açık. Bir kez daha en bayağı şekilde bana yaklaştırmaya çalışıyor ama onu, el fenerini göğsüne dayayarak itiyor ve ayağa kalkıp odama gidiyorum.

Yukarısı tamamen sakin, hiçbir şey duymuyorum. İkisinin hangi odada olduğunu biliyor ama hiçbir şey duymuyorum. Çizmelerimi çıkarırken bir gürültü duyar gibi oluyorum, evet, bir gürültü. Uzunca bir süre kulak kabartıyorum ama hiçbir şey duymuyorum.

Sabah saat altıda, sadece dört saat uyudum ama daha fazla uyuduğum başka zamanlardan daha zindeyim, diye düşünüyorum ve aşağıdaki misafir salonunda yerleri silen otel sahibesine hemen, ikisinin ne yaptıklarını soruyorum. Bütün gece zihnimi meşgul ettiklerini söylüyorum. Otel sahibesi genç adamın sabahın dördünde kalkıp otelden çıktığını söyledi, nereye gittiğini bilmiyormuş, kız ise hâlâ odasındaymış. Otel sahibesi bu kez, ikisinin hiç bagajı olmadığını söyledi. Bagaj yok mu? O halde kendisinin, yani otel sahibesinin dün akşam ikisinin odasına çıkardığı o ağır şeyler neydi? “Odun.” Evet, odun. Şimdi, genç adamın sabahın dördünde çıkıp gitmesinin ardından (“Uyanıp onu izledim,” dedi otel sahibesi, “soğukta, paltosunu giymeden gitti” ...) bu ikisi ona “tekinsiz” geliyormuş. Onlardan pasaport ya da kimlik istedi mi diye sordum. Hayır, ne pasaport ne kimlik. Bunun cezası olduğunu söyledim ama bunu hiçbir yere varmayan bir ses tonuyla söyledim. Kahvaltı ettim ama bir yandan da sürekli iki yabancıyı düşünüyordum ve gördüğüm kadarıyla otel sahibesi de onları düşünüyordu; ve müfettişle görev başında geçirdiğim bütün sabah boyunca –bir kez bile görevi bırakmak zorunda kalmadım– iki yabancı zihnimi meşgul etti. Müfettiş neden ikisinden hiç bahsetmedim bilmiyorum. Aslında, bu işin uzun (saatlerce?) sürmeyeceğini ve bunun müdahale anlamına

geldiğini düşünüyordum. Müdahale mi? Nasıl ve neye dayanarak müdahale? Müfettişe olayı anlatayım mı, yoksa hiçbir şey anlatmayayım mı? Mühlbach'ta iki sevgili! Güldüm. Sonra susup işimi yaptım. Çıkarılacak yeni nüfus listeleri vardı. Müfettiş karısını Grabenhof Sanatoryumu'ndan çıkarıp Grimmen'dekine getirmek için uğraşıyor. Bunun çok fazla dilekçe işine, çok fazla paraya mal olduğunu söyledi. Fakat Grabenhof'ta karısının durumu kötüleşiyormuş, Grimmen'de daha iyi bir doktor varmış. Kendisinin bir tam gün izin alması, Grabenhof'a gitmesi ve karısını Grimmen'e getirmesi gerekecekmiş. Karısıyla Mühlbach'ta geçirdikleri yirmi yıl, Hallein şehrinden olan karısını ölümcül hasta etmeye yetmiş. "Normal bir insan temiz havada, bulunduğumuz yükseklikte akciğer hastası olmaz," dedi müfettiş. Ben müfettişin karısını hiç görmedim, çünkü Mühlbach'ta bulunduğum süre boyunca evine hiç gelmedi. Beş yıldır Grabenhof Sanatoryumu'nda yatıyor. Müfettiş nişanlımı sordu. Onu tanıyor, hatta nişanlımın Mühlbach'a son gelişinde onunla dans etti, bu yaşlı, şişman adam, diye düşünüyorum ona bakarken. Fazla erken evlenmenin "delilik", aynı şekilde fazla geç evlenmenin de "delilik" olduğunu söyledi. Sabahın ikinci yarısında ("Yaz" diye emrederek) nişanlıma nihai mektubumu yazmama izin verdi. Bir anda mektup için kafamı topladım. Bu iyi bir mektup, dedim bitirdiğimde kendi kendime, içinde en ufak bir yalan yok. Onu çabucak postaya vereceğimi söyleyerek posta otobüsüne gittim, motoru çalışıyordu ve sürücüye mektubumu verir vermez hareket etti, o gün sürücü hariç içinde tek bir kişi yoktu. Hava eksi yirmi bir derecedi; bunu otel sahibi sahanlıkta durmuş, eliyle beni içeri çağırırken otel kapısının yanındaki termometreden okumuştum. Saatlerdir gidip gelip kızın bulunduğu odanın kapısını tıklattığını ama cevap alamadığını söyledi, "Ses yok". Hemen birinci kata çıkıp odanın kapısını tıklattım. Ses yok. Bir kez daha tıklattım ve kıza açmasını söyledim. "Açın! Açın!" dedim birkaç kez. Ses yok. Odanın ikinci bir anahtarı olmadığı için kapıyı kırmak zorunda olduğumuzu söyledim. Otel sahibi tek kelime etmeden, kapıyı kırmama razı oldu. Vücudumun üst kısmıyla kasasına bir kez kuvvetlice yüklenmem yetti, kapı açıldı. Genç kız çift kişilik yatakta çaprazlama yatıyordu, bilinci kapalıydı. Otel sahibesini müfettişe yolladım. Kızda ağır bir ilaç zehirlenmesi

teşhis ettim ve pencere kulpunda asılı paltoyu alıp üstünü örttüm; belli ki bu, genç adamın paltosuydu. Acaba kendisi nerede? Hiç telaffuz etmeden herkes kendine genç adamın nerede olduğunu soruyordu. Genç kızın, genç adam (nişanlısı?) ortadan kaybolduktan sonra intihar teşebbüsünde bulunduğunu düşündüm. Yerde sağa sola saçılmış tabletler duruyordu. Müfettiş şaşkına dönmüştü. Şimdi artık doktor gelene kadar beklemek gerektiğini söyledi ve yukarıya, Mühlbach'a doktor getirtmenin ne kadar zor olduğunu hepimiz bir kez daha gördük. Müfettiş, doktorun gelmesinin bir saat sürebileceğini söyledi. İki saat. Mühlbach'ta asla doktora ihtiyaç duyacak duruma gelmemeli, dedi. İsimler, bilgiler, diye düşündüm, bilgiler, ve kızın çantasını karıştırdım ama nafile. Paltoda, diye düşündüm ve kızın üstünü örttüğüm paltoda cüzdan aradım. Gerçekten de paltoda genç adamın cüzdanı vardı. Pasaportu da paltodaydı. WÖLSER ALOIS, DOĞUM 27.1.1939 RETTENEGG, RETTENEGG/MÜRZZUSCHLAG, diye okudum. Adam nerede? Kızın nişanlısı? Misafir salonuna inip telefonla olayı bütün birimlere bildirdim, bu bana Wölser'e yönelik bir tutuklama emri için yeterli geldi. Doktor acilen gelmeli, diye düşündüm ve yarım saat sonra geldiğinde artık çok geçti: Kız ölmüştü.

Bu her şeyi kolaylaştırıyor, diye düşündüm, genç kız Mühlbach'ta kalıyor.

Otel sahibesi, ölünün otelden çıkarılıp morga götürülmesi konusunda ısrar etti. Kız orada, meraklı Mühlbachlıların aralıksız bakışları altında iki gün boyunca yattı, anne babası bulunup üçüncü gün nihayet Mühlbach'a gelene kadar, Wölserler, Wölser'in anne babası aynı zamanda kızın da anne babasıydı, herkesin dehşetle öğrendiği üzere genç kızla genç adam kardeştiler. Kız derhal Mürzzuschlag'a götürüldü, anne babası cenaze arabasına eşlik ettiler. Erkek kardeş ve oğul bulunamadı.

Dün, ayın yirmi sekizinde beklenmedik bir şekilde iki oduncu onu Mühlbach'ın üstünde kalan orman sınırının hemen altında donmuş ve üzeri kendisi tarafından vurulan iki ağır dağ keçisiyle örtülmüş halde buldu.

Midland Stilfs'te

Yabancılar, yetişme şeklimize aşina olmayanlar, İngiliz geldiği zamanki tutumumuzu delice, bizi, Stilfs'teki ortamımızı yapay, dayanılmaz bulabilirler. Devamlı olarak dostumuzun bizi aniden ziyaret edeceği, birdenbire Stilfs'te belireceği korkusuyla –bütün yıl bundan korkuyoruz– yaşadığımız halde, bir yandan da sürekli şöyle düşünüyoruz: Keşke dostumuz aniden çıkagelse, burada olsa!, çünkü bizim için özellikle kış sonuna doğru burada, Stilfs'te, dağlarda, daha doğrusu mutlak doğa sıfatıyla buraya sınırsızca hâkim olan yüksek sıradağlarda tek bir davetsiz misafir, tek bir ecnebi olmak-sızın uzun, çok uzun süre yalnız kalmaktan, kendimize tabi olmaktan daha ürkütücü olan, hepimiz için zamanla daha tehditkâr hale gelen bir şey yok. Ziyaretçilerden korkuyor, hatta nefret ediyor ama bir yandan da dış dünyayla bütün ilişkisi kesilenlerin ümitsizliği içinde onlara yapışıyoruz. Kaderimizin adı Stilfs, ebedi yalnızlık. Aslında bizi ara sıra, tabir caizse makbul kişiler sıfatıyla ziyaret edenler parmakla sayılacak kadar azdır ama bu makbul kişilerin bizi ziyaret etmelerinden de korkuyoruz, çünkü bizi ziyaret edebilecek bütün insanlardan korkuyoruz, herhangi bir insanın bizi aniden ziyaret etmesine yönelik müthiş bir korku geliştirdik, oysa bir insanın –ve sık sık şöyle düşünüyoruz: Nasıl bir insan olduğu fark etmez, isterse gayrinsan olsun!– bizi ziyaret ederek sıradağ eziyetimizi, ömür boyu sürecektir talimimizi, yalnızlık cehennemimizi sekteye uğratmasından daha büyük hevesle beklediğimiz bir şey yok. Kendi kendimize olmayı kabullendik ama yine de sık sık, bir insanın Stilfs'e gelebileceğini düşünüyor ve biri bizi ziyaret ederse, o insanın bizi ziyaret etmesi saçma ya da zararlı ya da zararlı ve saçma olur mu bilmiyor, bu insanın yukarıya, Stilfs'e gelmesi gerekli mi, bu bizim yalnızlık kuralımızın haince ihlali mi olur yoksa kurtuluşumuz mu diye kendimize soruyoruz. Aslında hâlâ yukarıya gelenlerin çoğunu, hâlâ yukarıya, bize gelme cesaretini gösteren birkaç kişiyi –tecrübe ve söylentiler karar vermelerini

zorlaştırıyor, onları Stilfs'i ziyaret edemez hale getiriyor– zararlı buluyoruz. Böyle bir insan çekip gittikten sonra günlerce, içimizde yarattığı tahribatın derecesini düşünüyoruz. Hiç konuşmuyor, suskunluğumuzla ve ahırlarda, harman yerinde, ormanlarda yaptığımız iki kat, üç kat beden işiyle, bu ziyaretçinin bizde yarattığı felç halini önce katlanılır kılmaya, sonra da yumuşatıp ortadan kaldırma-ya çalışıyoruz. Bize aniden baskın yapan bir ziyaretçi tarafından kısa sürede en ağır saldırıya uğradıktan sonra çiftlik işlerimizi yoğunlaştırırken, fiziksel çalışmayı abartarak birbirimizi tüketirken, Stilfs'in bizim için nasıl muazzam bir ceza olduğunun en korkunç şekilde bilincine varıyoruz. Gerçek şu: Kaçıp kurtulmak istediğimiz ama bizi gittikçe daha büyük bir acımasızlıkla hapseden, aşılamaz bir daimilik haline gelen Stilfs, alışkanlıktan ötürü sevdiğimiz ama akli sebeplerden ötürü en derinden tiksindiğimiz, hatta neredeyse küçük düşürücü bir iptilayla nefret ettiğimiz Stilfs; çocukluğumuzun en başından, ilk döneminden ve daha ileriki döneminden ve çocukluk sonrası dönemden tanıdığımız bu insanlar çeşitli tatil ve eğitim yerlerinden gelerek çeşitli amaçlarla burayı ziyaret ediyorlar; keyfetmek ya da kara çalmak ya da yok etmek amacıyla. Bu insanların hiçbirisi akraba değil, akrabalar artık gelmiyor. İleride gelirlerse o da gönülsüzce, sırf ölmek ya da mirasa konmak amacıyla oluyor. Bizi hâlâ ziyaret eden insanlar akrabamız değiller, biz de temas noktalarını sorguluyoruz. Bütün bu insanlar meraklı turşucudan başka bir şey değiller, büyük bir kısmı bağıra bağıra konuşuyor ve her şeyi suiistimal ediyor ama yine de, diye düşünüyoruz, değişiklik namına bir kez olsun Stilfs'te bizimkinden farklı konuşma şekilleri, bizimkinden farklı düşünceler vesaire; ve sonra bu insanın bizi yüzüstü bıraktığını düşünüyoruz, böylece kendimize ihanet etmiş oluyor ve günler, haftalar boyunca neden bu insanı daha ilk anda duvarın üzerinden aşağıya fırlatmadığımızı düşünüyoruz vesaire. Yukarıya çıkan ziyaretçiler bizim için zaman kaybı ve dolayısıyla mutsuzluk anlamına geliyor. Fakat bizi mutlu eden az sayıda, tek tük insan da var. İngiliz bizim için işte böyle bir ziyaretçi. Fakat buraya geldiğinde o da Stilfs'in ne olduğunu söylüyor; Stilfs'in ne olduğunu bilmediğimizi, Stilfs'in ne olduğunu itiraf etmediğimizi, Stilfs'ten nefret ettiğimizi, Stilfs'e karşı hiç durmadan en büyük iftira suçunu işlediğimizi vesaire, Stilfs'in bizde bıkkınlık,

hissizlik ve umutsuzluk yaratmasını –çünkü neden ki?– anlayamadığını. *Sûkûnet* ve *odaklanma imkânı*, diyor; burada hep duyduğumuz, Stilfs'in tam tersini ifade ettiği herkesin bize söylediği sözler. Bütün bu insanlar boşboğazlık suçunu bize mütemadiyen, her fırsatta Stilfs'in aslında ne olduğunu, bizim Stilfs'in o olduğunu bilmediğimizi düşündükleri şeyi söyleyerek işliyorlar, yıl boyunca bütün dünyayla aptal bir güven ilişkisi kuran ve ihtiyaçlarını büyük şehirlerde karşılayan bu insanlar. Ahmak bir amatörün uzmana çağımızın utanmazlığıyla ve büyük bir kibirle uzmanlık alanını anlatması gibi, ziyaretçilerimiz de bize Stilfs'i anlatıyorlar. Devamlı açık ağızlarından çıkan her şey, bizim bilmediklerimizi bildiklerini söylüyor. Ziyaretçilerimiz mütemadiyen, onlara göre bizim de yine mütemadiyen sorduğumuz, Stilfs'e dair soruları cevaplıyorlar; oysa biz ziyaretçilerimize hiçbir zaman Stilfs'e dair tek bir soru bile sormadık. Çünkü Stilfs hakkında her şeyi biliyoruz. Ziyaretçilerimizin Stilfs hakkındaki görüşleri bizi ilgilendirmiyor, çünkü biz onu onyıllardır tanıyoruz. Oysa toplasan en fazla on dört kez bir gün bir gece Stilfs'te kalan İngiliz bile bize Stilfs'i anlatıyor. Söylediğine göre, tam on beş yıl önce bugün burada, Stilfs'te Yüksek Duvar'dan aşağıya, Alz'a kafa üstü düşüp ölen kız kardeşinin mezarından uzaklaşırken kendisi, yani Midland, bizim –ki sadece beni ve Franz'ı değil, Olga ve Roth'u da, hepimizi kastediyordu– en ideal yerde yaşadığımızın bilincine varmış. Bizim için daha ideal bir yer tahayyül edemiyormuş. Hatta burada, Stilfs'teki ideal şartlarda kendimizi geliştirmemiz hususunda kasten suskunluğa büründüğümüzden şüpheleniyormuş; muhtemelen –böyle ifade ettiberrak kafalarımıza uygun şekilde son derece değerli ortak ya da ayrı ayrı bilimsel çalışmalarımız varmış. Gerçi espri yapıyordu, “Çığır açan zihinsel ürünler,” dedi ama söylediklerinde gayet ciddi. Stilfs'teyken, avluda yürürken, buradaki her şeyi *Stilfs* mefhumu altında toplanmış halde içine çekip dikkate alırken bizim, Franz ve benim üzerinde çalışarak artık kaybedilmesi mümkün olmayan bir bilim, gerçekte kendimizin bile uzun zamandır düşünmediğimiz bir bilim haline getirdiğimiz materyalin ne kadar muazzam olduğunu hissediyormuş. Tamamlanmış bir doğa tarihi eserini geride bıraktığımızı, ancak kendisinin anlayamadığı sebeplerden ötürü yayımlanmasını reddettiğimizi tahmin ediyormuş. En

saçma şekilde dünya ürküntüsünün arkasına sığınıyormuşuz. Dedi ki: Stilfs'in dışında kendisi için, hiçbir insan için artık mümkün olmayan şey burada mümkünmüş. Gelişimimize dair kanıtları varmış; bizdeki her şey, hayal edebileceğimiz oranda ilerlemiş olduğumuzun kanıtıymış. Stilfs'te, bizim aramızda kendini geri kalmış hissediyormuş. Şimdiye kadar yaptığı her şey, ilk adımda takılıp kalmış. Beynindeki başlangıç süprüntüsünün hakkından gelme yolundaki bütün çabaları hem kendi tabiatında hem de dış tabiatta boşa gitmiş. Gaddarlığı tescilli bir çevrenin büyüklük hezeyanı onun için ömür boyu ölümcül bir mutsuzluk olmuş. Büyük şehirlerde, sırf onların ahmaklığında boğulmamak için bütün enerjisini kullanmak, harcamak zorunda kalmış; öte yandan o cemiyet olmadan da yaşayamazmış. ("Kitle bütününü aşınmış!") Biz ise kurtarılmışız, Stilfs'te kurtarılmış durumdaymışız, Stilfs'i tanımış, onu en güzel şekilde ele geçirmişiz. Burada gelecek engelsizce önümüzde uzanıyormuş. Franz kendi yoluna gidermiş, ben kendi yoluma. Stilfs'te bizimle ilgili her şey net, kendisi için net *ötesiymiş*. Oysa söyledikleri ne kadar yanlış; gerçek, düşündüğünün tam tersi. *Küçük zorluklar*, diyor ki o şanslı halimizle kendisinden ölesiye korkmayalım; ve bizim için duvara Stilfs'in bütün avantajlarından oluşan bir liste yapıyor, onun deyimiyle hepsi dehşet verici ve birkaçı gülünç ufak kusurlar ama bize, öyle hissediyoruz ki düşünmeden saydığı küçük kusur ve zorluklar aslında son derece büyük ve söylediğim gibi Stilfs bizim için ideal değil, ölümcül. Varoluşumuz ölümcül bir varoluş. Stilfs, yaşamın sonu. Fakat Stilfs'in ne olduğunu söylersem beni deli addederler. Franz da aynı sebepten ötürü Stilfs'in ne olduğunu söylemiyor. Olga'ya soran yok, Roth ise cevap veremeyecek durumda. Tabii ki hepimiz deliyiz. Fakat bir insan hiç durmadan yüzde yüz yanlış olmakla kalmayan bir şey iddia ediyor ve bu iddiayı ortaya koymak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorsa, hatta mevcudiyeti temelde ve gerçekte başka hiçbir şeyden değil, sırf bu iddiadan, her halükârda böyle bir iddiadan ibaretse, işte o zaman sinirler sıkı bir sınavdan geçer. Stilfs! Biliyorum ki ben bizat –aynı şekilde Franz da– en ağır ve tam da bu yüzden en affedilmez biçimde –tıpkı Franz gibi– Stilfs'e mahkûm olduğum ve Stilfs cezamın infazı gerçekleştiği anda, en temel düşüncelerimi bile delice görerek onlardan vazgeçtim. Gerçi ben de –tıpkı Franz

gibi– aşağıda Basel'da, Zürih'te, Viyana'da şuna inanıyordum: İleride Stilfs'te –ki bütün insanlar arasında daima bir sessizlik ve huşu timsali sayılıyordu, oysa gerçekte hiçbir zaman yükseklerde konumlanmış (gerçi olağanüstü sayılacak) bir kalınkafalılık ve ahmaklık membaından, bir eğitim öğretim ahmaklığı merkezinden başka bir şey değildi– ileride Stilfs'e gittiğimde, Basel, Zürih, Viyana ve son olarak zihinsel açıdan tamamen yetersiz beslenmiş Innsbruck'ta düşünemediklerimi düşünebilecektim, benim (ve Franz) için bütün bu eğitim şehirlerinde mümkün olmayan şey mümkün hale gelecekti, bütününü başarı vaat eden zihinsel yeteneklerime uygun şekilde gelişebilecektim; aynı şekilde Franz da aşağıdaki öğrenci önemsizliğinden bir sıçrayışta yukarıda bizi bekleyen Stilfs'e ulaşarak kendini kurtarabileceğine inanıyordu; yükseklerle, güven uyandıran dağlara inşa edilmiş bu mülkte korkunç olanın verimli olana, hatalılığın tamlığa, belirsizliğin netliğe dönüşeceğine, zihinsel baskının zihinsel hazza vesaire ama yanıldım, Franz da yanıldı: Stilfs'te bizden, iki perişanın sefaleti hariç hiçbir şey olmadı. Aşağıdayken iyiye gidişi düşünüyorduk. Yukarıda radikal bir kötüye gidiş yaşandı. Gece sık sık uyanıp kendi kendime şöyle diyorum: Stilfs'te kendini mahvettin!, ya da: Stilfs'te seni mahvettiler! Stilfs taş duvarlardan, kayadan, saçmalık havasından başka bir şey değil. Stilfs hiçbir şey değil. İnsanlarsa yukarıya gelerek bize Stilfs'in ne olduğunu söylüyorlar. O sapıkça zihinsel kısa devreleriyle yukarıya geliyorlar; tıpkı şu anda, ben onu pencereden gözlerken avluda gidip gelen, zengin bir anne babanın oğlu ve dağ fanatığı olan İngiliz gibi. Ben onu görüyorum, o beni görmüyor. “Stilfs'te kolları sıvamalı, dünyayı değiştirmeli!”; böyle dediğini duyuyorum. Yine de İngiliz'i seviyoruz. Buraya geliyor, odasına gidiyor, banyo yapıyor, sonra da bütün akşam onda olan (ve bizde olmayan) fikirlerden ve bu fikirlerin gerçekleştirilmesine dair inancından bahsediyor; uygulama her şeymiş. Almancayı İngilizce kadar ustalıkla kullanıyor; ikisinde de o kadar iyi ki, sanki ikisi de başından beri kendi dili. Almanca-İngilizce cümlelerinin içinde, ritmik bir prensibe tabi Fransızca kelimeler de oluyor. Sözünün kesileceğine ihtimal vermiyor. Kendi cümle kurma becerisinden keyif alıyor. Cümleleri kısa, sesini hep aynı seviyede tutuyor, iniş çıkış olması beklenen yerlerde adeta prensip olarak vurgu yapmıyor.

Bu, diye düşünüyor insan hemen, en büyük iddialara alışkın biri. Franz metafiziksel bir yorum yapıyor. Görünüşe göre Midland artık iyiden iyiye politik bir kafa olmuş. *Uygar olanı*, diyor Midland, hastalık ele geçirmiş. Bilim henüz bu hastalığı nasıl tanımlayacağını bilmiyormuş. Fakat söz konusu olan, ölümcül bir hastalıkmuş. Kafasındaki en yüksek hızlar. Yazarlardan, zihinsel bir soğuklukla bahsediyor. Sanattan horgörüyle. Felsefeden alayla. Bilimden de kilise kadar nefret ediyormuş. Halk günümüzde de sadece homurdanan eblehlikten başka bir şey değilmiş. Yıkamak, yaratmamış. Bu fanatik, bütün devletlerin tahliyesinden bahsediyor. İşte şurada yürüyen, birkaç saat önce artık her şeyin son derece tiksiniç olduğunu söyleyen adam. Bu insan beni nasıl da inanılmaz şekilde büyülüyor, diye düşünüyorum, yıllardır ancak duyduğlarımızdan bildiğimiz bir dünyanın işaretleriyle donanmış, dürüst olmak gerekirse artık o dünya hakkında en ufak bir fikrimiz yok, hatta bir anda oraya dönmemize izin verilse dönmeye cesaret edemeyiz, bizim için bütünüyle anlaşılmaz hale gelmiş bir dünya ve Midland kendine özgü şaşırtma becerisiyle ansızın o dünyadan Stilfs'e geliyor, sert bir sonsuzluk kütlesinin yüzeyinde belirir gibi, artık bizim için dışına çıkma ve aşağısına inme imkânı kalmayan Stilfs'e, onu gözlüyorum, hızlı adımlarla –çok iyi görünen, genç bir beden, diye düşünüyorum– sabah güneşinin soğuk, yapay bir yeşillik verdiği avlu alanında geometrik bir şekil çizmesini, onun, babası yirmi beş yıl önce benim babamla birlikte daha o zamanlar onların değersizliğiyle mücadele eden Londra Üniversitesi'nde okumuş olan bu tepeden tırnağa Britanyalının, görünüşe bakılırsa kendi bedeni üzerindeki kontrolünü gittikçe daha rafine hale gelen bir zarafetle süsleyişindeki zahmetsizliği düşünerek hâlâ Stilfs'te bulunduğu zamanı, buradan ayrılana kadarki birkaç saati geçişi. Bu, diye düşünüyorum adamı gözlerken, onun alışkanlığı, kafasını meşgul eden düşünceleri, ara sıra yüksek sesle söylediği, bu düşüncelere dair kelimelerle –ki buradan yola çıkarak düşüncelerindeki ağırlık dağılımına esaslı biçimde ulaşılabilir– beynine iletiyor. O bütün akşam çeşitli konularda konuşurken, İngiltere ve bütün Avrupa'dan bir yığın havadis sayıklarken, doğaçlama yaparken, ben onun aslında tek bir şeyle ilgilendiğini fark ettim: Beyninin yaklaşık otuz yıllık süreçte edindiği ve bu zaman zarfında beyninde en kati şe-

kilde yığılan şeyleri tamamen kendine özgü doğasının bir eseri için kötüye kullanmak, yıllardır başka bir şey düşünmüyor, tek düşündüğü: doğuştan sahip olduğu muazzam fikir deposunda bulunan ve artık taşmakta olan her şeyi siyah beyaz bir eserle dış dünyaya, yani kafasının dışındaki dünyaya da onaylatmak. Sık sık, muhtemelen bu durumun farkında olmadan *gerçekleştirme* kelimesini kullanması ve söylediği neredeyse her şeyin *uygulama* kavramıyla ilintili olması önemsiz sayılmaz. İşte şurada yürüyen, alışkanlığı olduğu üzere yılda bir kez kız kardeşinin mezarını ziyaret eden adam. Söylediğine bakılırsa kız kardeşinin mezarı başında hiçbir şey hissetmiyormuş, onun yüzünü hatırlamıyor, kız kardeşini uzun zamandır gözünde canlandıramıyormuş; mezarın başında dururken sadece bu mezar ziyaretinin sıkıntısını hissediyor, kendinden tiksinti duyuyor, içinde kendine karşı bir horgörü yükseliyormuş. Ölü kültü bir iğrençlikmiş, diğer her kültürten daha tiksindirici. Zaten ayrıca her yıl Stilfs'e gelmesinin sebebi muhtemelen artık uzun zamandır onun içindeki hiçbir şeyde yer almayan ölü kız kardeşi, hayattayken de hiçbir şekilde yakın ilişki içinde olmadığı bu ölü değilmiş. Sebep kız kardeşi değil, Stilfs'miş; oysa şimdiye dek Stilfs değil, ölü kız kardeşi olmuş. Kız kardeşi, "mezar taşının altındaki hiçlik" (Midland), hayattayken ona daima tamamen yabancı bir insan gibi gelirmiş, ona düşkün olmak şöyle dursun, onu hiçbir zaman sevmemiş; ölünce birdenbire, kazadan sonra –ki bir tek bunu hatırlıyor, ölüyü de değil, sadece onun ölümüne yol açan koşulları, kaya çıkıntısını vesaire, Alz'ın gürleyişini– ölümünden sonra birdenbire suçluluk ona azap çektirmeye başlamış. Kız kardeşi –böyle ifade etti– onun yanında yaşadığı müddetçe kızla pek az ilgilenmiş, hatta hiç ilgilenmemiş. Kendisine göre tamamen içi boş bir varlık olan kız kardeşi ona daima hiç umurunda olmayan bir insan gibi görünmüş. Şimdi bu suçluluk alışkanlığı dönüşmüş. Onu Stilfs'e getiren kız kardeşi değil, Stilfs'miş. Bizmişiz. Stilfs'e geliyormuş. Seviniyormuş. Midland, diye düşünüyorum, keyifli bir ruh halinden o kadar uzak ki, her an tekrar öyle bir ruh haline girebilir, bizim gibi değil, biz keyifli bir ruh hali, hatta onun deyişiyle yaşama şevki için artık hiçbir şekilde kendimize izin vermiyoruz. İngiliz'i birçok kez gülerken gördüm; Stilfs'te değil de İngiltere'de veya Stilfs'ten daha da uzak bir yerdeyken belleğimde

belirdiğinde –ki umutsuz anlarda genellikle böyle oluyor– gülerken görüyorum. Babası sadece “şakacı bir insan”mış, annesiye “mucizevi doğanın hain bir hilesi”. Şaşırtma sanatı. Bir gün zarfında Nepal’den geldiği halde yorgunluktan eser yok, seyahat izlenimleriyle dolu, içinde birikenleri hiçbir koşulda bir saniyeden uzun tutamayan bir insan olarak hemen ve gittikçe daha da kılı kırk yarararak sabah beşe kadar bu izlenimlerle üstümüze geliyor. Bizim için hiçbir zaman katlanılabilir bile olmayan her şey onun için genellikle katıksız bir zevk. Gazeteler, kitaplar okuyor, en eskileri de en yenileri de son derece büyük bir dikkatle okuyor, konuştuğu konular o sayede bu kadar ilginç. Aralıksız değişen dünyayı incelemekten yorulmuyor ve incelerken onu eleştiriyor, çarpıyor, bölüyor. O, hem genel hem de özel zihinsel deliliğin aydınlatıcısı, tecrübeleri art arda diziyo ve en sonunda her halükârda her şeyi sahtekârlık ve yalan, kandırmaca, dipsizlik, kepezelik olarak görüyor. Güvensizliği en üst düzeyde eğitilmiş. Onun için her şeyin iki yüzü, hangisinin daha büyük, daha kaba saba, daha haince bir alçaklık olduğu asla bilinmeyen iki yüzü olmasaymış kendisi bir İngiliz, bir Midland olmazmış. Söylediğine bakılırsa Avrupalılar komplekslerine gömülmüş durumdalarmış ve artık bu komplekslerinden kurtulmayı başaramazlarmış, onların tarihi artık nihai olarak sona ermiş. Avrupa’da devrim zirvaymış, yüzyıllardır sadece can çekişmeden başka bir şey olmayanı daha da pekiştirip üstünü örtüyormuş, hepsi bu. Fakat günümüzde sonuna, “görme ayrıcalığına sahip olduğumuz” sona gelen sadece Avrupa değilmiş, dünya da sona ermiş. Ancak tam da bu şimdi birdenbire en büyük olanakların, uzaya, evrene en yüksek seviyede odaklanmanın kapısını açıyormuş. İngiliz, söylediklerini başkaları gibi hiç durmadan bayağılaştırmıyor, aslına bakarsanız bahsettiği şeyi o ayan beyan korkunçluğuyla genişletip aydınlatıyor, başka insanlar gibi sürekli daraltmıyor, konularından her birini sonsuzlaştırıyor; başkalarının konularıysa çoğu konuşmada büzüşerek, bildiğimiz üzere, cılız bir madde artığı, bildiğimiz üzere süratle bir hiç haline geliyor. İngiliz gidip gelerek, çeşmeye kadar yürüyüp dönerek benim ya da Franz’ın ona kahvaltının hazır olduğunu, içeri girebileceğini söylememizi bekliyor. Kendisi, onu gözlerken edindiğim izlenime göre, uykusunu almış, oysa ancak sabah altıya doğru odalarımıza çekil-

dik, sonra da odasında, sanırım –ki kapısının altından sızan ışık da bunu kanıtlıyordu–, bir saat daha kitap okudu. Bazı genç insanlar iki üç saatte tamamen uykularını almış, diye düşünüyorum, kafalarını ve vücutlarını normalleştirmek için yeterince enerji toplamış oluyorlar, bizim, Franz ve benimse –Olga hariç, öte yandan Roth da çok uykuya ihtiyaç duyar– altı yedi saat uyumamız gerekiyor, dolayısıyla nispeten daha erken yatıyoruz, tabii, düşünüyorum da, çiftliği her zamanki şekilde işletiyoruz, üstüne bir de çiftlikle ilgili yazışmalar var, Olga'yla ilgili olarak akla gelebilecek bütün doktorlarla, Roth'la ilgili olarak bölge ve eyalet mahkemesiyle yazışmamız gerekiyor. Esasen bu çiftlik iki yüz yıl önce iki üç düzine çalışana göre düşünülmüş ama biz onu, değişmez şekilde, tek başımıza işletiyoruz. Ki bugün, eskisinden daha büyük bir yoğunlukla işletiyoruz, her ne kadar daha verimsiz olsa da, evet, bunu her geçen gün daha net görüyoruz, çiftçilik, hele ki böyle bir yükseklikte, düpedüz saçmalık. Böyle bir çiftlik işletmek intihar demek. Biz –gerçek bu– yıllardır deli gibi çalışıyoruz, korkunç olan da bu, bütünüyle anlamsız. Fakat burada ölümüne çalışmaktan başka çaremiz yok. Üstüne üstlük bütün bunların gülünç olduğunu hissediyoruz. Gün sona erdiğinde tükenmiş oluyoruz ve Stilfs'te bulunduğumuz müddetçe daima tükenmiş durumdaydık, Stilfs'te daima sadece tek bir tükenmişlik halinde var olduk. Doğal halimiz, tükenmişlik hali. İstemeye istemeye en büyük eforu sarf ederek yaşıyoruz, bu da bizi ölümüne tüketiyor. Stilfs'e mahkûm edildiysek, diye düşündük hep, o korkunç iktidar sahipleri, yani anne babamız tarafından mahkûm edildiysek, ömür boyu burada, Stilfs'te kalacaksak –çünkü kurtuluşu düşünmek için bile fazlasıyla zayıfız– Stilfs'i mahvetmek istemiyoruz. Dolayısıyla Stilfs sağlam, işletmesi sağlam, konut yapıları sağlam değil. Konut yapılarının bakımsızlığı hakikaten en uç seviyede, akıl almaz. Bugün çiftliğin işletmesi daha önce hiç olmadığı kadar iyiiken –çünkü uzun zamandır başka hiçbir şeye değil, bir tek ona odaklanmış durumdayız, sadece işletme için buradayız, kendimizden çoktan vazgeçtik ve şunu söylemeliyim ki işletme için vazgeçtik– konut yapıları o kadar harap durumda ki, daha önce böylesini görmedim. İçlerindeki her şey kasvetli bir etki yaratıyor, en kasvetli etkiyi, tavan ve döşemeler göçüyor, üstelik öyle görünüyor ki içlerinde hiç durmadan, en

vahşi şekilde üreyen sıçanların ağırlığı altında, duvarlar ve mobilya bakımsızlığın ta kendisi ve evde sayısı milyarları bulan haşşere'nin her tarafı sarmış olmasından kaynaklanan bir çürük kokusu var, her şey nemli, küflü ve insan boğulacak gibi oluyor. Mobilyaya gelince, en değerlisinden olmalı, atalarımızın zevk ve barınma idili, biz hiç anlamıyoruz. Bütün odalardaki her şey onyıllardır kaderine terk edilmiş vaziyette. Örneğin: Avluya bakan odamızdaki koltukların kılıfları lime lime. Dolap ve çekmecelerin içi talaş dolu. Aynı şekilde resimlerimiz de zaman içinde kendi kendine duvarlardan düştü ve büyük bir kısmı bizim tarafımızdan geri asılmadı. Yerden gelen her sarsıntının ardından –ki Stilfs'te yer her yıl yer birkaç kez sarsılır– tahribat daha da büyüyor. Artık hiçbir şeye el sürmüyoruz. Hiçbir şeyi yerden kaldırmıyor, üstüne basıp geçiyoruz. Şurası bilinmeli ki bütün odalarımız sınırsızca Barok ve Josefin parçalarla tıka basa dolu, her tarafta kutsal ekmek kutuları* ve yazı masaları, annemizin İmparatorluk dönemi takıntısını hâlâ ürpererek hatırlıyorum, bütün o masalar, sandalyeler vesaire vesaire, üstüne de bir yığın rüküş çocukluk ıvır zıvrı. Çok yakında, diye düşünüyorum, burada, Stilfs'te her şey paramparça olacak, tamir edilemez hale gelecek. Bize onyıllardır nefes aldırmayan ve daima boğulacak gibi olmamıza yol açan, fakat aslında Stilfs'te en kıymetli olan şeyi, onun iç dekorasyonunu, çoğu üç yüz-dört yüz yıllık olan ve farklı ülkelerden gelen el yapımı süs eşyasını, en değerli ahşaptan yapılmış yüzlerce aile yadigarını –ki pek çoğu, sanatçı olarak nitelenmesi gereken zanaatkarlar tarafından, yıllarca süren bir çalışmayla özel olarak Stilfs için düşünülmüş ve yapılmıştır–, içinde önce yavaş yavaş ve bulanık, sonra aniden en net ve en temel ümitsizlikle büyüdüğümüz bütün bunları korumak, muhafaza etmek istesek, sırf bunun için burada iki düzine insanın aralıksız çalışması gerekir, üstelik av köşkü, seralar vesaire gibi ek yapılar hariç, onlar da kelimenin tam anlamıyla her gün daha büyük bir sinsilikle çürüyor, ta ki bütününü çürüyene dek, para en ufak bir rol oynamamalı, oysa en büyük rolü oynuyor ve bizim, zamanın zamanla mahvettiği her şeye dair anlayış göstermemiz gerekirdi, halbuki gerçekte bunlardan zerre kadar anlamıyoruz.

* Kilisede Hz. İsa'nın bedenini ve kanını temsil eden kutsal ekmek ve şarabın içinde saklandığı süslü kutu. (ç. n.)

Her tarafta, yerlerdeki ve duvarlardaki bütün bu sanat objelerinde, bir zamanlar hepsini seven Olga'nın on yıldır tekerlekli sandalyeye mahkûm olduğu ve aslında artık orada olmadığı fark ediliyor. Olga, Franz'ı ve beni bütün bu sanat objelerine karşı kabalık ve ahmaklıkla suçluyor. Gerçekten de dekorasyonumuz ömür boyu içimizi daralttı ve ondan nefret ettik. İngiliz'in dün söylediği gibi günümüzde her şey bir anakronizmse, kim bilir Stilfs ne büyük bir anakronizm! Franz dün akşam dedi ki, mantıklı olan, tutarlı olan, hepimizin bir anda kaçıp gitmemiz, hiç tereddüt etmeden kendimizi öldürmemizmiş, çünkü Franz'ın söylediğine göre bizim için bugün artık tek olası akıbet kendimizi öldürmekmiş, nasıl olduğu fark etmezmiş, ne kadar çabuk o kadar iyiymiş ama bunu yapamayacak kadar zayıfız, bunu konuşuyoruz, hem de sık sık, saatlerce, günlerce, haftalarca konuşuyor ve kendimizi öldürmüyoruz, hâlâ yaşamının, hâlâ var olmanın ne kadar saçma olduğunu düşünüyor, biliyor ama kendimizi öldürmüyoruz, daha önce kendini öldürmüş olan örneklerin peşinden gitmiyoruz, ki bizim yaşımızda kaç kişi, bildiğimiz üzere ne gülünç sebeplerle kendini öldürdü, bu sebepler bizim sebeplerimizle kıyaslandığında en gülünç sebeplerle; kendimizi öldürmüyor ve her gün akla gelebilecek her türlü saçmalıkla mücadele ediyoruz, günü anlamsız zanaatlar ve abes hafıza parçalanmalarıyla geçiriyor, eziyet çekiyor, besleniyor, korkuyoruz, o kadar ve dünyanın en saçma şeyi muhtemelen tam da bu, eziyet çekmemiz, beslenmemiz ve korkmamız, en iğrenç bu ama kendimizi öldürmüyoruz, bundan bahsediyor, intihar düşüncesini tek düşüncemiz haline getiriyor ama intihar etmiyoruz. Şimdi avlunun ortasında dikilen İngiliz birdenbire, kapıya vurmadan –ana kapılar ve oda kapıları henüz sürgülenmemiş ve kilitlenmemişti– avluya bakan odaya girdiğinde akşam yemeğimizi çoktan yemiştik. Franz ve ben o sırada, öğleden sonra bizi yine Stilfs'i yakmakla tehdit eden Roth hakkında konuşuyorduk. Oğlanı, bu tehdidine istinaden ondan şikâyetçi olduğumuz takdirde dosdoğru kapatılacağı konusunda uyarmıştık, yıllarca, dedik, tımarhaneye mi yoksa hapishaneye mi kapatılmak istediğine kendi karar verebilirdi, bunun üzerine sakinleşti ve Stilfs'i yakmayacağına söz verdi. Bu oğlanı seviyoruz ve ona ihtiyacımız var, biz ne yiyip içiyorsak ona da aynısını yedirip içiriyoruz ve aslında hiçbir yerde, fazladan bir deliyi, üste-

lik onun gibi güçlü kuvvetli bir deliyi kolaylıkla besleyebilen Stilfs'ten daha iyi durumda olamaz. Stilfs'te olmasaydı çoktan mahkûmların ya da delilerin arasına düşmüştü. Buranın ise en önemlisi, ki bunu kendisi de biliyor ve Stilfs'i yakmadığı, mutfak bıçağını şimdiye kadarkinden fazla ineğe saplamadığı ve daha fazla tavuğun içine bisiklet pompasıyla patlatana kadar hava basmadığı sürece deli olması umurumuzda değil. Roth'un bir sorun olduğunu biliyoruz ama biz de kendimiz için bir sorunuz ve bizim sorunumuz daha büyük. Roth'un taşkınlıklarına mâni olmanın gittikçe zorlaştığı gerçeğini konuştuk, otele gidişlerini yasaklayamayacağımızı –yazın pantolonu ve gömleğiyle Alz'i yüzerek geçip sınırlı bir halde lokantaya gidiyor–, aksine, *ne zaman isterse* vadiye inip Alz'i geçerek lokantaya gitmeli, bunu yaptıktan sonra gece geç vakit, saat üçe doğru veya daha geç de olsa sakinleşmiş bir halde geri geliyor. Roth olmasaydı, Stilfs'e tam bir kaos hâkim olur ve Olga'nın onunla ilgilenen kimsesi olmazdı, çünkü aslında biz, Franz ve ben, kız kardeşimizle ilgilenmiyor, çoğu zaman onu unutuyoruz, oysa Roth ona gerekliliğin çok ötesine geçen incelikler yapıyor. Beceri ve iyi niyetle yönlendirildiğinde en ağır işi, en zor, en nankör ve en akla hayale sığmaz işi memnuniyetle yapan, mert bir işçi. Biz de tıpkı onun gibi harıl harıl çalıştığımız ve en eziyetli işlerden bile kaçmadığımız için kaytarmaya kalkmıyor. Bize saygı duyuyor. Anne babası genç yaşta ölmüş, baba kendini asmış, tek erkek kardeşi iki yıl önce, taşmakta olan Mora Nehri'ni yüzerek geçebileceğine dair on şiline bahse girmiş ve hakikaten Mora'ya atladığı için –Roth ailesi Steiermarklıdır– Mora'da boğulmuş; Roth geldiği yerde, yani Steiermark'ta o zamandan beri kimsesi olmadığından yakını. Tek ve en iyi arkadaşı geçen mart kendini trenin altına attı. İngiliz, üzerinde talihsiz oğlanın fotoğrafı olan ölüm ilanını uzun uzun inceledi. Roth'un intihara mahkûm arkadaşı, yatırıldığı tımarhaneden hafta sonları anne baba ziyareti için eve çıkarılıyordu ve son seferinde tımarhaneye dönmek yerine demiryoluna gitmişti. İngiliz, Roth'un arkadaşının tam on bir martta, doğum gününde kendini trenin altına attığını söyledi. Talihsiz oğlanın giysileri Roth'a kalmıştı, aralarında ayak bileklerine kadar gelen iki de deri pantolon vardı. Artık Roth, ölen arkadaşının giysilerinden başka bir şey giymiyor; İngiliz geldiğinde de Roth hemen

intihar eden oğlanın pazar günü kıyafetini giymiş ve onunla Alz'i yüzerek geçmek suretiyle Stilfs'ten lokantaya inmişti. Çıkarken veda etmiş, İngiliz de her ziyarete geldiğinde yaptığı gibi ona bir kâğıt para, bir poundluk bir banknot vermişti. Her seferinde Roth'a bir poundluk banknot verdi, bunun üzerine Roth da hızla dışarı çıkıp ahıra giderek bugün yediğimiz üç tavuğu öldürdü, pazar günü yiyeceğimiz tavukları cumartesi öldürür, kollarını uzatarak onları kendi etrafında çevirip kafalarını koparır. İngiliz'e avluya bakan odanın kapısının altından, üstünde pazar günü kıyafetiyle her birini gösterdi ve tavuğun normal olduğunu, sadece kafasının olmadığını söyledi, bu yorumu Franz'tan devralmıştı, eskiden bu yorumu hep Franz yapardı, ta ki bu ona birdenbire çok ters gelene dek; bunun üzerine söz konusu yorumu Roth benimsemişti. Pencerede durup onu gözlerken ister istemez, şimdi bende avluda bizi beklemesi mi yoksa içeriye, yanımıza gelmesi mi gerektiğini bilmiyormuş izlenimi uyandıran İngiliz'in –kahvaltı için içeriye girmek üzere davet bekliyor, kimse onu çağırıyor, Franz çağırıyor, ben çağır mıyorum– daha önceki ziyaretleri, Midland'ın daha önceki ziyaretleri aklıma geliyor, belki de, diye düşünüyorum, aşağıda, vadi-deki lokantada arkadaşları onu bekliyor ve o da gitmek istiyor; aynı şekilde aşağıda, Alz kıyısında, oda kiralayan fakir ev sahiplerinden birinin yanında bir genç kız da bırakmış olabilir, kız arkadaşını gece yalnız bırakmıştır, çünkü buraya, Stilfs'e hep yalnız geliyor, başkalarıyla değil, o yukarıda, Stilfs'teyken diğerlerinin aşağıdaki otelde kalmaları ilk defa olan bir şey değil, iki yıl önce de İsveçli arkeologlardan oluşan bir grup aşağıda onu bekliyordu, Kuzey Almanlar, İtalyanlar, farklı ülkelerden bir sürü insanla arkadaş. Bir keresinde bana, asla bir başkasıyla yukarıya, Stilfs'e gelmeyeceğini itiraf etmişti. Franz da penceresinde durmuş onu gözlüyor, diye düşünüyorum, Olga da birinci kattan onu gözlüyor, muhtemelen ahır penceresinden Roth da. İngiliz burada olduğunda huzursuzluğu bize de bulaşıyor. Ona ilham borçluyuz, bir sürü düşünce malzemesi, bir sürü havadis. Fakat yoksunluğumuzu ve sefilliğimizi hissetmiyor. Aksine. Daha önceki bütün ziyaretleri bize düşünecek çok şey, aylarca yetecek düşünce malzemesi verdi. Hakikaten daima doğru anda geliyor. Yukarıda mutlak şekilde tecrit edilmişken aşağıda olup bitenleri nereden bilebiliriz? Gerçek şu ki

Franz ve ben bir yıldan uzun süredir Alz kıyısına bile inmiyoruz. Bir tek Roth dünyayla kişisel irtibatını koruyor. Fakat otelden yukarıya daima alçakça dedikodularla geliyor. Sütü Alz kıyısına götüren de Roth. İhtiyacımız olan öte beriyi alan da Roth; kibrit, şeker, baharat. Aşağıda, vadide gazete okuyan da Roth. Biz kendimiz yıllardır gazete okumadık, çünkü onyıllarca delisi olduğumuz gazete okumaktan bir anda tiksindik, kendimizi bundan menettik. Yukarıya, bize gazete getirmeyi Roth'a kesinlikle yasakladık. Fakat İngiliz bize gazete getirdiğinde, gazete okumaya aç tipler gibi getirdiklerine saldırıyoruz. Radyo dinlemiyoruz. Müzik dinlemeyi seviyoruz ama kız kardeşimizin yanına hiç gitmiyoruz, en fazla günde bir kez, *günaydın* ya da *iyi geceler* demek için. İngiliz her şeyden ne kadar uzaklaştığımızı bir bilse. Fakat ona gerçeği söylemek, gerçeği ikna olacağı şekilde söylemek de saçma olurdu. Çünkü ona varoluşumuzun hayvanca bir varoluştan başka bir şey olmadığını itiraf etmenin ne anlamı vardı ki? Yıllardır muazzam kütüphaneye, içinde üç devasa kitap mirasının –biri büyük büyükbabalarımızdan birinin Padua'da doktor olan erkek kardeşinden, biri anne tarafından büyükbabamızın Augsburg'da yargıç olan erkek kardeşinden, biri de dayımızdan, annemizin Schärding'de değirmen sahibi olan erkek kardeşinden– birleştirildiği o muazzam kütüphaneye yıllardır hiçbirimiz girmedik. İngiliz başlı başına okumaktan nefret ettiğimizi bir bilse. O geldiğinde yazılı şeylere ilgi gösterir gibi yapıyoruz, o gittikten sonra ise en ufak bir ilgi göstermiyoruz. Kütüphaneyi kilitleyip anahtarını Alz'e attığımızı! Bunu bir bilse! İngiliz bilse ki bizim için Stilfs'in ta kendisi olan derdi erdeme çevirdik, bunu da, Stilfs'in gelişimimizin sonu olduğunu gördüğümüz andan itibaren bu sonu hızlandırmak için her şeyi yaparak başardık. Kendimizi öldürmüyoruz ama doğal bir son olmayan doğal sonumuzu hızlandırıyoruz. İngiliz'in, diye düşünüyorum, Stilfs'te etrafı her şeyden habersizlikle çevrili. Fakat Franz İngiliz'i sırdaşımız yapmamamız gerektiğini söylerken haklı, çünkü bunu yaptığımız anda onun içindeki, bizim için paha biçilemeyecek kadar değerli olan şeyi mahvederiz, hatta muhtemelen Midland'ın kendisini de mahvederiz ve bunun sonucu bizim korktuğumuz korkunç şey olur. İngiliz bir daha Stilfs'e gelmez, biz de o andan itibaren boş yere onu bekleriz. İngiliz'e gerçek dışında her şeyi

yutturuyoruz ama bu durumda hiçbir şey yalandan daha gerekli değil. Onun Stilfs'ini tam tersine çevirip kendi Stilfs'imiz yapamayız. Franz beni sık sık, gereğinden fazla şey söyleme konusunda uyarıyor, çünkü hiç kimse, bir anda Stilfs'le ilgili her şeyi söylemeye benden daha meyilli değil, bunun sebebi de İngiliz'in Stilfs'le ilgili her şeyi söylemeyi en çok istediğim kişi olması, İngiliz, ona açıklayamayacaklarımı, yani gerçeği açıklamak istediğim insan, ilk insan ama aslında Midland'a söylenmesi ya da söylenmemesi gerekenleri ihtiyatsızlıkla birdenbire söyleyen ya da söylemeyen hep de Franz. Durumumuz hakkında gerçeği söylemediğimiz ve içyüzümüzü hiç kimseye, İngiliz'e bile göstermediğimiz sürece, İngiliz'in devamlı bahsettiği ama aslında tahmininin tam tersi olan bir sırrı saklamış oluyoruz. Bunun kanıtı sadece ölümümüz olabilir ve olacak; karmaşadan, akıl almaz bir kaostan başka bir şey olmadığımızın ortaya çıkması. Her şeyi sorgulamak, dedi İngiliz dün. Her şey saçma. İşte yürüyor, diye düşünüyorum ve düşünüyorum da, bizim, Franz ve benim yaş dışında hiçbir ortak noktamız olmayan, hatta tam tersi olan bu insan ne kadar deli, fitneci, sorgulayıcı. Düşündüğünde o da benim gibi ölü olduğunu düşünüyor olabilir; bizi, Franz ve beni, aynı şekilde kendisini, aynı şekilde bütün var olanları oluşturan her şeyin geçmiş olduğunu, ölü olduğunu düşünüyor olabilir. Ve aslında sırf bu düşünce –olan her şeyin, yani olmuş olan her şeyin ölü olduğu, şimdiki zamanın bile olduğu için doğal olarak ölü olduğu ama hepimizin zihnini meşgul ettiği, ne yaparlarsa yapsınlar, nerede ve ne olurlarsa olsunlar ve olmak isterlerse istesinler, başka şekilde niteleyemedikleri şeyi hangi başlık altında, yaşam, varlık, varoluş olarak, nitelerlerse nitelesinler, bütün insanların zihnini özellikle meşgul ettiği düşüncesi– bir gelişme ve ilerleme, yakayı sıyırma. Neredeyse hiçbir insan bize ondan daha yabancı ve neredeyse kimse ondan daha yakın değil. Birkaç dille düşünüp konuştuğu ve bu dillere yüksek derecede müzikal-matematiksel bir sanat olarak hâkim olduğu için bizden üstün. Kendini bir alanla, bir bilimle sınırlasa çoktan –bizden dolayı inandığı üzere– sağduyudan bir devasalık üretebilirdi. Fakat kendini bir bilimle sınırlama, uzmanlaşma onun açısından, muhtemelen bundan ölesiye nefret ettiği için, mümkün değil. Devamlı her şeyi her şeyle ilişkilendirmesi ve daima her şeyden her şeyi çıkarsaması

gereken bir insan. *Evensel olana* yönelmeye talimli o çok doğal kafasında hiç durmadan birbirine karışan binlerce fikirden tek birini bile gerçekleştiremeyişinin kökeninde bu var. İşte şurada yürüyen, diye düşünüyorum, eski ve aynı şekilde modern beşerî bilimlerden, bir gübre yığınının bahseder gibi bahseden adam, acı verici sonuçların fena sebeplerinden. İşte şurada yürüyen, diye düşünüyorum, evrenin eksenine itirazı olan adam. Bu insan beni ne çok kez yaraladı ve ben onu ne çok kez yaralamak zorunda kaldım, diye düşünüyorum. Çünkü acımasızlık, hiç sakınmadan kırıncı davranmak çoğunlukla aramızdaki tek çıkış yolu oldu. Zihinsel yakınlıklar, dedi İngiliz bu gece, bizim gibi insanlar arasında olurmuş. Üstelik –kelimesi kelimesine– onunla benim aramda gayritabii yakınlıklar, Franz’la onun arasında en tabii yakınlıklar. Kendini açıkladı, biz de anladık. Franz’ın düşünme biçimi, bakış açısı onunkinin tam zıddı ama bütünüyle tabiiymiş, benim düşünme biçimim ve bakış açımsa aynı şekilde onunkinin tam zıddı ama gayritabiiymiş. Midland’la birlikte olduğumuz her an ikimizin, Franz ve benim ağızımızdan çıkan her kelime, babalarımızın farklı olduğunu teyit ediyormuş. Tam tersine anne tarafından akraballığımız ise belirleyiciymiş. Bizim payımıza düşen, nerede olursa olsun, ne zaman olursa olsun, felaketmiş, en korkunç koşullar olan koşullarmış, dünyaya doğmuş olmakmış. Davranışlarımızda aralıksız olarak, gerçekte de bizi oluşturan tiksintiyi hissediyormuş. Bize yaklaşırken, bizimle konuşurken, daha yanımıza gelmeden aşılması gereken talihsizlik buymuş. Herhalde şimdiye dek hiçbir insan en ufak bir şüphe duymaksızın bize yaklaşma cesaretini gösterememiş, ne fiziksel olarak, ne de düşüncelerde. Üstelik daima belirli bir şüphe olan bu şüphe, yıllar içinde pekişip bir gün, muhtemelen çok yakında, bizimle herhangi bir temas kurmayı imkânsızlık derecesinde zorlaştıracakmış. Tam bir temassızlık halinde ama belki de en ideal durumda, sadece kendimiz için yeniden üreteceğimiz ideal şartlarda, dediğine bakılırsa, günün birinde hiçbir şekilde rahatsız edilmeden amacımızı gerçekleştirebilirmişiz. Gerçekte birbirini kovalayan binlerce düşünceden oluşan, dün akşamki acımasız girdabı sohbet diye nitelemek yanlış olurmuş. Düşündüklerimizin tıpkı onun düşündükleri gibi muğlak olduğunu dün çok net gördük, bu da bizi canlandırdı. Fakat akşam

İngiliz'in hâlâ bir geleceği olduğu tamamen netleşince biz, yani Franz ve ben, artık bir geleceğimiz olmadığının bir kez daha bütününüyle bilincine vardık. İkimizden biri bir kez olsun Stilfs'ten aşağı inecek, Stilfs'e sırt çevirecek, dünyaya açılma cesaretini gösterecek gücü bulsaydı, diye düşünüyorum, bir daha geri dönmeseydi; bunu yaparak, bize tabi olan kız kardeşimiz Olga'ya karşı suç işlemiş, onu mahvetmiş olmak ithamıyla karşı karşıya kalma pahasına dönmeseydi! Benim için mümkün olmayan ve çok geç olan şey, Franz için mümkün olmalıydı ve çok geç olmamalıydı ama bizim açımızdan her şey için çok geç. Artık mümkün olmayanın, yani Stilfs'ten kaçıp kurtulmanın mümkün olduğu an bizim için o kadar geride kaldı ki, artık tespit bile edilemez. Önceleri İngiliz gibi biz de Stilfs'in kurtuluşumuz olduğuna, bizim için ideal durum olduğuna inanıyorduk ve Stilfs'in kurtuluşumuz olmadığını, bizim için ideal durum olmadığını, olamayacağını, tam tersine yıkımımız anlamına geldiğini görüp idrak ettiğimizde, daha şimdiden tamamen felçli olan Olga'nın ölmesini umduk. Fakat ölmedi, kim bilir ne zaman ölür. Üstelik şimdi, artık hepimiz güçsüzlüğün ta kendisi olduğumuz için, onu terk etmenin de manası yok. Her şey bir zaman meselesi ve bu mesele artık bizi korkutmuyor, çünkü biliyoruz ki sona geldik ve hayatın bizim için anlamı kalmadı.

Pelerin

Vasimiz Innsbrucklu avukat Enderer'den (kelimesi kelimesine) şunları öğrendik: ... Yirmi yıl boyunca, tam da Saggen Sokağı'nda ve tam da öğle vakti, bir insanın yanından geçtim, o insanın kim olduğunu bilmeden; tersten bakarsak o insan da yirmi yıl boyunca, tam da Saggen Sokağı'nda ve tam da öğle vakti, benim yanımdan geçti, kim olduğumu bilmeden ... üstelik bu insan Saggen Sokağı'ndan biri!, gerçi *Yukarı* Saggen Sokağı'ndan, bense *Aşağı* Saggen Sokağı'ndanım, ikimiz de Saggen Sokağı'nda büyüdük ve aslında, diye düşünüyorum, bu insanı hep gördüm, Saggen Sokağı'ndan olduğunu bilmeden ve kim olduğunu bilmeden, ters-ten bakarsak bu insan da benim hakkımda hiçbir şey bilmiyordu ... şimdi düşünüyorum da, bu insandaki bir şey yıllardır dikkatimi çekiyor olmalıydı, kalın yünlü pelerini dikkatimi çekiyor olmalıydı ... kendimi kınarcasına diyorum ki, yıllarca, onyıllarca bir insanın yanından geçiyoruz, o insanın kim olduğunu bilmeden ve o insandaki bir şeyin dikkatimizi çekmesi gerekse de o insandaki hiçbir şey dikkatimizi çekmiyor, böyle bir insanın yanından ömür boyu geçebiliriz ve o insandaki hiçbir şey dikkatimizi çekmeyebilir ... sonra birdenbire, yirmi yıldır yanından geçtiğimiz insandaki bir şey dikkatimizi çeker, bu pelerin de olabilir bambaşka bir şey de, birden o insanın pelerini dikkatimi çekti, bununla bağlantılı olarak da o insanın Saggen Sokağı'nda oturduğu ve Sill Nehri kıyısında yürüyüşe meraklı olduğu ... bir hafta önce bu insan benimle Herren Sokağı'nda konuşmuş ve benimle birlikte büroma çıkmıştı, merdiveni çıkarken anlamıştım, bu insanı yirmi yıldır görüyorsun, hep aynı insanı, hep aynı yaşlanan insanı, Saggen Sokağı'nda, öğle vakti bu pelerinle, bu son derece sıradan ama son derece özel, eski püskü pelerinle, merdiveni çıkarken henüz şunu anlamamıştım, acaba neden bu insanın özellikle pelerini dikkatimi ... iyi de bu son derece sıradan bir pelerin, diye düşündüm, dağlarda böyle onbinlerce pelerin var, Tirollülerin giydiği böyle on-

binlerce kalın yünlü pelerin ... bu insanların ne oldukları, ne yaptıkları, nereden geldikleri fark etmiyor, hepsinin üstünde bu kalın yünlü pelerinler var, birinde grisi, diğerinde yeşili, hepsi de bu pelerinleri giydikleri için vadideki bir sürü kalın yün fabrikası hâlâ tıkır tıkır işliyor, bu pelerinler bütün dünyaya ihraç ediliyor ama yeni müşterimin pelerininin kendine has bir özelliği bulunuyordu: Oğlak derisiyle kaplı düğme delikleri vardı! Bu oğlak derisiyle kaplı düğme deliklerini hayatımda sadece bir kez gördüm, o da sekiz yıl önce Sill'in aşağı tarafında boğulan dayımın pelerinde ... bu insanın, boğulan dayımla tıpatıp aynı kalın yünlü pelerini giymesi, diye düşünüyorum adamları büroya çıkarken ... birdenbire, dayım Worringer'i Sill'den nasıl çıkardıkları aklıma geliyor, görüşlerden biri bunun bir çaresizlik eylemi, diğeri kaza olduğu yönündeydi ama ben kesinlikle şuna inanıyorum ki, Worringer kendini tabiri caizse *intihar kastıyla* Sill'e attı, bundan yana en ufak bir şüphem yok, Worringer kendini öldürdü, hayatındaki her şey ve sonuçta *ticari* hayatındaki her şey intihara işaret ediyor ... boğulan adamı cam fabrikasının üst tarafında ararlarken, o aslında Pradl'ın alt tarafında kıyıya vurmuştu, gazeteler olayı tam sayfa verdi, basın bütün ailemizi çekiştire çekiştire kamuoyunun önüne sürükledi; *ticari* yıkım, *kereste* yıkımı, *bıçkılıhane* ölümü, en sonunda da *ekonomik* ve *toplumsal* yıkım ifadeleri gıybetçi kafalarda hayalet gibi geziniyordu ... Wilten'deki cenaze töreni en büyüklerinden biri oldu, hatırlıyorum, binlerce kişi, diye yazıyor Enderer ... tuhaf, diyorum benimle büroya çıkan merdiveni tırmanan adama, pelerininiz aklımdan çıkmıyor, birkaç kez, pelerininiz aklımdan çıkmıyor ... ister inanın ister inanmayın, pelerininiz ... diye düşündüm elimde olmadan ama söylemedim, pelerininizle dayım arasında çok güçlü bir bağlantı var, kim bilir adam neden bahsettiğimi biliyor mu, diye düşündüm, sonra adamı büroya buyur ediyorum, içeri girin! diyorum, çünkü adam duraksıyor, bunun üzerine ben büroya girip paltomu çıkarıyorum, adam da geliyor ... görünüşe bakılırsa beni aşağıda, bina kapısının önünde beklemiş, bugün yirmi dakika geç kaldım, diye düşünüyorum, sonra: Adam ne istiyor? Suskunluğu ve pelerini beni dönüşümlü olarak rahatsız ediyordu, büroya girerken, ışığı açtıktan sonra, adamın pelerininin düğme deliklerinin oğlak derisiyle, siyah oğlak derisiyle kaplı olduğunu

daha da net, daha da iyi gördüm ve yeni müşterimin pelerininin kesiminin dayım Worringer'in pelerinininkiyle bire bir aynı olduğunu fark ettim; *en sade kesimdi bu*. Adama oturmasını söylüyorum, önce sobayı yakmam gerektiğini, büroda yalnız olduğumu, sekreterimin hastalandığını, influenza, diyorum, grip, ateşi yakmalıyım ama her şeyi akşamdan hazırladım, diyorum, dolayısıyla sobayı yakmak hiç zor olmayacak, adama oturmasını söylüyorum, oturuyor, şu kapalı sisli hava da, diyorum, her taraf karardı, bu mevsim had safhada disiplin gerektiriyor, insan kendine *hâkim olmalı ve atlatmalı*, bu cümle her ne kadar ağır olsa da hızla söylenmişti, aynı anda bunun ne saçma bir cümle olduğunu düşündüm, bu lüzumsuz ve saçma sabah cümleleri, diye düşündüm, her şey muazzam bir yükleme denemesine tabi tutuluyor, diyorum, beden, akıl, kafa, akıl, beden. Son derece doğal olarak insanlar içeri girdiklerinde paltolarını çıkarmıyorlar, yeni müşterinin de pelerini hâlâ üstünde, şimdi büroda, aşağıda kapının önünde üşüdüğünden daha fazla üşür gibi bir hali var, içerinin ısınmasının uzun sürmeyeceğini söylüyorum, soba bir kez yandıktan sonra ısının süratle yayıldığını, Amerikan malı döküm sobaların mükemmelliğine dikkat çektim, kaloriferin zararlarına dair bir laf ettim, büroda çalışmak için ortalığın fazla karanlık olduğunu söyleyip duruyordum, perdeleri açsan faydası yok, daha fazla ışık yaksan faydası yok, bu durum, diye düşündüm, sabahın köründe karanlık büroda, pelerinine sınıksı sarınmış yabancı bir insanla birlikte olmak tam bir tekinsizlik, fakat düşünecek olursak, diyorum, dört hafta sonra en kısa gün geliyor, dedim, nafile, sobanın yanında dururken akla gelebilecek her şeyden bahsettim ama kafam sadece ve sadece yeni müşterinin peleriniyle meşguldü. Wilten hiç böyle bir şey görmedi, diyorum, binlerce kişi, yeni müşteri bende emlakçı, gayrimenkul simsarı izlenimi yaratmıştı, bu insanlar bu tür pelerinleri bu tür bir duruşla taşırlar ve böyle yüzleri vardır, diye düşündüm, ya da adam büyükbaş hayvan tüccarı, diye düşünüyorum, hemen onun emlakçı olduğunu düşündüm, şu kalın yünlü pelerinleriyle etrafta dolaşıp fakirin fakiri görünen ama aslında Alpler'in iç kısmının bütün arazi piyasasına hâkim olan adamlardan biri, öte yandan adam büyükbaş hayvan tüccarı olabilir, çünkü şapkasını da çıkarmadı, diye düşünüyorum, bu onun büyükbaş hayvan tüccarı olduğunu

gösterir, ellerini görmedim, kafası çok cılızdı, büyükbaş hayvan tüccarları büroya girdiklerinde bile şapkalarını çıkarmamalarından anlaşılır, hemen oturup şapkalarını çıkarmamalarından, adam merdivende kendini tanıtmıştı, diye düşündüm ama ismini unutmuştum ama şimdi düşündüm de, bilindik bir isimdi, Tirol için tipik bir isim. Birden aklıma geldi, adamın adı Humer'di. Humer? diye soruyorum, Humer, dedi adam. Ne istediğini öğrenmek istedim ama *Sizi bana getiren nedir?* demedim, *Sizi bana getiren nedir?* diye düşünmedim de, sadece şöyle dedim: Bu büro, bütün Innsbruck'un en eski bürosudur. Benden önce bu büroyu babam idare ediyordu, daha ziyade noterlik işlere bakardı, dedim, sonra da, bir büronun bu kadar eski olması bir yandan avantaj, bir yandan dezavantaj, bunu neden söylüyorsunuz? diye sordum kendi kendime, daha bu yorumu yaparken saçmalığının bilincine varmıştım ama bu beni durdurmadı, hemen üstüne bir saçmalık daha yumurtlamak için şöyle dedim: Büronun konumu daha iyi olamaz. Fakat bu yorum da bir önceki gibi yeni müşteri üzerinde, ki adamın yeni bir müşteri olduğuna şüphe yok, diye düşündüm, gözle görülür bir etki yaratmadı. Adam inatla susmaya devam ettiği, benimse daha fazla susmasına izin verecek kadar vaktim olmadığı için, incelenmemiş dosyalar son haftalarda dağ gibi önüme yığılmıştı, şöyle dedim: İnsanlar bana, *yerel bir şey* konu olduğunda gelirler. Bu tür davalarda şehrin meselelerine aşina olmak gerekir, dedim ve çalışma masasının üstünü düzenlemeye çalıştım, *Dosyalar, varsa yoksa dosyalar*, dedim, düşüncesizlik ve kayıtsızlık insanı sürekli cümleler söylemeye itiyor, cümleler ve cümle kırıntıları, böyle cansız cümleler ve böyle cansız cümle kırıntıları ama Humer'e *Dosyalar, varsa yoksa dosyalar* lafını ilk kez söylemiştim, diye düşündüm, bir yandan da: Adam senin *Dosyalar, varsa yoksa dosyalar* lafını daha önce yüzlerce, binlerce kez söylediğini fark etti. Birden bütün bu duruma sinirlendim ve saate bakarak şöyle dedim: Artık meseleye gelem. Fakat uzun süre meseleye geledim. Adam bana büromda bulunmasının sebebini açıklayacağına geldiği yer, kenar mahalle, hiçbir mantığa uymayan, tecrit halinde büyüme şekli, zavallı çocukluğu vesaire üstüne, bence tamamen anlamsız ve üstelik tutarsız birtakım düşünceler sıraladı, ticari ilişkileri üstüne bir iki şey söyledi, Linz'teki kız kardeşine gitmek için tren bileti alacak para-

sı olmadığını, hastanede kaldığı zamanlardan bahsetti, bedeninin içinde yapılan zorlu ameliyatlardan, bu sırada tekrar tekrar *böbrek* (üşütmelerle bağlantılı olarak) ve *karaciğer* (alkolizm yüzünden) kelimelerini kullandı, Sill kıyısında gidip gelmekten hayatı boyunca keyif aldığını söyledi, *Inn boyunca gidip gelmekten değil*, diye vurguladı üstüne basa basa, *Sill kıyısında gidip gelmekten*, son olarak da, hayatın tekrarın tekrarından başka bir şey olmadığını, monotonluğun içinde çabucak tükendiğini söyledi. Birdenbire, karşımda bir deli olduğu izlenimine kapıldım; delilikleriyle Tirol vadilerinde ve kanyonlarında gezinen, deliliklerinden (Tirol'den) çıkış yolu bulamayan şu binlerce deliden biri. Kendisi, yani Humer hangi sebepten ötürü bana geldiğini söylerse memnun olacağımı belirttim. Bunun üzerine Humer: Ben Saggen Sokağı'ndaki tabut içi kılıfları satan dükkânın sahibiyim. Daha önce iki kez benim büronun kapısına gelmiş ama malum, avukatların adliyede çok işleri oluyormuş, onları bürolarında yakalamak imkânsızmış, dolayısıyla o da beni aşağıda, bina kapısının önünde beklemiş ... Büro süratle ısınırken adamın gittikçe daha fazla üşüdüğü hissine kapıldım, pelerininin içine büzüldükçe büzülüyordu ... eski, kalın duvarlar, dedim, eski, kalın duvarlar ısınmıyor diyecektim ama bunu söylemedim, çünkü bunu söylemek bana saçma gelmişti, o nedenle sadece eski, kalın duvarlar dedim. Sanırım dayımın pelerininin altı düğme deliği vardı, hemen Humer'in pelerininin düğme deliklerini sayıyorum ve bir kez daha sayıyorum, üçüncü bir kez daha, her seferinde yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya, sanırım Humer'in kalın yünlü pelerininin de altı düğme deliği var, siyah oğlak derisiyle kaplı altı düğme deliği, bunun üzerine Humer'in pelerininin dayım Worringer'in pelerini olması *gerektiği* düşüncesi ... fakat bunu söylemedim, çünkü bunu söylemek bana saçma geldi ama hemen ardından, yine de pelerin konusunda bir şey söylüyorum, Yukarı Saggen Sokağı konusunda bir şey söylerken, *Nehir yükseldiğinde Yukarı Saggen Sokağı'nda devamlı su baskınları*, dedim, Humer başıyla onayladı, ben de dedim ki: Böyle bir kalın yünlü pelerinden daha kullanışlı bir giysi olamaz, herkesin bu pelerini giymesi anlaşılır bir şey, dedim, ama sizin peleriniz özel bir pelerin, oğlak derisiyle kaplı düğme delikleri var. Fakat Humer buna tepki vermedi, daha doğrusu beklediğim şekilde tep-

ki vermedi. Hayatında hiç avukata gitmediğini söyledi, ben ilkmi-
 şim, itiraf etmeliymiş ki *ilk karşısına çıkan*, tavsiye üzerine değil,
 dedi, hayır, tavsiye üzerine değil. Yirmi yıl boyunca sizin yanınız-
 dan geçtim, dedi, ama avukatın siz olduğunuzu bilmiyordum ...
 bu büroya gir işte, diye düşünmüş, bu eski büroya ... Saggen Soka-
 ğı'ndaki tabut içi kılıf dükkânının sahibi; adam ne emlakçı ne de
 büyükbaş hayvan tüccarı ... Elbette dükkânınızı biliyorum, dedim,
 tabut içi kılıf dükkânını *elbette* bildiğim yalanı bana ne kazandır-
 mıştı ki, her seferinde gerçeğin tam tersini söylüyorsun, diye dü-
 şündüm, sonra da, adamın ne düşündüğü umurunda değil ... insan
 avukata gitmemek için uzun süre direniyormuş ama sonra öyle bir
 an geliyormuş ki, bir avukata gidiyormuş, birdenbire başka çaresi
 kalmıyormuş, daha fazla devam edemiyor ve bir avukata gidiyormuş
 ... en moral bozucu olanı da bir çıkışsızlık içine girip avukata giden
 insanlar ve kuşkusuz Humer böyle bir insan, diye düşündüm ...
 insan ya kendini öldürmeyi seçer ya da avukata gitmeyi, dedi Hu-
 mer, diye yazıyor Enderer, Humer bunu söylerken durumu ilgimi
 çekti ... şimdi, diye yazıyor Enderer, bir anda dertop olup sarsıcı
 bir şeye dönüşen vakadaki her şey ilgimi çekiyordu ... adam şimdi
 çok sakın, en ufak bir heyecan belirtisi göstermeden konuşuyordu,
 ben de not alıyordum, dolambaçlı laflar yok, gerçeklerle sınırlı,
 diye yazıyor Enderer, umutsuz kişinin süssüz tekdüzeliği ... bana
 başvuran insanlar beni etkilemezler, diye yazıyor Enderer, ama bu
 adam bir istisnaydı ... Humer birdenbire şöyle diyor, diye yazıyor
 Enderer: Yanımdan geçenleri giyiminden tanırım, giyimi görürüm,
 yüzü değil. Ayakları, evet, yüzü, hayır. Önce ayakkabılara bakarmış.
 Bu konuda farklı düşünüyoruz, ben önce hemen yüzü gördüğümü
 söyledim. Yüzü görmem, dedi. Dolayısıyla yirmi yıl boyunca benim
 de yüzümü değil, sadece giyimimi görmüş, bense yirmi yıl boyun-
 ca onun yüzünü gördüm, giyimini değil, zaten, diye yazıyor Ende-
 rer, pelerinini hiç görmemiş olmamın sebebi de bu ... Bu pelerini
 kaç yıldır giyiyorsunuz? dedim pat diye ve Humer *Yıllardır* diye
 cevap verdi, umduğum gibi *dört* ya da *beş* ya da *üç* ya da *sekiz* ya
 da *on* ya da *on iki* yıl demedi, *Yıllardır* dedi, bu kuşkusuz iyiden
 iyiye eskimiş ama yine de *hâlâ sıcak tutan* bir pelerin, diye düşün-
 düm, dayım Worringer kendini Sill'e tam sekiz yıl önce attı, kana-
 atımce Humer'in pelerini daha eski, yaklaşık on yıllık, dayımın

peleriniyse yeniydi, en fazla bir yıllıktı ... fakat Humer'e, pelerininin nereden olduğunu sormadım, oysa akla gelecek ilk soru şuydu: *Pelerininiz nereden? Bu pelerini nereden aldınız?* Bunu sormadım, uzun bir süre daha onun söylediği şeyi duydum: *Yıllardır*. Bu kelime beni rahat bırakmıyordu, adam ne söylerse söylesin benim tek duyduğum *yıllardır* kelimesiydi, üstelik düğme delikleri siyah oğlak derisiyle kaplı, diye düşündüm ... önce ayakkabılara, sonra, doğal olarak, pantolon paçalarına baktığını söyledi Humer, diye yazıyor Enderer, dolayısıyla yüzü hiç görmüyorum, dolayısıyla yüzünüzü (yüzümü), diye yazıyor Enderer, hiç görmedim, bu biraz da iki büklüm duruşundan kaynaklanıyor, diye düşündüm, Humer'in üst bedeni eğriydi, pelerininin içine daha da gömülen adamı gözlerken gördüğüm kadarıyla omurgası o kadar eğrilmişti ki, daha önce böylesini görmemiştim ... bir insanın ayakkabısının kalitesi ve pantolonunun kalitesi de ilgisini çekiyormuş, üzerinde nasıl bir takım, nasıl bir ceket olduğu, kumaşlar konusunda da belirgin bir hassasiyeti varmış, deri konusunda da ... bu gerçek deri mi? diye sorarmış kendi kendine, dana derisi mi, sığır derisi mi? *Oğlak* derisi mi? Ya da: Acaba *İngiliz kumaşı* mı? Asla yüz değil, diyerek omuzlarını kaldırdı ve bu onu daha da sefil gösterdi, *asla yüz değil, asla yüz değil* diye tekrarlayıp duruyordu ... fakat *ben* sizin yüzünüzü gayet iyi tanıyorum, dedim, diye yazıyor Enderer, aniden bir şeyler söyleme ihtiyacı duymuştum, idrak ettim ki *ben* konuşuyorum, *benden bir şeyler geliyor*, bir hamlede *çok fazla* konuşan Humer ise susuyor ve dedim ki: Ben sizi uzun zamandır çok iyi tanıyorum, üzerine bir de lüzumsuz yere *Yüzünüz bütünüyle sıra dışı*, dedim ve derhal bu yorumun can sıkıcılığının bilincine vardım, *Yüzünüz bütünüyle sıra dışı* gibi ifadelerin rezilliğini karşımdaki hisseder diye düşünmeliydim ve dedim ki: Önce hemen ayakkabılara ve pantolon paçalarına bakan sizden farklı olarak ben önce hemen yüze bakarım, yüzün içine. Daima ilk önce yüz, dedim. Biraz durduktan sonra: İnsanların giyimi beni ilgilendirmiyor, beni sadece yüz ilgilendiriyor, ve bunu birçok kez tekrarladım, insanların ne giydikleri beni ilgilendirmiyor, beni sadece yüzleri ilgilendiriyor ... yüzlerine bakarak bu insanlar hakkında çok şey öğreniyorum, dedim, diye yazıyor Enderer, gri ve yeşil pelerinleriyle etrafta dolanan ve pelerinleriyle birbirlerinin sinirine dokunan bu

insanlar, diye düşündüm ve karşımdakine aniden yüksek sesle şöyle dedim: *Böyle bir pelerinle insana hiçbir fırtına zarar veremez!*, içimden kendi kendimeyse, bu pelerinlerle ilintili her şeyden nefret ediyorsun, yine de bir kez daha dedim ki: *Böyle bir pelerinden daha yararlı bir şey olamaz, ve insan böyle bir pelerini ne kadar uzun süre üzerinde taşırsa, dedim, hakikaten üzerinde taşırsa dedim, ki bu uygunsuz bir şey, üzerinde taşırsa demek kesinlikle uygunsuz, ve insan böyle bir pelerini ne kadar uzun süre üzerinde taşırsa, dedim, o kadar iyi, böyle bir giysiyi üzerinde taşımaya alışır, dedim, Humer'in pelerininin sekiz yıl önce Sill'de boğulan dayımın pelerini olabileceği, olduğu düşüncesi beni rahat bırakmıyordu, bir yanda Humer'in kaderi, diğer yanda pelerini ilgimi çekiyordu, hangisi daha fazla ilgini çekiyor, emin değildim, Humer'in pelerini mi yoksa Humer'in kaderi mi, ama aslında, itiraf edeyim, aslında Humer'in pelerini gitgide *kaderinden*, çoktan ortaya çıktığı üzere Humer'in felaketinden daha fazla ilgimi çekiyordu, bu insanın felaketi ise gitgide pelerinininden daha az ilgimi çekiyordu ama *Pelerininiz nereden?* diye sormadım, muhtemelen Humer gibi bir insana, diye düşündüm, *doğrudan sormalı, dolaylı sormak hiçbir işe yaramaz*, fakat ben sormadım, sorsam mı diye düşündüm durdum ama sormadım, bir yandan *Pelerininizi nereden* (satın aldınız, buldunuz vesaire)? diye sorduğumda ne cevap vereceğini merak ediyor, bir yandan da cevabından *ürküyordum*, hakikaten gelecek her türlü cevaptan korkuyordum. Artık, diye düşündüm, diye yazıyor Enderer, pelerin konusunda hiçbir şey söyleme, pelerini unut, diye düşündüm, artık pelerinden bahsetme, ancak tam artık Humer'in pelerinininden bahsetmemeye, pelerininini unutmaya, pelerini *devre dışı bırakmaya* karar vermiştim ki, zihnim sadece ve sadece pelerinle meşgul olmaya başladı. Fakat Humer'e pelerinin nereden olduğunu sormaya cesaret edemedim. Hesapladım ve kendi kendime şöyle dedim: Sekiz yıl, tabii, sekiz yıl önce dayım Worringer kendini pelerinle Sill'e attı ve pelerinsiz olarak Pradl'ın alt kısmında kıyıya vurdu, pelerinsiz, pelerinsiz, diye düşündüm, *meseleye dair* bir şeyler söylemek ya da *Pelerininiz nereden?* diye sormak yerine, özellikle de, Humer'in pelerininin tıpkı dayım Worringer'in pelerini gibi oğlak derisiyle kaplı altı düğme deliği olmasının, Humer'in pelerininin şüphe götürmeyecek şekilde dayım Worrin-*

ger'in pelerini olması gerektiğine işaret ettiği gerçeğinden ötürü, insanları yüzlerine göre değerlendiririm, dedim, başka muhakeme şekli yok, dedim, insanlar için yüze dair olandan başka muhakeme şekli yok, siz ise insanları giyimlerine göre değerlendiriyorsunuz ... aslında benim giyimim de düşük kalitede, dedim, bir avukat için şaşırtıcı ... onun, yani Humer'in giyiminin düşük kalitede olması, son yirmi yılda özellikle en acı verici şekilde gitgide kararan varoluşuyla bağlantılıymış, aslında onun karanlığı, kendi söylediği üzere, oğlunun evlenmesiyle değil, söylediğine göre çok daha önce, on ya da daha fazla yıl önce, ani gümrük indirimi ve tabut içi kılıf üretiminde kullanılan hammaddeler olan krepon ve pelür kâğıdındaki radikal fiyat düşüşüyle başlamış. Elbette mahkemeye mükemmel bir giyimle çıkılır, dedim, diye yazıyor Enderer, daha yapmadan bu yorumun da saçmalığının bilincine varmıştım, ama ben mahkemede de mükemmel giyimli değilim, iyi giyimliyim, evet, dedim, mükemmel giyimli değilim, arada fark var, dedim, diye yazıyor Enderer. Mükemmel giyime, genel olarak giyime hiçbir zaman önem vermediğimi söyledim. Giyim nedir ki? dedim ve bu cümle benim için neredeyse dayanılmazdı ama artık söylemiş bulunmuştum. Kendi kendime giyimim derli toplu mu? diye sormuyorum dedim, giyimim düşük kalitede mi? bu sorular benden cevap beklemiyor ... mükemmel giyimli olmamam, iğrenç bir tarzda giyindiğim anlamına gelmiyor, dedim ve: Çoğu zaman iyi giyimliyim, devamında, terziler bende nefret uyandıran kişiler, umarım, dedim, diye yazıyor Enderer, terzilerin bende nefret uyandırdığını söylerken sizi yaralamıyorumdur, özellikle de erkek terzileri, dedim, neden özellikle de erkek terzileri dediğimi bilmiyordum ve dedim ki: *Büyük mağazalara gidiyorum.* Burada mesele vücut şekli, dedim ... acaba, dedim, giyime daha büyük değer, genel olarak değer vermiş olsam daha fazla ilerleme kaydedebilir miydim? ... acaba iyi giyimli adamın şansı kötü giyimlininkinden daha mı fazla? ... fakat bu tür sorular beni ilgilendirmiyor, dedim, diye yazıyor Enderer, sonra birdenbire: kalın yünlü pelerini her yerden satın alınabilir, hele bir de insan nerede indirim yapılacağını biliyorsa ... burada mesele kişinin mesleği, dedi Humer bunun üzerine, diye yazıyor Enderer, insanın giyim konusunda umursamaz olabilmesi ya da olamaması, icra ettiği mesleğe bağlıymış ... iyi giyim genellikle

önkoşul, dedim ... derken birdenbire Humer'den kendi meselesini bir kez daha anlatmasını istedim, söylediklerini anlamıştım, bütün imalarından, yarıda bıraktığı uzun ya da kısa cümlelerden, davasını, yani konunun ne olduğunu, ne için büromda bulunduğunu kafamda canlandırabiliyordum ama alışkanlığım, müşteriye meselesini birinci anlatışının hemen üstüne ikinci bir kez anlattırmaktı, meselenin içyüzü tekrar edilirken neyin ne olduğu ortaya çıkıyor, dedim, her şey farklı bir ışık altında görünüyor, *ayartılamaz* bir ışık altında, dedim, kişi meselenin içyüzünü birinci anlatışının üstünü meseleyi ikinci anlatışıyla örterse, yani meselenin içyüzünü birinci ve ikinci anlatışının *ya da betimleyişinin* üstünü örtmeye kalkışrsa, genellikle şu ortaya çıkar: Daha önce önemsiz olan aslında önemlidir, ilk başta önemli olan bir anda önemsizleşir ve sonuçta mesele birden bambaşka bir şey olur ... bu nedenle daha önceki notlarıma Humer'in *şimdi* söylediklerini ve düşündüklerini ekledim, adama meselesini *birkaç kez* anlattıracağım, her zaman yaptığım gibi iki kez değil, belki üç, belki dört kez ... bu, bağlamdan emin olmak anlamına geliyor ... Humer'e, diye yazıyor Enderer, her şeyi bir kez daha anlatması gerektiğini, çünkü davasının benim açımdan her ne kadar net olsa da bütünüyle net olmadığını söyledim ... *şimdi* Humer, diye yazıyor Enderer, sadece anahtar kelimelerle kalmayıp meselesini tutarlı bir şekilde geliştiriyordu ve önemliyle önemsizi, meselenin içyüzüne dahil olanla olmayanı, meselenin içyüzünü destekleyenle meselenin içyüzünü sadece bulandıranı ayırt edecek durumdaydı; bana gelince, alanımda *bu insanlar için bu insanlara* talimliyim, onların düşünme biçimlerini ve konuşma tarzlarını biliyorum ... Humer, meselesinin bir yandan alabildiğine karmaşık olduğunu bir yandan da o kadar karmaşık olmadığını söyledi, diye yazıyor Enderer, Humer son derece hararetleli bir biçimde Yukarı Saggen Sokağı'ndaki evinde olup biteni anlatıyordu, bense yine odun atmam gerektiği için gittiğim sobanın yanından, onun *şimdi* dizini de pelerinle sardıkça sarışını gözlüyordum, kendisini sobanın oradan en uygunsuz şekilde, hiçbir insanın bakışlarını hiçbir insana yöneltmeye hakkı olmadığı bir keskinlikle gözlediğimi fark etmedi, çünkü yere bakıyordu, bu insanların sağı solu belli olmaz, yere bakarlar, çünkü insan ilişkilerinde güvensizdirler, dolayısıyla Humer'de aynısı söz konusuydu,

çünkü kendini büromda tamamen güvensiz hissediyordu, her ne sebeple olursa olsun, bu insanlar yere bakarlar, korkudan ya da hainlikten, güvensizlikten ya da suç işlemek amacıyla, sobanın oradan Humer'i gözlerken pelerinin inanılmaz büyüklüğü dikkatimi çekti; sonra bir de kaba ayakkabıları, bu alışılmadık derecede kaba ve alışılmadık derecede büyük telatin ayakkabıları, pantolonu demode türdendi, kıvrık geniş paçalı vesaire, bana öyle geldi ki tiftik tiftik olmuş, fitilli yün pantolon, diye düşündüm ... bütün üşüyenlerin yaptığı gibi, üşüyen âcizlerin yabancı bir ortamdaki tipik kasılmaları içinde, önü ilikli kalın yünlü pelerini iki eliyle göğüs kafesine sımsıkı bastıran Humer'i gözlerken, bu insanların beceriksizliği hep aynı diye düşündüm ... şimdi artık konunun ne olduğunu biliyordum ve dedim ki, konunun ne olduğunu biliyorum ama bana bir kez daha her şeyi tamı tamına tarif ederseniz, tamı tamına sayıp dökerseniz, hiçbir şeyi atlamadan, hiçbir şeyi atlama-dan, dedim, meseleyi daha iyi anlayabilirim ve meseleyi en faydalı şekilde ele alabilmem için bana bütün vaziyetin tekrar anlatımı gerekiyor, *bütün* vaziyetin, diye tekrarladım ... söylediğim gibi, yüzeysel bir bakışla Humer'i daha merdivende, daha büroda emlakçı ya da büyükbaş hayvan tüccarı sanmıştım, bu yanılgı beni bir kez daha sinirlendirdi, tabut içi kılıf dükkânının sahibi olduğunuzu, dedim birdenbire, bunu söylemek istememiştim ama birdenbire söyledim, *elbette biliyorum*, yine bu yalana başvurmuştum, Humer insanın Saggen Sokağı'ndaki evlerde, özellikle de Yukarı Saggen Sokağı'ndaki evlerde, bu çok daha eski evlerde devamlı azami dikkat göstermezse perişan olduğunu, telef olduğunu söyledi dokunaklı bir şekilde, birdenbire yerinde doğruldu ve dokunaklı bir şekilde şöyle dedi: *İnsan telef olur* ... önce beceriksizlikleriyle başa çıkamıyorlar ama sonra bir anda açılıp insanın duymak istediğinden fazlasını söylüyorlar, diye yazıyor Enderer, fakat Humer sadece işe yarar olanla sınırlı kaldı ve ilk başta tamamıyla lüzumsuz saydığım, çocukluğu, sentetik yün kesim zanaatı vesaire konusunda söylediklerinin bile önemli olduğu ortaya çıktı ... daha en başta, gelininin Matrei doğumlu olduğunu söylemesinin de ... bu insanlar bir kez ısındıktan sonra bir anda açılıp sahip oldukları basit ama sağlam yöntemlerle güven uyandıran ve nihayet güven dolu oluyorlar, diye yazıyor Enderer, önce tereddütlü, sonra tam bir kararlılıkla,

korkusuzca; ve şimdi sobanın yanında dururken, Humer gibi bir insanın uzun süre ısınmasına izin vermenin ne kadar yararlı olduğu dikkatimi çekmişti, hemen başımdan savmamanın, hemen lafı ağzına tıkamamanın, daha önce son derece talihsiz bir şekilde hep yaptığım üzere vur kaç taktığıyla peş peşe sorularla aklını karıştırmamanın, bununla daima her şeyi berbat etmişimdir ... Humer ne kadar silik, diye yazıyor Enderer, ne kadar yaşlı, çünkü burada kuşkusuz altmış beş, neredeyse yetmiş yaşında bir insan söz konusu, bütün sefaletiyle, onun bir mahluk olduğu izlenimini edinmiştim; birden kesin bir şekilde büromda bir mahluk olduğu hissine kapılmışım ... ve bu mahluka çok temkinli yaklaşmam gerek ... fakat sonra, daha evvel hiç aklımda olmayan bu düşünce beni rahatsız etti ve tekrar Humer'in kalın yünlü peleriniyle meşgul olmaya başladım ... adamın üzerinde fitilli yün pantolon varsa, diye düşündüm, fitilli yün kısa ceket de vardır, fitilli yün uzun ceket de, diye düşündüm, bunlar bir yandan sıcak tutmaları, diğer yandan ucuzlukları sebebiyle çok rağbet görüyor, aslında Humer'in kıyafetinin kokusundan böyle bir baştan aşağı fitilli yün çıkarımı yapabileceğime inanıyordum, fitilli yün pantolon, fitilli yün uzun ceket, fitilli yün kısa ceket, çünkü büronun yarı karanlığında bile –elektrik ışığı kasım sabahları çok zayıf oluyor, sebebiyse bir yandan neredeyse tükenen sıradağ kaynakları, diğer yandan inanılmaz gelişen endüstriler– tespit edebildiğim üzere Humer'in pantolonu kuşkusuz fitilli yün bir pantolondur, fitilli yün pantolon ve fitilli yün kısa ceket ve fitilli yün uzun ceket, bu onun şahsına son derece uygun diye düşündüm ... üzerine de kalın yünlü pelerin ... ve kafada siyah şapka ve gri Schladminger çoraplar... benim meselem bir yandan alabildiğine karmaşık, bir yandan da o kadar karmaşık değil, dedi yine, diye yazıyor Enderer, ve şimdiye kadar söylediklerini pekiştirmek istercesine *trajedisinin çıkış noktasını*, (kendi ifadesi), belli aralıklarla tekrarladı, diye yazıyor Enderer, şöyle dedi: *Oğlum yirmi iki yaşına geldiğinde, tekrar tekrar, oğlum yirmi iki yaşına geldiğinde, ardından: Oğlum evlendiğinde ve gelinim Matrei'dan bizim eve geldiğinde ... beş, altı ya da sekiz cümlede bir tekrar oğlum yirmi bir yaşına geldiğinde ya da gelinim Matrei'dan bizim eve geldiğinde* diyordu, Humer'in söylediği her şeyin, büsbütün karanlık olmasa da kasvetli olduğu izlenimi, ölgün elektrik ışığı ve genel

olarak mevsim yüzünden doğal olarak daha da güçlenmişti. Bir anda dedi ki: Hakkımda hiçbir şey bilmediğiniz ve yirmi yıl boyunca birbirimizin yanından geçip gittiğimiz için ... bu cümle uzun süre havada asılı kaldı, ta ki şöyle diyene dek: Fakat eğer dükkânımı biliyorsanız ... bunun üzerine ben, diye yazıyor Enderer: Dükkânınıza hiç gelmedim, aslında Saggen Sokağı'ndaki tabut içi kılıf dükkânını biliyorum ama dükkâna hiç gelmedim, Humer'i bu konuda şüphede bırakmak istemiyordum. Bana bu dükkânı kırk yıl önce babam bıraktı, dedi Humer, diye yazıyor Enderer, ardından: Dükkân ileri gitti, ben geri. Humer bu cümleyi de, diye yazıyor Enderer, birkaç kez söyledi. Dükkâna gelince, dedi Humer, diye yazıyor Enderer, iyileşme, bana gelince kötüleşme. Mesele oğluna tabut içi kılıf imalini, artık benim de bildiğim üzere, diye yazıyor Enderer, bu bir tür yüksek terzilik zanaatını, diye yazıyor Enderer, bu hakikaten son derece incelikli el zanaatını öğretmesiyle başlamış, kendisi, yani Humer oğluna, Humer'in babası Humer'e, Humer'in büyükbabası Humer'in babasına vesaire. Oğlu dahil hepsi on yedi yaşına geldiklerinde her şeyiyle işi öğrenmişler, üstelik baba dükkânında, Tirol'ün tek tabut içi kılıf dükkânında. Kimsenin haberi bile yok denilebilir, diye yazıyor Enderer, fakat aslında Humer'in tabut içi kılıf dükkânı seksen senedir Yukarı Saggen Sokağı'nda. Ve tabuta ne kadar masraf edildiği düşünüldüğünde, özellikle de burada, Tirol'de tabut masrafı son derece büyük, böyle bir dükkânın iyi bir dükkân olduğu söylenebilir. Zaten Humer de konuşurken bunu saklamıyor, ne söylese insan devamlı Ne kadar iyi bir dükkân! diye düşünüyor ve özellikle de bu, Humer'in etrafında gelişen ve doruk noktasına ulaştığında birdenbire onun için dayanılmaz hale gelen olaylarda başrolü oynuyor. Fakat, diyor Humer, diye yazıyor Enderer: İhracat bile yapıyoruz. *İhracat* kelimesini söylerken sesinde tereddüt var. Dediğim gibi, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, size mecburen içinde bulunduğum dayanılmaz durum sebebiyle başvurdum. Sırf benim bu kadar iyi işleyen bir dükkânın sahibi olarak fitilli yün pantolon ve fitilli yün uzun ceketle ortalıkta dolanmam bile sizi düşündürmeli, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, dükkân sahibi olarak fitilli yün pantolon, fitilli yün uzun ceket ve böyle kaba saba ayakkabılarla ... bu beni düşündürmeli, diye yazıyor Enderer ve şöyle yazıyor: Siz oğlumu

tanımazsınız, diyor Humer, ama oğlumu sık sık görmüşsünüzdür, muhtemelen oğlumu beni gördüğünüzden daha sık görmüşsünüzdür, ikide bir Yukarı Saggen Sokağı'ndan geçer, dikkat çekici giyimli, boylu boslu bir insan, diyor Humer ve ardından: Oğlum yıllardır *Grauen Bären*'a gider, bunun ne demek olduğunu bilir misiniz! Her gün *Grauen Bären*'a gitmesine Matrei'dan gelen gelinim sebep oldu, ben kendim her şeyin en basitiyle yetinmek zorundayken, oğlum, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, su gibi para harcıyor! Ve ayrıca ve zırt pırt başka bir restorana daha, sık sık da şehir tiyatrosuna. İnsan kendine, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, böyle birinin içinde neler olup bittiğini soruyor! Aslında bütün sorun, oğlumun en talihsiz şekilde evlenmiş olması, hem de en kötü zamanda ama işte bunu kabul etmiyor, bu evliliğin mutsuz bir evlilik olduğunu çok iyi biliyorum ama işte bunu kabul etmiyor. Oğlum mutsuz, bu kadın onun hayatını berbat etti, diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Bu arada Humer'in oğlu artık uzun zamandır *Grauen Bären*'a değil, *Kaiserkrone*'ye gidiyormuş, düşünsenize, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, *Kaiserkrone*'ye gidiyor! Siz kendiniz de, diyor Humer bana, diye yazıyor Enderer, bildiğim kadarıyla sık sık *Grauen Bären*'a gidiyorsunuz, oğlumu tanıyor olmalısınız, dediğim gibi, dikkat çekici derecede boylu boslu ve dikkat çekici giyimli, dikkat çekici derecede cüsseli bir görünüme sahip, diyor Humer ve ben kendime, diye yazıyor Enderer, gerçekten de sık sık *Grauen Bären*'a gittiğimi Humer'in nereden bildiğini soruyorum, bildiğiniz gibi, diye yazıyor bize Enderer, her cumartesi pazar *Grauen Bären*'a giderim, orası hâlâ en iyisi. Fakat tabii *Grauen Bären*'da da insanın önüne yenilecek gibi olmayan bir şey gelebilir, diye yazıyor Enderer ve: Humer, gelininin saçının ortalamanın üzerinde uzun olduğunu söylüyor ve hiçbir zaman, diye yazıyor Enderer, diyor Humer, *taramıyor, taramıyor, gelinim saçını hiç taramıyor*, benimse en derinden nefret ettiğim insan saçını taramayan insandır, diyor Humer, fakat nefretim sebebi sadece saçını taramaması değil, *en alt sınıftan* gelen bu kadın yüzünden, babası hâlâ Matrei'da badanacılık yapıyor, diyor Humer, annesi de temizlikçi olarak ailenin geçimine katkıda bulunuyor, bunu söyleyiş şeklinde, akla gelebilecek her türlü aşağılama var, diye yazıyor Enderer, dediğim gibi, ikisi uzun zamandır *Kaiserkrone*'ye gidiyorlar, diye

yazıyor Enderer, Kaiserkrone'de her şey için *Grauen Bären*'dakinin iki katını ödüyorlar, diyor Humer, ve ben de benim paramla diye düşünüyorum, diyor Humer, yakında, diyor şimdi Humer, dükkândan ziyade keyiflerine göre yaşadıkları için, her şeyi çarçur etmiş olacaklar ve benim dükkânım gibi bir dükkânı batırmak, *Orası hâlâ benim!* diye bağılıyor Humer, *Orası hâlâ benim!*, bütün bunların içinde yüksek dozda aptallık ve baba nefreti varmış. Doğru duyduğumu, *baba nefreti* dediğini söyledi Humer ve ardından: On altı dikiş makinesi avukat bey, düşünsenize, daha bugünden on altı dikiş makinesi ve ben de, diye yazıyor Enderer, on altı dikiş makinesinin başında on altı kişi diye düşündüm, sözleşme üzerinden teslimat yapıyoruz, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, Vorarlberg ve Salzburg'a da, son zamanlarda Bavyera'ya da, Bavyera'da tabut içi kılıfların fiyatı bizdekinin iki katı, diyor Humer, orada daha yüksek gümrük ödenebiliyor, kırk tabut firması Humer'in Yukarı Saggen Sokağı'ndaki atölyesinden tabut içi kılıf satın alıyor, diye yazıyor Enderer. Ve benim onyıllar içinde inşa ettiğim her şeyi oğlum o bayağı karısıyla birlik olup çok kısa sürede batırıyor ve *Kaiserkrone*'ye gidiyor! diyor Humer, sonra şöyle devam ediyor Humer: Bana gelince, vaka şu şekilde: Bu tarz bir konuşma, Humer'in büroda benimle olduğu kısa zaman diliminde ve eğer hayatındaki ilk avukat olduğum doğruysa –ki beyanlarından şüphe etmiyorum, adam doğruyu söylüyor ve dinlerken bütün dikkatiyle dinliyor, bu kulaklar, edindiğim kalıcı izlenime göre, her şeyi duyuyor, söylemediklerimi bile– Humer'in daha şimdiden hukuk diline aşina olduğunu ve vakam şu şekilde derken daha şimdiden hukuk dilinde konuştuğunu kanıtlıyor: Ben bildiğiniz üzere, ki gerçekten de bildiğim üzere, çünkü Humer bunu birçok kez söylemişti, ben, diyor Humer, otuz yıl boyunca huzur ve sükûnet içinde zemin kattaki, yani Saggen Sokağı'ndaki dükkânın yanındaki dairemde yaşarken, ilk nefesimden itibaren, diyor coşkuyla, bu zemin kattaki dairede oturdum, birkaç kez daha üstüne basa basa, ilk andan itibaren, bununla birlikte ilk kez artık birdenbire kalın yünlü pelerini sımsıkı kavramayı bırakan ellerini oynatarak, gittikçe daha hararetli konuşarak ve nispeten uzun bacaklarını da uzatarak, Humer nispeten uzun bacaklarını yavaş yavaş uzattı, diye yazıyor Enderer, adam şimdi Saggen Sokağı'nda zemin kattaki

dairesinden bahsetmeye başlarken bütün o uzun, sıska bedeni gevşedi, en az bir saatlik kasılmanın ardından, gerçekten de Humer bir saatten uzun süredir büromda oturuyor ve burada oturması, diye düşünüyorum birdenbire, benim bu sabah mesaim olduğunu düşünmeden adamı büroya çıkarmam sayesinde mümkün oldu, bugün mesai yok! diye düşünmeden adama benimle yukarı, büroya çıkmasını teklif ettim, adamın aşağıda, kapıda kuşkusuz beni beklerkenki duruş şeklinden, önemli bir şey, diye düşündüm, adam önemli bir şey için gelmiş, adamı yukarı çağırmamın bir anlamı, bir gereği var mı diye kendime sormaksızın ona yukarı çıkmayı teklif ettim, diye yazıyor Enderer, pazartesi mesai yok ki, diye düşündüm, diye yazıyor Enderer, ve birdenbire Humer'e *Pazartesi mesai yok ki!* dedim ama buna tepki vermedi, karşımda şimdi dimdik, diye yazıyor Enderer, birdenbire dik bir omurgayla oturmuş, zemin kattaki dairesinden bahsediyordu, çok güzel bir daire avukat bey, dedi. İnsan böyle geniş bir zemin kat dairesinde büyüdüyse, ve şimdi yine *esas olana* dönmüştü, diye yazıyor Enderer, kendisine bütünüyle uygun olan o daireden bugünden yarına taşınmaz. Çocukluğunun ilk yıllarından beri o dairedeki her şeye alışkınmış, diye yazıyor Enderer, o dairedeki her şeye tamamen aşınaymış ve zemin kattaki bir dairede yaşamaya alışkın bir insan onyıllar sonra bir anda ve üstelik en sudan bahanelerle zemin kat dairesinden atılamazmış, inanın bana, dedi Humer, diye yazıyor Enderer, bundan daha korkunç bir şey olamaz. Beni zemin kat dairemnden atıldılar. Bir gecede. Kendisine, yani Humer'e birinci kata taşınması söylenmiş, diye yazıyor Enderer ve Humer diyor ki: Hepsinin arkasında Matrei'dan gelen gelinim var, çünkü oğlum, avukat bey, beni oradan atmazdı, bunu yapamayacak kadar zayıf, oğlum böyle bir şey yapmaz. Fakat, diye yazıyor Enderer: Oğullar evlenir, diyor Humer, ve çok geçmeden karıları kadar acımasız olurlar, aileye benim gelinim gibi bir gelin gelmesi dükkânın tasfiyesi, *imhası* demektir. Dükkânı büyütme bahanesiyle (iki kat büyük bir selüloz deposu yapmak için!) oğlum beni zemin kattaki daireden çıkıp birinci kata taşınmaya zorladı. Fakat daha büyük bir selüloz deposu falan yapmadı, diyor Humer, sonra sonra gördüm ki daha büyük bir selüloz deposu falan yapmıyor, ben de sırf daha büyük bir selüloz deposu yapmak istediği için zemin kattaki daireden

çıktığıma dikkatini çektim, bunun üzerine tabut içi kılıf dükkânına eklemek istediği bir tabut bölümünden söz etti, ruhsat için müracaat etmiş ama eyalet yönetimi işi ağırdan alıyormuş, en sonunda öğrendim ki oğlum tabut bölümü ruhsatı için müracaat falan etmemiş. Nasıl da yalan söylüyor! diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Önce daha büyük bir selüloz deposu, sonra tabut bölümü, sonra da: Altı yeni dikişçi için yer!, ki bu da yalandı, çünkü bugüne kadar altı yeni dikişçiden hiçbirini görmedim, aksine, *daha iki yıl önce on sekiz dikişçi çalıştırırken şimdi sadece on altı dikişçi çalıştırıyoruz*. Ve birdenbire, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, artık sadece tabut içi kılıf dükkânından geçinemeyiz lafı, *Kaiserkrone*'ye yemek yemeye giden, üstelik tek başına da değil, iki kişi gidip orada binler harcayan bir insan söylüyor bunu! Gelinini eve kabul etmek zorunda kaldığı andan itibaren oğlunun her şeyi yalandan, *sadece ve sadece yalandan* ibaret olmuş. Fakat gelinim gibi bir insana karşı çıkılmaz, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, yoksa her şey daha kötü hale gelir. Aslında Humer zemin kattaki dairelerinden çıkmayı reddedebilirdi, diye yazıyor Enderer, fakat böyle bir ret genellikle Humer gibi bir adamın gücünü aşar, tıpkı her adamın gücünü aşacağı gibi. Neticede dükkân hâlâ benim! diyor Humer. Fakat oğul evlendi mi baba artık kendi evinde istediğini yapamaz. Zemin kattaki dairemde çıkıp birinci kata taşındığımda, bunlar Humer'in sözleri, yaşanabilecek *felaketin boyutlarını henüz tam olarak* bilmiyormuş. Humer bitkin bir edayla diyor ki, diye yazıyor Enderer: Böylece birinci kata taşındım. Günlerce kendi kendime yukarı çıkmam dedim ama sonunda yukarı çıktım. Ve yukarıya yerleşince gördüm ki hepsi yalan, yalandan başka bir şey değil, dangalakça bir yalanın tuzacağına düşmüşüm. Bana evden çıkmamı teklif etmediler, beni evden attılar, resmen attılar, diye tekrarladı Humer defalarca. Zor olduğunu ama sonra sonra birinci kata alışabildiğini söyledi, diye yazıyor Enderer ve Humer pelerininin düğmelerini çözmeye başladı. O, pelerinin düğmelerini çözerken, artık içerisi sıcak değildi, yanıyordu, pelerinin astarında büyükçe bir terzi etiketi dikkatimi çekti, dayımın pelerinininden hatırladığım etiketin aynısıydı. Yoksa yanıldım mı? diye yazıyor Enderer, yoksa acaba aynı etiket değil mi?, diye düşünüyordum ki etiket gözden kayboldu, çünkü Humer bir anda pelerini katlamıştı, etiketin gö-

rünmeyeceği şekilde, sol ve sağ omuzdan aşağı doğru katlamıştı. Aslında kendisi, yani Humer, diye yazıyor Enderer devamında, tabir caizse birinci katın avantajlarını keşfetmişti. Bildiğiniz gibi, diyor Humer, bütün bu binalarda, özellikle de Saggen Sokağı'ndaki binalarda zemin kat rutubetlidir, birinci kat ise kurudur. Hemen romatizmal durumunda bir düzelme (romatizmasal durumumda iyileşme dedi, romatizmal değil, romatizmasal dedi), evet, romatizmal durumunda bir düzelme teşhis edebilmiş, diye yazıyor Enderer. Zemin kattaki daireden çıkıp birinci kata taşınmanın bir avantaj olduğuna kanaat getirmiş. Daha ilk günlerde sırt ağrılarım hafifledi, diyor Humer. Fakat bundan hiç söz etmedim ki onlar (çocuklarım) bunu kötüye kullanamasınlar, çünkü en küçük avantajı bile dile getirseydim bunu hemen kötüye kullanırlardı. Bir anda daha hızlı yürüyebilecek, eğilebilecek ve hatta yere kadar eğilebilecek duruma geldim, ki bunları onyıllardır yapamıyordum, genel olarak birinci kattaki bu daha büyük ve *neredeyse* ağrısız hareketlilik onu mutlu etmişti. Fakat bundan hiç söz etmedim, diyor Humer, aksine. Birinci katın daha aydınlık olduğunu da gözlemiş. Işık yakmaktan kurtuluyorsun, hava daha temiz, daha fazla oksijen, daha az gürültü var. Gelin görün ki dükkânın girişini ve dolayısıyla aşağıda, dükkânda dönen dolapları zemin kattaki dairesinden yapabildiği kadar kolay kontrol edemiyor oluşu onu hayata küstürüyormuş. Birinci kattaki dairede dükkândan tamamen tecrit edilmiştim, bunun hesabını yaptılar, oğlu ve gelini, dükkânı kontrol etmek için birinci kattan her an inemeyeceğimi, bütün bunları hesapladılar, hareketsizliğimi, bu dik merdiveni inip çıkmanın zorluğunu. Hepsi hesap kitap, dedi. Dalavere ve hesap kitap. Birinci katta tecrit edilmiştim, hatta oradan dükkân kapısının zilini bile duymuyordum, diyor Humer, bu da içimdeki şüpheyi büyüttü. Ben yukarıda, birinci katta otururken altımda çevirdikleri dalavere hiç sekteye uğramadan dallanıp budaklanabildi ve altımdaki dalaverenin nasıl dallanıp budaklanabildiğini, yanımda getirdiğim belgelerde görebilirsiniz. Oğlum, karısının yıkıcı etkisiyle bir anda *her şeyi* yapabilir hale geldi. Yalanların arkasına sığınır her şey, diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Muazzam bir örtbas etme taktiği, diyor Humer. Ancak bunun haricinde, *başlangıçtaki zorlukları aşmak suretiyle* çabucak yeni duruma, birinci katta oturmaya alışmıştı. Fakat

bana daha önce söylediği ve çoktan not ettiğim şey, diye yazıyor Enderer, üç ay sonra bana birinci kattan çıkıp ikinci kata taşınmam gerektiği bildirildi, bir anda birinci kattan çıkıp ikinci kata taşınmam gereği doğdu, diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Dört bir yanım bana karşı nefretle çevrili, oğlumun nefreti, gelinimin nefreti. Bir tek Sill kıyısında gidip gelmelerim, dedi Humer, diye yazıyor Enderer, onun haricinde bana karşı, *hâlâ orada olduğum için*, nefretten başka bir şey yok. Bir çocuk beklediklerini söylediler. İşte tam da bundan, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, başka hiçbir şeyden korkmadığım kadar korkuyordum avukat bey, çocuğun konuşulacağı anın gelmesinden, çocuk oldu mu evli çiftler öyle kolay kolay ayrılamazlar ama onlar çocuk olmasaydı da ayrılmazlardı, çünkü gelinim kadar hesapçısı yoktur, dedi Humer. Neticede bir çocuk geliyormuş ve çocuk geldiğinde mevcut yaşam alanı yetmezmiş, şimdi de mesele beklenen çocuktaki, ilk başta yapılması düşünülen selüloz deposuydu, sonra tabut deposu oldu ama selüloz deposu ve tabut deposu yalan olduğu halde, diyor Humer, çocuğa inandım. Geceleri gözüme uyku girmiyordu, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, bir çocuk, bir çocuk. Fakat uzun süre diretmedim ve hemen aynı gün ikinci kata taşındım, diyor Humer, buradaki zorluk bütün o mobilyayla birinci kattan ikinci kata çıkan epey dar merdiveni tırmanmaktı ama gerçekten bütün mobilyayı ikinci kata taşıdılar, çocuk konusunda bir an olsun kuşku duymadım, diyor Humer, zaten buna inanmak zorundaydım, birdenbire gördüğüm üzere çocuk doğmuştu, çocuk bir kez *doğdu mu, bir sürü şeyin son derece acı verici şekilde saçma olduğunu* söyledim, diye yazıyor Enderer, bunun üzerine Humer: Torun geldi ama tabii ben neden torun yüzünden ikinci kata taşınmak zorunda kaldığımı anlamadım, yine de bundan böyle ikinci katta yaşama gerçeğini kabullenmiştim, bu benim fedakârlığımdı avukat bey, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, her ne kadar sebebi benim için netleşme de. İkinci kat birinci kattan da kuru, ikinci kattaki hava birinci kattakinden de temiz ve neredeyse hiç gürültü duyulmuyor. Fakat beni hâlâ ve bu şu demek oluyor ki oğlumla gelinimin birtakım dolaplar çevirdiklerine uyandıktan sonra eskisinden çok daha büyük bir yoğunlukla ilgilendiren, aşağıdaki dükkân ve dükkânla bağlantılı her şey şimdi yukarıda daha da kontrolümden

çıkmişti, her an aşağı inmek fazlasıyla yorucuydu, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, ayrıca devamlı inip çıkmak, inip çıkmak fazlasıyla dikkat çekiciydi, özellikle de, bu şu demek oluyor ki, diyor Humer, onların nefret dolu bakışları altında! Böylece dükkâna gitmez oldum, gidersem de sadece çevirdikleri dalaverenin elimdeki delillerini, şüphemi çoğaltmak için bir dakikalığına gidiyordum, üzerinde sahtecilik yapılan belgeleri, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, toplamak, kopyalar çıkarmak üzere alelacele ve fark edilmemek için büyük bir dikkatle, ki en zoru da buydu, çünkü oğlum ve gelinim çoktan *benim* şüphelendiğime dair bir karşı şüpheye kapılmışlardı ... geceleyin sırf bu belgelerle uğraşıyordum, diyor Humer, beni ikinci katta tamamen kendi halime bıraktıkları için, hiç rahatsız edilmeden, diyor Humer, kuşkusuz bu bir avantaj, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, Humer birdenbire bağırıyor: *Hepsinde sahtecilik var! Resmen hepsinde sahtecilik var! Bütün muhasebede sahtecilik var! Üstelik sanılacağı gibi maliyeye karşı değil, hayır, bana karşı sahtecilik!* Size gelmekten başka çarem kalmadı, diyor bana Humer, diye yazıyor Enderer. Bütün bunlar mahkemeye taşınmalı, diyor, hepsi mahkemeye taşınmalı, insanın kendi babasına komplo kurması söz konusuysa itibar etme kimin umurunda! Tabii, ikinci kat en ideali diye *düşündüm* ama bu konuda hiçbir şey *söylemedim*. Aksine. Susmuş ve aradan geçen zamanda yeteneğiyle öğrendiği rolü oynamış: kurbanı. İkinci kata çıkıp tekrar ikinci kattan inmenin zorluğuna, insanlık dışı meşakkatine katlanıyormuş. Asansör yok, bildiğiniz gibi Saggen Sokağı'nda asansör yok, diyor Humer. İkinci kata eski dostlarımı davet ettim, diyor, diye yazıyor Enderer, dostları onun dolandırıldığı yolundaki şüphesini, ki şu anda çalışma masamın üstünde duran sayısız kanıtla bakılacak olursa belli ki gerçekten öyleydi, pekiştirmekle kalmamışlar, bütün bu meseleyi bir avukata ve dolayısıyla mahkemeye götürme niyetini de güçlendirmişler. Yıllarca şüphemden bahsedemedim, diyor Humer, bunu da dikkatime, Saggen Sokağı'ndaki dükkâna olan sevgime yoruyorum, birdenbire bağırıyor: *Dükkânıma olan sevgimi kimse elimden alamaz!* diye yazıyor Enderer, ardından, diye yazıyor Enderer, Humer koltuğa oturuyor ve kalın yünlü pelerinine sarınabildiği kadar sarınıyor. Artık terzi etiketini göremezsin, diye düşündüm, diye yazıyor Enderer, her

şey onun pelerini bir daha çıkarmayacağına işaret ediyor, aksine, şu andan itibaren pelerine daha da sıkı sarınacak, pelerine sarındıkça sarınacak, derken Humer pelerinden sicimle sarılı bir paket çıkarıp çalışma masamın üzerine koydu. Bütün diğer kanıtlar, diğer deliller, dedi, diye yazıyor Enderer. Ve şimdi not alın, diyor Humer, diye yazıyor Enderer ve Humer bana ilk kez açıldı: Bir hafta önce pat diye, ikinci kattan da çıkıp üçüncü kata taşınmam gerektiği söylendi. Oğlum bana bu tuhaf teklifi yaptığı sırada, selüloz ve pres kâğıdı prospektüslerini okumakla meşguldüm. Oğlum ikinci kattan çıkmamı talep ederken, onun o utanmaz ağzı vasıtasıyla asıl talepte bulunanın, diyor Humer, gelinim olduğundan bir an olsun şüphe etmedim. Tamam dedim, diyor Humer ve bunu yaparken sakın kalmaya, öfkeye kapılmamaya çalışmış, tamam, ikinci kattan da çıkıp üçüncü kata taşınayım! Ve bunu birkaç kez tekrarlamış: Üçüncü kata, üçüncü kata, çünkü bu arada iki tane daha doğdu, dördüncü bir çocuk geliyor ... dördüncü bir çocuk, diyor Humer bana, diye yazıyor Enderer, bu çok anlamsız değil mi? Hem anlamsız hem de ahmakça değil mi? Humer bana birkaç kez diyor ki: Bu tam bir ahmaklık değil mi? Dördüncü bir çocuk, suç bu! diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Bu zamanda, dedim, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, yüz milyonlarca insan fazlalıkken, dördüncü bir çocuk ha? Ardından, kendi beyanına göre, birçok kez bağırmış: Dördüncü bir çocuk! Dördüncü bir çocuk! Dördüncü bir çocuk! Ve beşinci bir çocuk! Ve altıncı bir çocuk! Ve yedinci bir çocuk! Ve sekizinci bir çocuk! Ve böyle devam! Ve böyle devam! Defalarca: Ve böyle devam! Ve böyle devam! Aşağıdan gelinimin konuşmasını duyuyordum, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, diyordu ki: Üçüncü kata çıkmazsa huzurevine gider! Bunu aşağıdan duydum, diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Oğlum da diyor ki, diyor Humer: Üçüncü kata taşınacaksın! Bunun üzerine kendisi, yani Humer kontrolünü kaybetmiş ve avazı çıktığı kadar bağırmış: Dördüncü bir çocuk! Dördüncü bir çocuk! Üçüncü kata! Üçüncü kata! Dördüncü bir çocuk! Beşinci bir çocuk! vesaire ve sonra sadece: Çocuklar! Çocuklar! Çocuklar!, ta ki bitap düşene dek, diye yazıyor Enderer, ardından Humer diyor ki, diye yazıyor Enderer: Oğlun seni anlamıyor, artık seni anlamıyor, diye düşündüm ister istemez ve: Bu kadın oğlunu ne hale getirdi. Ve

Humer ayağa kalktı, diye yazıyor Enderer ve büroda bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı, arada bir, yanında getirdiği ve çalışma masamda duran belgeleri göstererek şöyle diyordu: *Bunların hepsi baştan aşağı suç teşkil ediyor, hepsi baştan aşağı suç teşkil ediyor. Hepsi mahkemelik! Dönüş yok, diyor, dönüş yok.* Birdenbire, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, dedim ki: *Hayır, üçüncü kata çıkmam, üçüncü kata çıkmam.* Katiyen! *O insan onuruna yakışmayan odalara taşınmam!* dedim, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, *o karanlık fare deliğine girmem.* Sonra dışarı çıkıp Sill kıyısına giderek saatlerce Sill kıyısında bir aşağı bir yukarı yürümüş, diye yazıyor Enderer, ardından Humer, Enderer'in yazdığına göre: *Ve eve geldiğimde oğlum eşyamın büyük bölümünü sürükleye sürükleye üçüncü kata ve bu şu demek oluyor ki tavan arasına çıkarmıştı. Hemen gördüm, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, oğlun neredeyse bütün eşyanı üçüncü kata çıkarmış, her şeyi yukarı çıkarmış. Ve ayrıca onlar, yani oğlum ve gelinim mobilyamı da ikinci kattan üçüncü kata taşımaya başlamışlar, Saggen Sokağı'nda oturuyorsanız, diyor bana Humer, diye yazıyor Enderer, üçüncü katın nasıl göründüğünü bilirsiniz, bütün Saggen Sokağı'nda üçüncü katlar böyle görünür, oturmak için bütününüyle elverişsizdir, birkaç kez daha: Oturmak için bütününüyle elverişsizdir. Toparlarız, oturulabilir hale getiririz, dediler, diyor Humer. Ve her şey hemen olmalıydı, her şey hemen. Mobilya ve baba derhal tavan arasına avukat bey, diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Benim için tavan arasına zar zor iki paravan koydular ve beni tavan arasının oturulabilir olduğuna ikna etmeye çalıştılar. Hava soğuyup kar başlayana kadar burada her şeyi kışa dayanıklı hale getiririz, diyor oğlum, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, o zaman burası ısınır, diyor oğlum. Ve düşünsenize, diyor Humer, oğlum ve karısı tavan arasında mobilyamı sağa sola iterlerken ben konuşamıyorum, *sanki dilimi yutmuş gibi*, diyor Humer, *istiyorum ama konuşamıyorum*, pelerine sarınmış, orada duruyor ve hiçbir şey söyleyemiyorum. *Nasıl da bir anda susmak zorunda kaldım!* diyor Humer. Çocukluğumdan beri nefret ettiğim o korkunç, mide bulandırıcı tavan arası kokusu, diyor Humer. Her şey küflü, her şey kirli ve küflü. Oğlum devamlı *tadilat* kelimesini kullanıyor, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, tekrar tekrar *tadilat yapmak, ısıtılabilir hale getirmek.* En sonunda*

bütün mobilyamı tavan arasına getirdiler, ayrıca yatağımı da yaptılar ve ben izlemek zorunda kaldım, *hiç kıınıldamadan*, onları defetmem mümkün olmadı, tek bir adım atamadım, tek bir kelime söyleyemedim, diyor Humer, diye yazıyor Enderer. Tadilat sırasında Hall'deki kız kardeşimin yanına gitmem gerektiğini söylediler, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, o arada Hall'e gidersin, dediğini duyuyorum oğlumun, diyor Humer. Fakat düşündüm ki Hall'e gitmem, Hall'e gitmem, Hall'e gitmem, diye düşündüm. Tekrar tekrar: *Hall'e gitmem*. Ve birdenbire: Derhal mahkemeye!, derhal bir avukat bulup mahkemeye! ve evden çıkıp bütün Saggen Sokağı'nı sonuna kadar yürümüş, Gänsbach Caddesi'ndeki bir otele girmiş, birkaç kez Sill kıyısına gidip gelmiş, Inn kıyısına gidip gelmiş ve en sonunda geceyi Gänsbach Caddesi'ndeki otelde geçirmiş. İki kez buraya, Herren Sokağı'na gelip beni beklemiş. *Bu avukata*, diye düşünmüş, neden olduğunu bilmiyor ama tekrar tekrar, *bu avukata*, tekrar tekrar: *Enderer'e*. Bütün belgeleri günlerce üzerimde taşıdım, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, sürekli kalın yünlü pelerinin altına saklayarak, bu delilleri, diyor ve sonra: Artık bu belgeler de yetmiyorsa! bunun üzerine ben, diye yazıyor Enderer: Elbette, bu belgeler her şeyi şüphe götürmez şekilde ortaya çıkarır. *Dava açmalı, dava açmalı*, diyormuş kendi kendine tekrar tekrar, oğluma ve gelinime dava açmalı. Birdenbire ayağa kalktı ve çıkıp gitti, diye yazıyor Enderer. Bay Humer! diye seslendim arkasından, çünkü genel vekâletnameyi imzalatmayı unuttuğum, Bay Humer!, ancak gitmişti bile, aşağı inmişti. Tekrar gelir, diye düşündüm ve haftalardır ihmal ettiğim işlerimi halletmeye koyuldum. Fakat bunu yaparken sadece Humer'i düşünüp duruyordum. Bir sürü suç ve kabahat, diye düşündüm, bir yanda gündelik hayatta perakendeciler arasında olanlar, diğer yanda Humer'e karşı işlenenler, bu arada Humer'e kalın yünlü pelerininin menşeiini sormadığım için sinirlendikçe sinirleniyordum. Kesin kararlı olduğum halde bunu unuttuğum. Kanıtı terzi etiketi, diye düşündüm. Humer ne demişti? Uzun süre kapınızın önünde durup sizi bekledim, diyor Humer, diye yazıyor Enderer, bu cümle hâlâ kulaklarımda, Enderer, *kapıyı çalsam mı çalmasam mı*, diye düşünmüş, önce *çalmayayım*, sonra *çalayım* ve tekrar tekrar *sadece Enderer'e* ve *bu akıllıca mı? yoksa bu akıllıca değil mi?*, ta ki kapıyı

çalana dek ... bir anda karşımda belirince, sizinle büroya çıkmak zorunda kaldım ... oğluma dava açmalı! dedi Humer, diye yazıyor Enderer. Önce imalarda bulunulur, sonra bütün olay, diye düşünüyorum, diye yazıyor Enderer, hep aynı şey, gerçek söylenir ama aslında gerçek söylenmez ... büronuza çıkmamalıydım, diyor Humer birkaç kez, hatırlıyorum, diye yazıyor Enderer, bu halde gelmemeliydim ve diyor ki: İnsan içine çıkmamalıydım! çünkü hiçbir şey, neyle olursa olsun, insan içine çıkmaktan daha feci değilmiş, kendisi, yani Humer bunu hissediyor ama hiçbir şeyi geri çekmiyormuş, şimdi daha ziyade her şeyi ilerletiyor, hiçbir şeyi durdurmuyormuş, hiçbir şeyden çekinmiyor, hiçbir şeyden ürküp geri adım atmıyormuş ... bir yandan Sizi rahatsız etmemeliydim, diğer yandan İnsan içine çıktım ... zaten umutsuzluk içinde yaşlı bir adam nasıl yardım edebilirsiniz ki, sonra tekrar: Benim meselem, bir yandan, belki en önemsiz şey, diğer yandan, beni öldürüyor, diye yazıyor Enderer, Humer konusunda. İnsanların başladıkları ve sonra yapmak ve geliştirmek istedikleri her şey yanlışmış ve iyice düşünülecek olursa, bütün hayat yanlışmış ... bütün bunları bir hadise olarak görün, dedi Humer ayrıca, diye yazıyor Enderer, sizi hiç ilgilendirmeyen bir hadise olarak ... yirmi yıl boyunca birbirimizin yanından geçip tanışmadık ve şimdi tanıştık ... fakat hiçbir şeyi geriye döndürmek istemem, birkaç kez, bütün kararlılığıyla birkaç kez: fakat hiçbir şeyi geriye döndürmek istemem ... tıpkı şunu söylediği gibi: En fecisi de bu, insan içine çıkmak, hemen tekrar: Fakat hiçbir şeyi geriye döndürmek istemem! diye yazıyor Enderer ve "Tiroler Nachrichten" gazetesinde geçen salı yayınlanan bir habere dikkatimizi çekiyor; haberde dükkân sahibi H.'nin bir önceki cuma Saggen Sokağı'nda üçüncü kattan atladığı belirtiliyor. Hemen, bu Humer diye düşündüm, diye yazıyor Enderer, meseleyi araştırdım ve gerçekten de Humer bir önceki haftanın bir önceki cuması, oturduğu binanın çatı katı penceresinden atlamış. Gazete hemen öldüğünü yazıyor, diye yazıyor Enderer. Fakat gazetedeki kısa haberi okuduktan sonra ona, diye yazıyor Enderer, ve buna dikkatimizi çekmek göreviymiş, ona, yani Enderer'e rahat huzur vermeyen şey Humer değilmiş, Enderer'in yazdığına göre, bu neticede gayet sıradan bir insanın görünüşe bakılırsa sıra dışı ve sıra dışı bir şekilde altüst edici ama aslında son derece olağan

hayat hikâyesi değil, bu insanın, yani Humer'in üzerindeki kalın yünlü pelerinmiş ve kendisi, yani Enderer giyinip, saat öğleden sonra dörtmüş ve dolayısıyla hava kararmış, bilirsiniz ya, kasım ayında günler kısadır ve aslında gün bile sayılmaz, Humer'in Yukarı Saggen Sokağı'ndaki tabut içi kılıf dükkânına giderek hemen kendisinin, yani Enderer'in kim olduğunu ve merhumun kalın yünlü pelerini için geldiğini söylemiş. Merhumun pelerininin, tabii ki *müntehir* demedim, diye yazıyor Enderer, sekiz yıl önce Sill'de boğulan dayım Worringer'in kalın yünlü pelerini olduğunu söyledim. Merhumun pelerininin dayımın pelerini olduğunu tesadüfen öğrendiğimi belirttim. Humer'in büromu ziyaretinden bahsetmedim, çünkü bütün bu meseleyi bana özel görüyordum, diye yazıyor Enderer. Kuşkusuz merhumun oğlu olan, dükkândaki genç adam, babasının peleriniyle ve dolayısıyla dayım Worringer'in peleriniyle bağlantılı durumu biliyor gibi davrandı ve evet, pelerinin birkaç yıl önce Sill kıyısına vurduğunu söyledi. Bunun üzerine, diye yazıyor Enderer, ben de: Saygıdeğer babanız, bildiğim kadarıyla, her gün Sill kıyısında gidip gelirdi. Evet, diyor genç adam, eliyle askılığa uzanıyor ve merhumun kalın yünlü pelerininini zahmetsizce bana veriyor ...

Ortler'in Eteğinde

Gomagoi'den Gelen Haber

Ekim ortası Gomagoi'den, otuz beş yıl önce anne babamızın bize bıraktığı dağ kulübesine doğru yola çıktık, Ortler Dağı'nın altındaki Scheibenboden bölgesinde, tuğladan yapılmış ufak bir kır çiftliğiydi bu; amacımız yukarıda, Scheibenboden'da birlikte iki üç yıl geçirmek, hiç rahatsız edilmeden, bütünüyle yalnız kalarak tecrübelerimiz, fikirlerimiz ve şimdi artık, beni ele alacak olursak kırk sekiz, ağabeyimi ele alacak olursak elli bir yaşında bizi artık ilgilendirmeyen dünyaya dair düşüncelerle meşgul olmaktı. Bin sekiz yüz metre yüksekteki kır çiftliği bize, araştırıp öğrendiğimiz ya da hâlâ hatırladığımız her yönden, maksadımızı mutlak şekilde gizli tutarak birtakım böbürlenmeler ya da düşünülmeden edilmiş, ukalaca gevezeliklerle tehlikeye atmak ve deli gözüyle bakılmak istemediğimiz için hiç kimseye bahsetmediğimiz amaçlarımıza son derece uygun görünüyordu. Scheibenboden'daki kır çiftliğini tekrar işler hale getirmemizin önemsiz sayılmayacak bir sebebi de, beyefendi, insan ve dolayısıyla dikkat dağılması olmayan dağ başında sürülecek bir yaşamın sıra dışı ucuzluğu düşüncesiydi. İyi bir donanım ve sırt çantalarımızda sekiz on günlük erzakla (Ama-cımız, Scheibenboden'daki mülkü ilk önce maksadımız yönünden –kasım başı dağ kulübesine taşınmak– gerçekçi bir denetime tabi tutmak, oturulabilirliği açısından esaslı şekilde gözden geçirmek-ti) sabaha karşı saat dörtte Gomagoi'yi geride bıraktık, gece hava açıktı, İngiliz fenerlerine ihtiyacımız olmadı ve suskunluk içinde, aklımızda sürekli, büyüleyici ve mutlak şekilde bağlayıcı tek bir düşünceyle –bir yanda taahhütsüzlük, bilimsizlik, diğer yanda fantastik girişimimiz–, hızla ilerledik. Fakat çok geçmeden ortaya çıktı ki, beyefendi, kafamız sadece girişimimizle, hedefimiz olan Scheibenboden'daki dağ kulübesiyle meşgul olduğu halde durumumuz bu çifte suskunluğa uygun değildi ve birdenbire bambaşka

şekilde, pek çok yorumla suskunluğumuzu bölmek zorunda kalarak kendimizi bir anda hayatımızın amacı, daha doğrusu varoluşumuzun amacı konusunda tuhaf, önce bizi rahatsız eden ama çok geçmeden bütünüyle akıcı ve ayrıca bize aşağılık bir zevk veren bir sohbetin ortasında bulduk beyefendi, bu sohbet, ağabeyimin gözle görülür şekilde kötüye giden hastalığı ve ağabeyimin gözle görülür şekilde kötüye giden hastalığının benim kişiliğimde yarattığı değişimle bağlantılı olan parçalı yapısı itibariyle, ki bu yapı herhalde benden çok başka birinin analizini gerektirir, sizin de ilginizi çekecektir, ne de olsa ağabeyimle ömür boyu, üstelik sadece emlakçı sıfatıyla değil, başka hiç kimsenin kurmadığı iletişimi kurdu-
nuz. Gomagoi'den epey uzaklaştıktan sonra birden şu şekilde sohbet etmeye başladık: Sen sanat eserini yaptığında, dedim bildiğiniz gibi ömür boyu sanat eserlerinden başka bir şey yapmamış olan ağabeyime, ister istemez hep senin sanat eserinin hayati tehlike taşıyan bir sanat eseri olduğunu düşündüm, tam tersine sen de ben çalışmamı (hava katmanları üstüne) yaparken ister istemez çalışmamın hayati tehlike taşıdığını düşündün. Böylece sen sanat eserini ve ben çalışmamı (hava katmanları üstüne) yaparken, ikimiz ömür boyu birbirimizi daima hayati tehlike içinde bulduk, dedim. Fakat birbirimize, dedi, sanat eserlerimizin ve çalışmamızın (hava katmanları üstüne) nereden aklımıza geldiğini sormuyoruz, benim sanat eserlerimin (yerdekilerin ve iptekilerin) ve senin çalışmamın (hava katmanları üstüne) vs. Ve sanat eserlerimizi ve çalışmamızı nasıl tamamladığımızı vs., dedi. İlk başta sanat eserini başaramayacağını düşünmüş, hiçbir sanat eserini ama sonra sanat eserini başarmış, tıpkı benim de çalışmamı (hava katmanları üstüne) başaramayacağımı düşünmem ama sonra başarmam gibi. Her zaman: *Başka, daha karmaşık bir sanat eseri!* diye düşünmüş ister istemez ve her zaman başka, daha karmaşık bir sanat eserini başarmış da; tıpkı benim her seferinde başka (ama aslında aynı), gittikçe daha karmaşık ve her seferinde çok daha karmaşık (ve yine de her seferinde hava katmanları üstüne aynı) bir çalışmayı başarmam gibi. Önce birinci sanat eseri, sonra ikinci sanat eseri, sonra üçüncü, dördüncü, beşinci vs. Sanat eserine yönelik iki kat gayret, diye düşündüm her seferinde, dedi, çalışmaya (hava katmanları üstüne) yönelik iki kat gayret, dedim her seferinde kendi kendime, diye

düşündüm. Şimdi Trafoi Deresi'ni geçiyorduk. İki kat gayret ettim ve sanat eserini başardım, dedi. Nihayet en karmaşık sanat eserini. Sanat eserlerimin nasıl gittikçe karmaşıklaştığını gördün ama bunu bana söylemedin, bunu ona fark ettirmeyeyim, diye düşündün, gözlemimi saklayayım, hiçbir şey belli etmeyeyim; tıpkı benim de sana hava katmanları üstüne çalışmanın nasıl karmaşıklaştığını, üstelik gittikçe daha büyük bir ilgiyle, en en büyük dikkatle, en büyük korkuyla vesaire gözlediğimi söylemediğim gibi, dedi. İlk önce kendi kendime şöyle düşündüm: *Bir sanat eseri!* ve sonra: *Daha karmaşık bir sanat eseri!* ve sonra: *Daha da karmaşık bir sanat eseri!* ve sonra: *Şimdi de en karmaşık sanat eseri!* Kafadan, dedi. Senin çalışman, dedi, gitgide karmaşıklaştı, binlerce, yüzbinlerce rakam ve sayı, dedi, bu sayede ben de hep daha karmaşık sanat eserleri yaptım. Benim çalışmamla (hava katmanları üstüne) onun sanat eserleri arasındaki bağlantı çok büyükmüş. Bunu analiz etmek, söylediğine göre, günün birinde bir gereklilik olacakmış ve dağ kulübesinde geçireceğimiz zaman buna son derece uygunmuş. Dağ kulübesinde sadece derin düşüncelere dalabileceğimize ve derin düşüncelerden başka bir şeye dalamayacağımıza göre, dedi, dağ kulübesinde düşüncelerimizin bize önemli gelen noktalarını kâğıda dökerek somutlaştırmayı çok istermiş. Her ne kadar Scheibenboden'daki dağ kulübesini yazma işine harcamamayı kararlaştırmış olsak da, dedi, yanıma kâğıt aldım, elbette, dedi. Hava katmanları üstüne çalışmanı öğrenerek, aralıksız gözleyerek, dedi, yavaş yavaş ve özellikle Zürih dönemimde, dedi, seninle eşzamanlı olarak, senin hava katmanları üstüne çalışmada kendini mükemmelleştirdiğin ölçüde ben de sanat eserlerimde mükemmelliğe ulaştım. Kesin bir mükemmelliğe, dedi, hemen ardından da: Daha hızlı, daha hızlı yürüyelim, dağ kulübesine giden yol çok uzun, Scheibenboden'a tırmanmak en zoru, en zahmetlisi, hatırlıyorum. Belli kol, bacak, kafa hareketleri ve bunların kontrolüyle, ilerlemeyi hızlandıran belli bir vücut ritmiyle, dedi, daha da hızlı yürümek, daha hızlı ilerlemek mümkün, daha hızlı ilerleyelim. Bu cümleyi bire bir babamızın tonlamasıyla söylemişti, o bu cümleyi eski Ortler tırmanışlarımızda her an, bu Ortler tırmanışlarından nefret ettiğimiz her an daima bizi teşvik etmek için söylerdi. Beni yoğun şekilde, sürekli ve yoğun şekilde gözlersen, dedi ağabeyim, diye

düşündüm her zaman, ve ben de seni daima aynı şekilde, sürekli ve yoğun şekilde gözlersem, benim sanat eserlerim ve senin çalışman yönünden birbirimizi daima sürekli ve yoğun şekilde gözlersek, her birimiz diğerini sürekli ve gittikçe artan, gittikçe acımasızlaşan bir yoğunlukla gözlerse, *ne* yaptığını ve *nasıl* yaptığını, devamlı *ne* ve *nasıl*, delilik sınırına dek, dedi, bu sayede ömür boyu birbirimizi eğitirmişiz. Her şey bir gözlem sanatı meselesi ve gözlem sanatının içinde bir gözlem sanatının acımasızlığı meselesi ve gözlem sanatının acımasızlığı içinde mutlak zihinsel oluşum meselesiymiş. Çünkü sonuçta sanat eserlerimizden ve çalışmamızdan başka hiçbir şeye ilgi duymadık, dedi, bu da çevremize uyum sağlamamızı korkunç şekilde imkânsız hale getirdi, çevremiz de bizi bunun için tam bir ilgisizlikle cezalandırdı. Ona hiçbir şekilde ilgi duymamaya başladığımız andan itibaren çevre bizi görmezden geldi, dedi, doğal olarak. Fakat bu duruma tahammül etmek, söylediğine bakılırsa, mutlak dayanılmazlık sınırındaymış, devamlı çaba ya da devamlı deneme ya da ölüme yönelik devamlı bir istek, dedi, bizim için her şeyden daha tanıdık. Sanat eserinden *önce* ve *sonra* daima ne kadar düzenli nefes alıp verdin, dedim. Nefes en önemlisi, dedi. Nefese hâkim olursan, her şeye hâkim olursun. Şu okula gittiğine hiç pişman değilmiş, nefes okuluna, bildiği tek okula, nefes okuluna. Kafa, düşünme ve bedene nefes yoluyla hâkim olmak, dedi ve sadece nefes hâkimiyetini geliştirerek sanatların en güzeli haline getirmek. İlk başta, dedim, nefese hâkim olmadığın için sanat eserine de hâkim olmadığını düşündün, ilk başta sanat eserini yapamıyorsun, çünkü sanat eserine uygun şekilde nefes alamıyorsun, ne de olsa insan daima tasarladığı sanat eserine uygun şekilde nefes alabiliyor olmalı, tasarladığı, yaptığı çalışmaya, zihinsel çalışmaya uygun şekilde nefes alabiliyor olmalı, nefes her şeydir, hiçbir şey nefes kadar önemli değil, beden ve beyin sadece ve sadece nefesten doğar, dedi, önce sanat eserine uygun şekilde nefes alamadığın için sanat eserini yapamıyorsun, ben, ardından sanat eserine uygun şekilde nefes alabiliyorsun, o, fakat sanat eserini yapamıyorsun, bütün bunlar yıllar, onyıllar alan bir süreç, dedi, ve sonra, sanat eserine uygun şekilde nefes alabildiğin için sanat eserini yapabiliyorsun ama *aktaramıyorsun!* Çünkü aktarım sanatı, bütün sanatlar içinde en zor sanattır. Sanat ese-

rine hâkimsin ama onu aktaramıyorsun, daha moral bozucu bir şey, daha büyük moral bozukluğu, daha korkunç bir durum olamaz, dedi. Bu benim kısa yazımın başlığını da açıklıyor, *Sanat Eseri ve Aktarım Sanatı*, bildiğin gibi hayatım boyunca kafamı meşgul etmiş bir konu ve kafamı meşgul etmeyi bırakmamış bir konu ve daima kafamı meşgul edecek bir konu. Son derece çetin bir konu, dedi, ve ondan korkan sadece sözde sanat dünyası değil. Peki insan bütün dünyanın korktuğu bir konuya ilgi duymayacaksa, dedi, başka hangi konuya ilgi duyacak ki. Aktarım sanatı konusunun, bütün hesaplamalarında en önemli konu olduğunu iddia etmekten çekinmiyormuş. Çünkü mesela aktarım sanatım olmadan sanat eserim ve mesela genel olarak aktarım sanatı olmadan bütün felsefe ve bütün matematik ve bütün doğa bilimi ve genel olarak bütün bilim ve genel olarak bütün insanlık ve bütün insanlık nedir ki? dedi. Bu yazıya her seferinde beni cezbeden belli bir noktadan başladım, dedi, başladım ve onu geliştirdim, geliştirdim, ta ki mükemmellik derecesine varana dek, ki bu aynı zamanda onun çözülüp dağılma, parçalanma derecesiydi, dedi. Böylelikle bu konuda yüz tane yazı ortaya çıktı, en şaşırtıcı, en tuhaf, en duyulmamış sonuçlar, dedi. Elbette, birkaç kâğıt parçası hâlâ duruyor, birkaç kâğıt parçası, birkaç konu parçacığı. Yazılar, dedi, temelde sadece yok edilmek için vardır, aktarım sanatı üstüne bir yazı bile, dedi. Bütün yazıların sebebi, konularına dair şüphedir, anlarsın ya, her şeyden şüphelenmek, her şeyi araştırıp gün yüzüne çıkarmak, şüphelenmek ve yok etmek. Her şeyi. İstisnasız. Yazılar, yok edilmesi gereken yazılardır. Zorluk şurada, dedi: Her şey daima *aynı kafadan* çıkıyor, her şey düşüncede, *tek bir kafadan*, *tek bir kafadan*, *tek bir beyinden*, sonra ayrıca: *tek*, *daima aynı* ve *tek bir bedenle*. Zor olan, zihinsel ürünü ya da bedensel ürünü, yani benim sanat eserimi ya da senin çalışmanı, benim bedensel sanatımı ya da senin zihinsel sanatını (benimki yerde ve ipte) ve senin hava katmanları üstüne olanı, zihinsel ürünü ya da bedensel ürünü, bir anda intihar etmek zorunda kalmadan göstermek ya da sergilemek, bu korkunç utanç sürecini kendini öldürmeden atlatmak, insanın olduğu bir şeyi göstermesi, olduğu bir şeyi yayımlaması, dedi, aktarım cehenneminden ve yayımlama cehenneminden sağ salim geçmek, bu cehennemden sağ salim geçebilmek, bu aktarım cehenneminden ve

bu yayımlama cehenneminden geçmek zorunda kalmak, bu bütün cehennemlerin en korkuncundan acımasızca geçip gitmek. Payerhütte*’yi gördük ve ağabeyim, şimdi bitap düşmüş olduğu halde şöyle dedi: *Daha yavaş olmaz, daha, yukarı çıktığımız için, yavaş olmaz.* Babamın bu cümlesini daima eşi benzeri görülmedik derecede iyi kopyalardı. *Yukarı çıktığımız için daha yavaş olmaz, yukarı tırmandığımız için daha yavaş olmaz.* Sonra bir de: *Keskin hava! Keskin hava!* Tıpkı babam gibi. Sen daima kendi sanat eserinden korktun, dedim. Sanat eserinden önce korku, sanat eserinden sonra korku. Sanat eseri esnasında korku yok. Senin sanat eseri korkun, dedim. Senin de çalışmandan, araştırma sonuçlarından korkun. Hep korku, dedi. Senin bilim korkun ve benim sanat eseri korkum, dedi. Bu açıklamadan hoşlandı ve onu iki üç kez tekrarladı, bu sırada ikimiz yine daha yavaş nefes alıp veriyor ve böylece aslında daha da hızlı, ayrıca uzun süredir yokuş yukarı ilerliyorduk. Sanat eserinin içinde değil, dedi, sanat eserinin içinde değil, korku sanat eserinin içinde değil. Oysa senin korkun daimi, senin korkun aralıksız bir korku, dedi. Bense: Buna karşılık ben daima senin için de korkuya kapıldım. Sanat eserlerin esnasında, dedim. Sanat eserimi yaparken, dedi, bir anda ona hâkimiyetimi kaybederim diye korkmuyordum, çünkü bunu düşünmüyordum, bunu düşünmüyordum, sanat eserimi yapıyordum, sanat eseri esnasında da asla korkmuyordum ama ben sanat eserimi yaparken sen daima korkuyordun. Birdenbire artık sanat eserlerinden başka bir şey yapamaz hale gelişinden bahsetti ormanda; bunun üzerine ben de başka hiçbir şeyle değil, bir tek çalışmamla baş başa kalışımдан, hava katmanlarıyla dedim, başka hiçbir şeyle değil. Ve bunun anlamı, neden daha uzun bir incelemenin başlangıcının kafamda olduğu ama incelemeyi aktarabilecek şekilde kafamda olmadığı, bu sebeple “ve bunun anlamı” imasıyla kaldı. Aniden bir kez daha şu gerçeğin bilincine vardım ki, insan sadece birtakım düşüncelere sahip olmak için ve bu düşünceler üzerinde devamlı pratik yapmakla kalmamalı, ayrıca bu düşünceleri her an dile getirebilmek için de devamlı pratik yapmalı, çünkü dile getirilmemiş düşünce bir hiçtir. Kuşkusuz onun için bağlamdan kopuk bir şekilde birdenbire dedim

* Ortler Dağı’nın eteğinde otel olarak işletilen bir dağ evi. (ç. n.)

ki: Dile getirilmemiş düşünce bir hiçtir. Bunun üzerine, asıl dile getirilmemiş düşüncelerin en önemli düşünceler olduğunu söyledi, tarih bunu kanıtlıyormuş. Çünkü dile getirilmiş düşünceler her halükârda sulandırılmış düşüncelermiş, dile getirilmemiş olanlar ise en etkilisi. İtiraf etmeliyim ki en yıkıcısı, dedi ama bu konuya daha ayrıntılı girmek istemiyormuş, bu tür bir izlek ona yasakmış. Sebep? Buradan, dedi cevap olmayan bir cevap olarak, görüldüğü zaman Königsspitze Dağı görünür ama bugün Königsspitze Dağı görünmüyor. Ondan gelen böyle bir tepki ve böyle bir cümle onu her şeyden iyi karakterize ediyor. Çünkü birdenbire içimdeki her şey sanat eserlerine odaklandı, bu yüzden de hayatımın büyük bölümünü alabildiğine umutsuz bir insan olarak geçirdim, dedi. Sen sadece sanat eserlerin için yaşıyorsun ve tam olarak söylemek gerekirse, sanat eserlerinin ta kendisisin, dedim tekrar tekrar kendi kendime. Her şey sanat eserleri. Her şey sanat eseri. Bütün dünya sanat eseri. Dedim ki: Hep şunu düşündüm, eğer yere çakılmazsa, eğer kaza sonucu ölmezse ve ister istemez yıllarca bunu düşündüm, dedim, ve sen yere çakılmadın, bir kazada ölmedin. Şimdi Scheibenboden'a gidiyoruz, dedim, ve dağ kulübesine çıkıyoruz. Bitiş noktası, o an daima en gülüncü, dedi. Scheibenboden'a gitmeye karar vermiş olmamız, gidip dağ kulübesini görmeye karar vermiş olmamız, Gomagoi'ye dönmüş olmamız! dedi. Birbirimize telgraf çektik, Gomagoi'de buluştuk, benim sanat eserlerime bir ara vermeyi, senin çalışmana (hava katmanları üstüne) bir ara vermeyi kararlaştırdık, bir anda delice bir planımız oldu ve bu delice planı uygulamaya başladık ve planımızı uyguluyoruz, gittikçe daha yükseğe tırmanıyoruz, Scheibenboden'a, ta tepedeki dağ kulübesine, dedi. Ani durum değişikliği, dedi. Birdenbire tekrar, sanki bütün cevaplar bunun içindeymişçesine, inziva ve tecrit edilmişlik içinde birlikte olma ihtiyacı, çünkü birlikteyken yıllarca rahatsız edildik, tam bir rahatsız edilmeme özgürlüğü isteği, üstelik temiz havada dedim, en tepede. Vazgeçilmiş evler, vazgeçilmiş insanlar, vazgeçilmiş şehirler, vazgeçilmiş tasarılar, her şeyden vazgeçilmiş. Derin bir nefes aldığımda sanat eseri bitmişti, dedim. O da: Korku yok, bundan ürküyorum. Sen hava katmanları üstüne çalışırken ben, hava katmanları üstüne çalışıyor diye düşündüm ve ben sanat eserimi denerken ve yaparken sen, sanat eserini deniyor, yapıyor

diye düşündün, dedi, sakın kaldık. Ve bir lokantaya, mesela Pinggera'ya gittiğimizde, dedi, ama artık Pinggera'ya gitmiyoruz, artık Pinggera'ya gitmiyoruz, kesinlikle Pinggera'ya gitmiyoruz ve Pinggera'nın önünden geçip gidiyoruz, bir yandan Pinggera'ya gitmek isterdim, diğer yandan bu kadar erken saatte lokantaya gitmenin benim üzerimde ve ikimiz üzerinde yıkıcı bir etkisi olurdu, birkaç kadeh sert içki, sabah sabah yıkıcı bir etki ve mesela Pinggera gibi bir lokantaya gittiğimizde, dedi ağabeyim Pinggera'nın önünden geçip giderken, ve yavaş yavaş ısındığımızda sen *kôşeye* dedin, hemen: *Kôşeye*, senin alışkanlığın, dedi, *arkada insan olma-sın*, senin isteğin. Hatırlıyor musun? dedi ve Pinggera arkamızda kalmıştı bile, ormanın içine, karanlığın içine, ileri, daha yükseğe, daha yükseğe. Bir saniye dur, dedi: Senin üniversite ile deneyin! Ben de: Senin akademi ile deneyin! Sonra devam, daha hızlı devam, sırt çantalarımız ilk başta bize engel olurken artık engel olmuyordu. Ve sen kendine ayakkabı alırken, dedi, bana bu ayakkabıyı alayım mı, diye sorardın. Bu doğru ayakkabı mı? diye sorardın. Kendine ceket alırken, bu doğru ceket mi? Üniversiteye gitmek, dedi, ne manyaklık, o ve ben: saçmalık, zaman kaybı, akademi. Hastalıklar arasında en tehlikelileri, en müzminleri. Devamlı enfeksiyon, dedi. Devamlı beden hassasiyeti. Enfeksiyonlar, dedi. Bir yanda annemizin hastalıkları, diğer yanda babamızın hastalıkları. Üstüne bir de, annemizin ve babamızın hastalığı olan hastalıklar. Yepyeni, keşfedilmemiş hastalıklar. Daima bütün doktorlar için son derece ilginç. Tekdüzelik. Antipati. Çok erken yalnız bırakıldık, perişan olduk, dedim. İtiraz yok. Sonra sanat eserleri ve sonra senin bilimin ve dönüşümlü olarak sanat eserlerine daha fazla ilgi ve bilime daha fazla ilgi ama daima yoğunlaşan bir ilgi. Örneksizlik. Yalnız bırakılmışlığımızdan ve korkumuzdan nasıl da sanat eserlerimizi ve bilimimizi ürettik. Yardım yok. Teşvik yok. Tesadüfi alkış yağmuru yok, dedi. İmdadımıza yetişen, ihtiyaçsızlığımız oldu. Başka bir şey değil, dedi. Ve bunu düşünmeme becerisi. Senin kelimelerin, dedi: kesinlik, gittikçe artan kesinlik, ayartılamazlık, zihinsel keskinlik. Benim kelimelerim: etkiler, iyileştirme imkânları, sergileme. İkimizin çevreye yönelik devamlı horgörüsü. Defetmek, geri çevirmek, bitirmek, dedi. Tekrar tekrar: Her koşulda, her havada, her koşulda. Hatırlıyor musun? Basel'da olamayacak diye

korkuyordum, Viyana'da korkuyordum, Zürih'te, Sankt Valentin'de. Olamayacak korkusu. Birinde çok fazla insan, diğerinde bu defa çok az insan. Birinde çok fazla dikkat, diğerinde bu defa: çok az dikkat. Çok fazla yaygara, çok az yaygara, çok fazla sabırsızlık, çok fazla tecrübe. *Daha hızlı çocuklar, dedi, Sulden Deresi üzerinden, daha hızlı çocuklar, Sulden Deresi üzerinden.* Babamızın sesi hâlâ kulaklarımda. Ne düşündüğümüzü söyleyecek olursak, o son derece acımasızdı, başka bir şeydi bu. Neden seni hep de Pinggera'da tokatlardı? dedim. *Daha hızlı çocuklar, Sulden Deresi üzerinden, daha hızlı çocuklar, Sulden Deresi üzerinden.* Babamın sesi hâlâ kulaklarımda. Onun yerine annem tarafından tokatlanma tercihi. Ağabeyim dedi ki: Ancak ikisi de ölünce kendimizi yeteneklerimiz ve ihtiyaçlarımız doğrultusunda geliştirdik. Onların ölümünden sonra kendi irademizle kendi varoluşumuzla var olma cesaretini gösterdik, anne babasız özgürdük. Hoşgörü yok, dedi, hoşgörü yok. Yalan yok. Nasıl da hastalıklıydım ve içimde nasıl da yavaş yavaş güçsüzleşmeden başka bir şey kalmamıştı, dedi. Anne baba etkisi altında, dedi. Onun, dedi, *Daha hızlı çocuklar, Sulden Deresi üzerinden, daha hızlı çocuklar, Sulden Deresi üzerinden* deyişini hâlâ duyuyor musun? Yalan yok. Beraat yok. İkisinin acımasızlığı ve ikimizin yaralanabilirliği dedi. Beraat yok. İkisinin alçaklığı, dedi. *Daha hızlı çocuklar, Sulden Deresi üzerinden.* Hoşgörü yok. Ceza olarak Scheibenboden'a, dedi ağabeyim bu kez, ceza olarak yukarıya, Scheibenboden'a ve ceza olarak Scheibenboden'dan aşağıya ve ceza olarak Sulden Vadisi'nden geçerek ve ceza olarak Gomagoi'ye ve ceza olarak eve, her şey ceza olarak. Hayatımız, ceza olarak. Çocukluğumuz, ceza olarak. Her şey ceza olarak. Birdenbire Tabaretta Dağı'nın sırtı. Sonra ormanın içinden devam. Hatırlıyor musun? Kitaplar. Yazılar. Yazılı kayıtlar. Anne baba. Çocukluk ve diğer her şey. Tecrit süreci. Umutsuzluk kırıntıları. Berlin'de nasıl da Hubertus pardösülerle boy göstermiştik. Hatırlıyor musun? Yirmi yıl boyunca fazla küçük bir ayakkabı numarası ve fazla büyük bir kafa. Mesele daima çözümsüz bir mesele oldu. Fakat devam, ileri. Gittiğimiz her yerde daima her şeyi hakir gördük. Soruyorum, kimse cevap vermiyor. Yanlış enstrümanı öğrendik, yanlış adım kombinasyonu, bütünüyle yanlış bir koreografi, dedi. İki yıl boyunca aynı yırtık pırtık pantolonlarla Dortmund'da sokaktaydık. Destek bekliyorduk. Des-

tek yok. Cevap bekliyorduk. Cevap yok. Mektup yok. Hiçbir şey yok. Wuppertal, pislik! dedi. İki yıl hiçbir şey söylemedin, iki yıl. Yan yana iki yıl ve tek kelime yok. Hatırlıyor musun? Birdenbire KAFA kelimesini söyledin. Zifiri karanlık. *Felaket gelecek*, diyordun, tekrar tekrar, *felaket gelecek*, devamlı, *felaket gelmeli*. Hatırlıyor musun? Aşk maceraları, ama sabırsızca değil, geçer gider, hiçbir şey. Önce ayakkabılar paralanır, sonra kafa paralanır, dağılır, kesik kesik hareketlerle parçalanır. Kafanın nasıl parçalandığını ilk başta duymazsın, dedi, kafan kesik kesik hareketlerle parçalanır ve sen duymazsın. Uykusuzluk ve bulantı birbiriyle yer değiştirip durur. Çeşitli anlamsız seyahatler, amaçsız dilekçeler, bir sürü kaçıp kurtulma girişimi. Geri dönmeyi düşünmemek. Gomagoi'yi düşünmemek. Yetkisizlik, dedi. Hatırlıyor musun? Senin hitabet yeteneğin, benim politik veremim, senin fanatizmin, benim politik işe yaramazlığım. Hatırlıyor musun? Birkaç kez arka arkaya söyledi: Hatırlıyor musun? Devrimci entrikaların ortaya çıkışı. Görüş ayrılığımız. Sonra, Schruns'taki Mauracher villasına çekildiğimizde sadece gazeteler, bir tek gazeteler. Her şey sırf gazetelerden ibaret, bütün hayat, her şey sadece gazetelerden ibaret, her gün bir gazete yığını. Hatırlıyor musun? Birdenbire doğum tarihin tekrar aklına geliyor. Görgü, *imgelem*, anlarsın ya, dedi. Mutlak kulağımız olmasaydı! dedi. Her gün kendi kendime diyorum ki, bende mutlak kulak var, her gün, bende mutlak kulak var, bende mutlak kulak var, bende mutlak kulak var! Sanat eserlerim müzikal sanat eserlerinden başka bir şey değil. Müzik. Fakat sonra bir de: Mutlak kulağımız bizi *öldürdü*. Sonra Aşağı Thurn virajı, Yukarı Thurn virajı değil, anne babamızla olduğu gibi Yukarı Thurn değil, Aşağı Thurn virajı. Önce parçalanmış enstrüman, dedi ağabeyim, sonra parçalanmış kafa. Hatırlıyor musun? Bu kadar sabrımız olmasaydı! Bunu sık sık söyledim: Bu kadar sabrımız olmasaydı! Ve bunu söyleme yüksek sanatı, dedi. Hatırlıyor musun? Hırsızlardan duyulan korku, gazetelerden, insan yığınlarından. Boğulmak zorunda kalmak, yere çakılmak. Seni elinden tutup Sulden Deresi'nden geçirirken, dedim, aralıksız bıkkınlık Bütün bedeninde. Beyaz kâğıt üzerinde aralıksız *anakronizm* kelimesi, *komplo* kelimesi. Hatırlıyor musun? Anne babamızla Ortler'e çıkmayı seviyoruz cümlesini bin kez beyaz kâğıda. Hatırlıyor musun? *İtaat* kelimesini iki bin kez.

İnsanlardan ürkütüğümüz için bir yığın insan. Anne babadan ürkütüğümüz için hep anne babayla birlikte. Şehirlerden nefret ettiğimiz için şehirlere. Ortler'den nefret ettiğimiz için Ortler'e. Ben sanat eserlerinden nefret ettiğim için sanat eserleri, sen bilimden nefret ettiğin için bilim. Hava katmanları üstüne, dedi, çünkü sen hava katmanlarıyla bağlantılı her şeyden nefret ediyorsun. Yazılı olan, dedi. Son olarak yorgunluk, sadece yorgunluk ve tarifeye göre işleyen trenlerden duyulan korku. Zihinsel korku. Ve fazlasıyla insafsızlık, fazlasıyla insafsızlık, dedi. Bir anda sadece soğuk su, senin sırt ağrının sebebi. Yatakta kendine çektiğin bacakların, dedi, kasılırcasına kendine çektiğin. *Varoluşum, varoluşuma olan ilgimin ötesinde sürerse, aradaki zamanda ölüden başka bir şey olmam.* Tekrar tekrar: Mektup var! Hayır, mektup yok! Mektup var! Hayır, mektup yok! Hatırlıyor musun? Dış huzur, iç huzursuzluk, iç huzur *asla yok.* Anne babamızın ölümünden sonra da aynı giysilerle, çünkü bundan hep nefret ederdik, aynı siyah pantolonlarımızla, aynı siyah ceketlerimizle, kafamızda aynı siyah şapkalarımızla. *Geniş kenarlı şapkalarımızla,* dedi. Ve hep aynı ayakkabılarla. Sanat eserimi düşünürken, dedi, yemeği unuttuyorum. Sen de çalışırken yemeği unuttuyorsun. Sonra Laganda Oteli'nin orada: doğayı içine çekmek, birden tekrar doğayı derin nefeslerle içine çekmek ve bilimi nefesle dışarı vermek, her şeyi nefesle dışarı vermek, her şeyi. Çer çöpü nefesle dışarı vermek. Bütün olaylar her seferinde klasik olaylar. Hatırlıyor musun? Hayatı yıllar içinde ve bilimin yıllar içindeki güvenilirliğiyle ölüm alışkanlığına çevirmek. Hatırlıyor musun? Düşünmek ölümdür, dedi, sonra: İnsan içine girmek zorunda olduğumuza, sanat eserleri yapmak zorunda olduğumuza, bilimle uğraşmak zorunda olduğumuza terk edilmişlik yüzünden inandık. Terk edilmişlik yüzünden atasözleri. Terk edilmişlik yüzünden cezai ehliyet yoksunluğu. Ve tekrar tekrar terk edilmişlik yüzünden terk edilmişliğin içine. Karmaşıklıştırmadan bıktığımız için yalınlaştırma, yalınlaştırmadan bıktığımız için karmaşıklıştırma. Kabalaştırmadan nefret ettiğimiz için inceltme. İnceltmeden nefret ettiğimiz için kabalaştırma. *Kesinlik,* dedi. Doğal olarak daima delilik şüphesi, dedi. Yalınlaştırma yöntemleriyle bize yaklaşılabileceklerini sandılar ama yok! Bununla, her şeyle yıllar içinde kendilerini bizden uzaklaştırdıkça uzaklaştırdılar, *biz* kendimizi

geri çekmedik, dedi, *biz* çekmedik, *onlar* uzaklaştılar, bu bir fark, bu şimdi bizi suçladıkları hakikat. Fakat artık teslim olmuyoruz, artık şahsımızın, kafamızın, varoluşumuzun teslim olmasına mahal vermiyoruz. Artık onları yanımıza yaklaştırmıyoruz. Alışkanlık olarak hayat, alışkanlık olarak uyanıklık, başka bir şey değil. Aslında sanat eserlerim beni çoktan öldürdü, tıpkı çalışmanın (hava katmanları üstüne) seni çoktan öldürdüğü gibi, dedi ağabeyim. Bu sanat eserlerinden *tek biri*, en zoru, dedi. Senin bilimsel noktalarından *tek biri*, kim bilir hangisi. Çünkü insan sanat eserlerine olan ilgisinden ötürü bunu bırakamıyor, dedi. Çünkü insan bunu bitiremiyor. Beni öldüren, en mükemmel olanı, seni öldüren, en yoğun düşünce, dedi. Sanat eseri yaşıyor, onu yapan ölü, dedi. Ağabeyimin konuşma tarzını bilirsiniz, onun özelliklerine dikkatinizi çekmeme gerek yok. Benim konuşma tarzımı da bilirsiniz, yani dinleyişimi. Tıpkı benim, ağabeyimin hastalığına alıştığım, hastalığını en sıradan ayrıntılarına dek bildiğim için onun konuşma tarzına da alıştığım gibi. Ve bildiğiniz üzere, ömür boyu ağabeyimin hastalığına yoğunlaştım, ağabeyimin hastalığını göz önüne alarak varoluşumun en uzun güzergâhında büyük ölçüde kendimden vazgeçtim, kendimle ilgili her şeyi geri plana attım, onunla ilgili her şeyi daima ön planda tuttum. Her şey daima ortak hayatımızdan, hiçbir şey benden değil, hiçbir şey benim vasıtamla değil, her şey bizden, bizim vasıtamızla. Muhtemelen ağabeyim bir daha ortaya çıkmayacak, dilerim bir daha ortaya çıkmaz, Gomagoi'de kalır. Her şey onun bir daha ortaya çıkmayacağını gösteriyor, muhtemelen son zamanlarda, ağabeyimin sanat eserlerini aktarma sanatında gevşediğini benim göstermeme gerek kalmaksızın siz de tespit edebilmişsinizdir, bunlar artık uzun zamandır eskiden gösterdiği mükemmel sanat eserleri değil. Bunlar artık uzun zamandır bizi afallatan sanat eserleri değil. Sanat eserleri kusurlu değil ama artık o mükemmel sanat eserleri de değil. Uzun zamandır mükemmel sanat eseri yapamıyor, bence sebep hastalığının ilerlemesi, şüphe etmesi, üstelik sadece sanatından da değil, diye düşünebilirsiniz ister istemez. Ve onda alışkın olduğumuz o muazzam gayreti devam ettirmenin imkânsızlığı. Ağabeyim çok uzun bir zaman en büyük gayreti gösterdi, sanatının gerektirdiğinden çok daha büyük bir gayret ama şimdi bu gayreti gevşedi. Bence vazgeçmiş değil ama sanatında gevşedi. O

yüzden ben de onun, benim, sizin, herkesin iyiliği için bir daha ortaya çıkmamasını diliyorum, bizim bir süre, iki üç yıl olacağını sanmam, onun bir süre Gomagoi'de kalmasını, Scheibenboden'daki dağ kulübesinde neden olmasın, buna daha sonra geleceğim. Fakat sonra tırmanışımız yavaşladı. Aslında zaten Scheibenboden'a tırmanışımız gibi en ileri seviyede ve en özenli idareyi gerektiren bu tür tırmanışların idaresine hâkim değildik. Ortler, Scheibenboden gibi tırmanışlara ve genel olarak Sulden Vadisi'nden yukarıya doğru teşebbüslere uygun sayılmazdık. Adımlarımız yavaşladı, muhtemelen sohbet olmayan sohbetimizin de sebebi. Fakat şunu söylemeliyim ki, öyle görünse de asla duygusal değil, duygusal olanı reddetmemiz bizi tanıdığımız bütün diğer benzer yaştaki benzer karakterlerden ayırıyordu, sadece bazen ima ettiğimiz şey duygusal görünür ama öyle değil, öyle değildi. *Çocukluk* kelimesi, hepsi çok gerilerde kalmış başka kelimeler gibi, bu fikre neden olur. Ne kadar çok manzara! Ne kadar çok akıl hastalığı! dedi ağabeyim birdenbire. Tam artık yeter diye düşünüyorum, yine karşımıza manzara çıkıyor. Korkunç olan da bu, ikide bir karşımıza manzara çıkması. Tekrar: Ne kadar çok manzara! Ardından: İnsanın ölü olduğunu ileri sürmesi hiçbir işe yaramıyor. *Devam! Devam!* dedi babamın tonlamasıyla. Ve: *Daha yükseğe! Daha yükseğe!* Babamın tonlamasıyla. Onun sesler konusundaki taklit becerisini bilirsiniz. Laganda Oteli'nin orada dedi ki: Fakat Laganda'ya gitmiyoruz, Laganda'ya olmaz. Çok fazla anı, dedi. Neden sanat eserleri? diye sordu birden. Neden sanat eserleri? Soru sormak yok, dedi. İlk başta dil çıkarmak yeter, dedi. Kafa üstü durmak. Dil çıkarmak ve kafa üstü durmak bir anda artık yetmez olur. Bitmek bilmeyen zihinsel çalışma ve bitmek bilmeyen bedensel çalışma, dedi. Mesele korkunç. Ters takılmış bere artık yetmiyor, sol ayakkabı sağ ayakta, tam tersine sağ ayakkabı sol ayakta. Kuşku. Dayanılmazlık. *Başka bir sanat eseri, daha karmaşık bir sanat eseri*, dedi. Mesele, hep aynı ve yine de hep farklı sanat eserleri, hep aynı ve yine de hep farklı bir çalışma. İncelterek, umutsuzluğu incelterek, dedi. Karşılanamayacak talepler. Uyulamayacak anlaşmalar. Buradaki zorluk, gittikçe kararan karanlıkta gittikçe daha fazla görmek, daha iyi görmek, daha fazla görmek, her şeyi görmek. Dayanılmaz acıyı, dayanılmaz acı olarak hissetmemek. Hakir görülmeyi, hakir görül-

me olarak hissetmemek. Laganda'ya girmek istediğimi düşündüğü için, Laganda'ya girmeyeceğiz dedi, gerçekten de anne babamızla hep Laganda'ya girerdik. Fakat özellikle de Laganda'nın aradan geçen yirmi otuz yılda değişmediğini varsaydığımız için Laganda'ya girmedik. *Daha yükseğe! Daha yükseğe!* dedi ağabeyim, onun sesini bilirsiniz, konuşma tarzını bilirsiniz. Havanın yoğunluğu azaldığı halde, yoğunluğu gittikçe azalan havayı yoğunluğu gittikçe azalan hava olarak hissetmemek, dedi. Yöntem akla sığacak kadar basit: Her şey farklı. Ve yakamızı kaldırdığımızda, dedi birden, kafamızın arkası artık o kadar üşümüyor. Fakat aslında zaten üşümüyorduk, aksine, ikimiz de hızla tırmanmaktan pişmiştik. Üyelik yok. Hiçbir şey. Kilise yok. Hiçbir şey, dedi. Ancak çok uzun süre tecrit edilmişlik, dedi birdenbire, ölümcüldür. Çok uzun süre insansız kalmak ölümcüldür, dedi. Dağ kulübesi ölümcül, dedi. Tekrar tekrar alıştırmalar, sadece ve sadece alıştırmalar. Rosim Dere-si'nin üstünden geçerken şöyle dedi: Bu noktaya gelince, daha fazla devam etmek istemezdim. Hatırlıyor musun? İkimiz de bitkin olurduk. Islak ayakkabılar, ıslak ayaklar, bitkinlik hali. Scheibenboden'dan duyulan korku, dedi, hatırlıyor musun? Fakat anne babamız alabildiğine gaddardı. Yalan yok, dedi, yalan yok, itibar etme yok. *Devam! Devam!* dedi babamın tonlamasıyla, ardından: *Devam! Devam!* annemin tonlamasıyla. *Devam çocuklar! Devam!* Duyuyor musun? dedi, anne babamız bize emir veriyor, anne babamız bize yine ölümüne emir veriyor. Daha fazla ilerleyememekten nasıl da korkardık, dedi. Hatırlıyor musun? Ceza korkusundan devam. *Yukarı, kayalıklara!* diye emrederlerdi. *Yukarı, Scheibenboden'a! Yukarı, dağ kulübesine!* Hatırlıyor musun? Babam dönüp bizi kontrol ederdi. Babamızın yüz adımdan fazla gerisinde kalmanın ne anlama geldiğini bilirdik. Üç gün hapsedilme. Hatırlıyor musun? dedi ağabeyim. Kafaya vurmalar. Hatırlıyor musun? Razoi'de her şey tanıdıktı, ağaç dere, her şey. Değişen hava koşulları ve dolayısıyla toprak koşullarında bile, beyefendi, bizim için tanıdık olan gittikçe daha fazla ayrıntı, dikkat çekmeyen şeyler, kökler, taşlar, değişmezdi. Ve anne babamızın bu şeylerle, bu köklerle, taşlarla bağlantılı cezalandırma tehditleri. İtaat, dedi ağabeyim. Daha Gampenhofen'dan geçerken aniden güçsüz düşme korkusu, cezalandırılma korkusu. Bayılacak gibi olmalarımız, dedi, Ortler'in

altında, Ortler tırmanışlarının sonucu olan zihinsel yıpranmalar. Baba dağlar konusunda deneyimli, acımasız, dağ delisi. Anne itaatkâr. Fakat daha o zamanlar sanat eserleri, üçkâğıtlar, dedi ağa-beyim. Sulden Vadisi'nin içinden geçmek, zulümden de beteri demekti. Onların yüksek yürüme hızı, dedi, ve bizim güçsüzlüğümüz. Hatırlıyor musun? Ve gittikçe daha yüksek dağlara, daha çıkılmaz doruklara. Hatırlıyor musun? *Her şey doğru nefese bağlı*, derdi babamız. Bitkinliğe yaklaşma ve bitkinliğe uygun adım yürüme ve bitkinliğe ilerleme. Sırt çantalarına ve sırt çantalarının içindeki her şeye karşı nefretimiz. Dağcı ayakkabısı nefretimiz, dedi. Sırt çantalarından nefret ediyor ve sırt çantalarıyla Scheibenboden'a çıkıyoruz, dedi. Ortler'den nefret ediyor ve Ortler'e çıkıyoruz. Yaptığımız şeyden nefret ediyoruz, dedi. Birdenbire, üstelik en karanlık mevsimde Ortler'e çıkmamızın sebebi bizim için bir anda yine belirsiz olmuştu. Anne babamız bize Scheibenboden'daki dağ kulübesini bırakmıştı ama Ortler'e ve Scheibenboden'a duyduğumuz nefretten, dağ kulübesine duyduğumuz nefretten, Ortler'le, Scheibenboden'la ve dağ kulübesiyle bağlantılı her şeye duyduğumuz nefretten, otuzu bulmasa da yirmi yıldan fazla Sulden Vadisi'nden geçmemiş ve onyıllardır Gomagoi'de değil dünyada olduğumuz için dağ kulübesi aklımıza bile gelmediğinden, Scheibenboden'daki dağ kulübesine çıkmamıştık. Ve şimdi Scheibenboden'a çıkıyorduk. *Bizzat bize gittikçe daha kuşkulu* görünen bir sebepten ötürü aniden, Sulden Vadisi'nin sonuna vardığımızda, Scheibenboden'a çıkma sebebimiz kuşkulu hale gelmişti. Fakat bunu konuşmadık. Daha yükseğe, daha yükseğe tırmandık ve bunu konuşmadık. Kuşkuya düştüğümüzü düşündük ama kuşkuya düştüğümüzü dile getirmedi. İkimiz de şöyle düşünmüş olmalıyız: Birdenbire aşağıda, Gomagoi'de, bildiğiniz gibi çok farklı mesleklerimizden yarattığı bitkinlik yüzünden Martell Oteli'nde sadece birkaç gün kalmak istedik, *sadece birkaç gün, sonra geri döneriz, sadece birkaç gün, sonra Gomagoi'den ayrılırız*, aslında, beyefendi, daha iki gün önce sadece birkaç gün Gomagoi'de kalmayı düşünüyorduk, sonra birdenbire: *Daha uzun süre Scheibenboden'da, iki üç yıl dağ kulübesinde*, bu arada bir anda tekrar her şey kuşkulu hale geldi, yani beyefendi, Scheibenboden'daki dağ kulübesinde iki üç yıl kalma kararımızın kalıcılığına daha bir önceki akşam inandık,

böylece birdenbire her şey değişti, iki üç yıl yukarıda, Scheibenboden'da kalma niyetimiz doğrultusunda sabah hemen Sulden Vadisi'ni geçerek tepeye, denetleme amacıyla dağ kulübesine çıkma fikri bir önceki akşam aklımıza geldi, kendimizi tamamen bu ani fikre kaptırmıştık, sanacağınız gibi sadece ağabeyim değil, ikimiz birden, uyuyamıyor, sadece Ortler'i, planımızı düşünüyorduk ve akşam aklımıza gelen fikri takiben sabah erken saatte tırmandık, kuşkuludan da öte bir taslak diye düşünebilirsiniz, üstelik muhtemelen öbür gün postayla alacağınız şey kim bilir size ne kadar gülünç gelecek ama gerçek şu: Gomagoi'de saatlerce bir o tarafa bir bu tarafa yürüdükten sonra birdenbire, Ortler'in altında kalan Scheibenboden'da bulunan dağ kulübesinin amaçlarımıza uygun olduğu fikrine kapılmıştık: *bir süreliğine*, tekrar ediyorum, *iki üç yıllığına* uygun. Sonra aniden, tırmanışın üçte ikisindeyken, kuş-kuya düşmüştük. Fakat aniden, bu kuşkunun tırmanma yorgunluğumuzla alakalı olduğunu düşündük ve birdenbire yine *hiçbir* şüphemiz kalmadı. Ve çok daha büyük bir kuvvetle daha da yük-seğe tırmandık. Önümüzde rahat bir saat vakit vardı. Bu zaman zarfında ağabeyimin söylediklerini, kelimesi kelimesine değilse de *neredeyse kelimesi kelimesine* kayda geçiriyorum: Laganda'ya (daha önce bahsi geçen lokanta) inmiyoruz, çünkü Laganda'ya inmeyi düşünmüyoruz, tıpkı Sulden'e girmeyi düşünmediğimiz için Sulden'e girmediğimiz gibi, ya da, Laganda'ya inmeyi düşünüyoruz ama Laganda'ya inmiyoruz ve Sulden'e girmeyi düşünüyoruz vs. ve Sulden'e girmiyoruz, Laganda'ya inelim diye düşündüğümüz halde Laganda'ya inelim demiyoruz, Sulden'e girelim demiyoruz vs., du-yuyoruz, düşünüyoruz, Sulden'e giriyoruz, biliyoruz ki Laganda'ya inmiyoruz, çünkü Laganda'ya inmediğimizi biliyoruz vs., Laganda'ya inmemiz mümkün, tıpkı Sulden'e girmemizin mümkün olduğu gibi ama Laganda'ya inmiyoruz, Sulden'e girmiyoruz vs. Düşünür-ken, yürümemizi, düşünmemizi düşündüğümüz gibi düşünüyoruz, Laganda'ya iniyoruz, Sulden'e girmiyoruz, çünkü Sulden'e girme-meyi istiyoruz, Laganda'ya inmemeyi vs., Laganda'ya inmediğimiz ve Sulden'e girmediğimiz halde, aynı zamanda, Laganda'ya inmiyor, Sulden'e girmiyoruz vs., yürürken, düşünürken, düşünürken, Laganda'ya inmiyoruz, Sulden'e girmiyoruz. Bacaklarımızla yürüyor ve kafalarımızla düşünüyoruz, bu esnada da Sulden'e girmiyor ve

Laganda'ya inmiyoruz vs., birdenbire bacaklarımız, bir anda kafamız olmasaydı, dedi, ve bacaklarımız olmadığı için birdenbire artık yürüyemeseydik, ama ikimizin de hâlâ kafası var vs. İrade gayretimizi iki katına çıkarırsak, dedi, irade gayretimizi bir kez daha iki katına çıkarırsak ve bir kez daha en büyük irade gayreti haline getirirsek vs. Keşke Scheibenboden'a! dağ kulübesine! varmış olsaydık, beyefendi. Sonra ağabeyim o sizin de bildiğiniz konuşma tarzında, sadece çok daha büyük bir nefes darlığıyla şöyle dedi: Belki bu koşullarda, bu yükseklikte de adımlarımızı büyütmemiz mümkün olur, böylece daha hızlı ilerleriz, ilk başta hızımızı artırmadan adımlarımızı büyütme ya da adımları büyütmeden hızı artırmak vs.; ya adımları büyütürüz, ya hızı artırırız. Ya sen adımlarını büyüt, dedi, ve hızı artırmazken ben hızı artırır ve adımlarımı büyütmem, ya da tam tersi ya da tam tersi, böylece birlikte kalırız, yan yana, dedi. Buradaki fikir, dedi, önce adımları büyütme ama hızı artırmamak ya da önce hızı artırmak ama adımları büyütmemek. Ya da ikimiz *aynı anda* adımları büyütme ya da ikimiz *aynı anda* hızı artırmak ya da ikimiz *aynı anda* hızı artırmak ve adımları büyütme. Şunu idrak ettiğimiz andan itibaren: Her şey kafadan!, gittikçe daha büyük bir tecrit edilmişlik, gittikçe daha şiddetli bir soğuk. Hatırlıyor musun? diye sordu. Hatırlamıyorum, dedim. Hep başka bir yöntem, hep başka insanlar, hep başka sahneler, hep başka ilişkiler. Hatırlıyor musun? Hatırlamıyorum, dedim. Okulu asmak. Tarih nefreti, dedi. Büyük bağlantıları idrak ettiğimiz zaman, birini ve tekini değil, birini ve tekini, büyük bağlantıları değil. Soğuktan sıcak yapılmaz, dedi. Zihinsel gayreti iki katına çıkarmak. Adımları büyütme ve zihinsel gayreti iki katına çıkarmak. Şefkat yok, hiçbir şey yok. Soru yok, hiçbir şey yok. Belge yok, hiçbir şey yok. Para tomarları yok, anlaşma yok, hiçbir şey yok. Ve sonra: Şimdiye kadar en uzun mesafeyi yürüdüğümüzü düşünürken şimdi daha da uzun yürürsek, gayretimizi bir kez daha en yüksek seviyedeki gayret haline getirirsek ve daha önce sık sık yaptığımız gibi bir kez daha irade gücümüzün en az iki katına çıkmasını sağlarsak, ki bildiğimiz gibi, bundan anladığımız ilk önce doğrudan zihinsel yetimizi iki katına çıkarmak ve dolayısıyla kafamızın nedensel enerjilerini iki katına çıkarmak vs., ilerleyeceğimizi hesaba katabiliriz vs. ve böylece aynı zamanda irade

gücümüzün iki katına çıkmasını sağlayabiliriz, ki bundan biz vs., daha erken yaşta kendi yeteneklerimiz olduğunu fark ettiğimiz yetenekler vs., aralıksız baskılanan yeteneklerimizle yaşamak zorunda kalmadan vs. Sadece korkmaktan korkmak vs., gittikçe daha büyük bir irade gayretiyle yürümemiz, gittikçe daha büyük bir irade gayretiyle düşünmemiz ve yürürken kendimize neden, nasıl, *gerçekte* nereye ve düşünürken *neden* diye sormamamız sayesinde, çünkü sadece yürüyor ve sadece düşünüyoruz vs., yürümek ve düşünmek, bildiğimiz üzere, hayat sürecinde bizim alışkanlığımız haline geldi vs. Birdenbire, beyefendi: Kafamızın boşluğundan ve kafamızın boşluğunun yarattığı coğrafi boşluktan, kafamızın aşırı duyarlılığından korkmamız, ne vesileyle düşündüğümüzü ve ne vesileyle yürüdüğümüzü, yürümemizin ve düşünmemizin hızını artırmalı mıyız, azaltmalı mıyız, kesmeli miyiz, bilmememiz, dedi. Birdenbire birkaç kez *kesmek, kesmek, kesmek*, dedi. Çünkü yürürken yürüme üstüne *nasıl* düşündüğümüzü bilmiyoruz, düşünürken düşünme üstüne *nasıl* düşündüğümüzü, düşünürken yürüme üstüne nasıl vs.; tıpkı sanatımıza nasıl hâkim olacağımız konusunda hiçbir şey bilmediğimiz gibi. Fakat bundan bahsetmeye cesaret edemiyoruz. Ardından, beyefendi, hiçbir şey. Şimdi dağ kulübesine varmıştık, beyefendi, ama dağ kulübesinden geriye dağınık bir taş yığınının başka bir şey kalmamıştı. Koruyucu malzeme yok, hiçbir şey yok. Taşlar ve taşların altında dağ kulübesinin temeli. Her şey yıkılmış, her şey. Bize tuğlalardan ve tahta parçalarından geçici bir yer yaptım, çünkü telef olmamızı istemiyordum. Aynı gün geri inmek için fazlasıyla bitkindik ama ertesi gün Sulden Vadisi'ne varmayı başardık. Laganda Oteli'nde ağabeyime bir yatak ayarladım, ben de yardım bulmak için mecburen önce Sulden'e, sonra Gomagoi'ye gittim. Ağabeyim bugün sabahtan itibaren Innsbruck'un dış semtlerinden Büchsenhausen'da bir akıl hastanesinde. Bir daha ortaya çıkacağını sanmıyorum.

Kaynakça

s. 7 Innsbrucklu Bir Bakkal Oğlunun Suçu; “Das Verbrechen eines Innsbrucker Kaufmannsohns”: *Prosa*, edition suhrkamp 213, 6. Baskı, Frankfurt am Main 1976, s. 72-89

s. 18 Marangoz; “Der Zimmerer”: *Prosa*, edition suhrkamp 213, 6. Baskı, Frankfurt am Main 1976, s. 90-115

s. 33 Jauregg; “Jauregg”: *Prosa*, edition suhrkamp 213, 6. Baskı, Frankfurt am Main 1976, s. 49-64

s. 43 İki Eğitimci; “Zwei Erzieher”: *Prosa*, edition suhrkamp 213, 6. Baskı, Frankfurt am Main 1976, s. 7-15

s. 48 Kasket; “Die Mütze”: *Prosa*, edition suhrkamp 213, 6. Baskı, Frankfurt am Main 1976, s. 16-37

s. 60 Komedi mi? Tragedi mi?; “Ist es eine Komödie? Ist es eine Tragödie?": *Prosa*, edition suhrkamp 213, 6. Baskı, Frankfurt am Main 1976, s. 38-47

s. 66 Viktor Yarıkaçık; “Viktor Halbnarr. Ein Wintermärchen”: *Dichter erzählen Kindern*, Verlag Middelhaue, Köln 1966, s. 250-256

s. 70 Fransız Büyükelçiliği'nde Ataşe; “Attaché an der französischen Botschaft. Ferientagebuch, Schluß”: *Prosa*, edition suhrkamp 213, 6. Baskı, Frankfurt am Main 1976, s. 65-71

s. 74 Orman Sınırında; “An der Baumgrenze”: *An der Baumgrenze*, Residenz Verlag, Salzburg 1969, s. 77-94

s. 81 Midland Stilfs'te; “Midland in Stilfs”: *Midland in Stilfs*, Bibliothek Suhrkamp Band 272, s. 5-36

s. 98 Pelerin; “Der Wetterfleck”: *Midland in Stilfs*, Bibliothek Suhrkamp Band 272, s. 37-82

s. 123 Ortler'in Eteğinde; “Am Ortler. Nachricht aus Gomagoi”: *Midland in Stilfs*, Bibliothek Suhrkamp Band 272, s. 83-117

Thomas Bernhard'ın bu seçmede yer alan öyküleri, 1960 yılında yayımlanan "Innsbrucklu Bir Bakkal Oğlunun Suçu"ndan, 1971 yılında yayımlanan "Ortler'in Eteğinde"ye uzanan dönemi kapsıyor. Bu öykülerde yazarın dilsel yaratım gücü; her türlü tezi ve antitezi, her bir anlam çekirdeği parçalanana dek birbirine karşı oyuna süren ve yönlendiren cümlelerde açığa çıkıyor. Böylelikle –anlatılan çöküş, umutsuzluk ve ölüme rağmen–, dilin bu dünyada hayatta kalmanın yolu olduğu izlenimi oluşuyor; üstelik sadece hayatta kalmanın değil, komedinin de.

Bernhard'ın suç, kaçıklık/delilik, yalnızlık, intihar temalarını odağa alan kısa öykülerinde, sürekli hareket halinde karakterlerin dairesel bir çizgide betimlenen huzursuzluğu Dil'in rejisiyle daima başrolde.

Varoluşum, varoluşuma olan ilgimin ötesinde sürerse, aradaki zamanda ölüden başka bir şey olmam.

(Kitaptan)

Günümüzde dilsel devinimi böylesine muazzam cümleler ve ustalıkla yapılandırılmış zorlu bileşik cümlelerle ifade edebilen başka bir anlatıcı yoktur. Bu aynı zamanda içeriğin de hareketidir: Başı sonu olmayan, dairesel bir hat; sanki Bernhard, Edgar Allan Poe'nun "Girdaba İniş" öyküsünün içindeymiş ve aşağıda ölümcül bir girdap tehdidi varken yukarıda sadece gökyüzü ışık veriyormuş gibi.

Ulrich Greiner

ISBN 978-975-08-5625-9

9 789750 856259